

חוברת עזר
להוראת חומש ויקרא

פרשת ויקרא

החוברת הופקה במיזם משותף של מינהל החינוך הדתי
מכללה ירושלים ותלמוד תורה מורשה
ע"פ תוכנית הלימודים בתורה של בית הספר היסודי הממלכתי דתי

ירושלים עיה"ק, התשע"ה

כל הזכויות שמורות
מותר להעתיק ולצלם ללא מטרות רווח
תלמוד תורה מורשה ירושלים
ת.ד 34055 ירושלים, 40'91

כתיבה: הרב גדי שר שלום
צוות היגוי ועריכה: הרבנים הלל פלסר, עמוס נתנאל, רפאל וסרטייל, דביר שפרן
סדר: הרב משה קפלן

תוכן העניינים

5 פתח דבר
9 הקדמה למורה

ויקרא

11 הקדמה
11 פתיחה לנושא הקורבנות

פרק א

18 פתיחה לסוגי הקרבנות
20 ציווי ה' למשה ולישראל על עבודת הקרבנות
22 קרבן עולה מן הבקר
32 קרבן עולה מן הצאן
33 קרבן עולה מן העוף לדל
37 המסרים העולים מפרק א

פרק ב

40 פתיחה לקרבן מנחה
41 חמשת סוגי קרבן מנחה
48 איסור הקרבת חמץ ודבש
49 מצוות מליחת הקרבן
49 מנחת בכורים - קרבן העומר
51 המסרים העולים מפרק ב

פרק ג

52 קרבן שלמים
59 המסרים העולים מפרק ג

פרק ד

61	פתיחה לקרבן חטאת
64	חטאת כהן משיח
68	חטאת סנהדרין שהורו הלכה בטעות
73	חטאת נשיא
76	חטאת יחיד
82	המסרים העולים מפרק ד

פרק ה

85	חטאת עולה ויורד
92	קרבן אשם
92	אשם מעילות
95	אשם תלוי
98	אשם גזילות
103	המסרים העולים מפרק ה

סיכום שלבי ההקרבה של הקרבנות השונים בפרשת

105	ויקרא
-----	-------

113	עקרונות הלימוד
-----	----------------

פתח דבר

נמצאים אנו בתקופה מיוחדת במינה בקורות עם ישראל, בתקופה של שיבת העם לארצו ותחייתו בה לאחר אלפיים שנות גלות. בארצנו הולכים ונבנים ערים ויישובים, עצי פרי ניטעים, שדות תבואה נזרעים לרוב, החקלאות מתפתחת ומתחדשת באופן מופלא, ועמה גם תחומים רבים נוספים: הכלכלה, המדע, הרפואה, הטכנולוגיה, הבטחון ועוד. התפתחות מופלאה זו מעוררת התפעלות גם מצד עמי העולם ומרתקת את התעניינותם.

בתחיה זו מגלה עם ישראל כוחות חיים אדירים של גבורה ועז, אומץ, יצירה ומחשבה.

מתוך מסירות נפש ואמונה מגשים העם את חזון התורה והנביאים, כאמור בתורה: "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים" (דברים ל, ג), וכמבואר בנביא עמוס: "ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם" (עמוס ט, יד). הארץ שמחה לקראת בניה המתקבצים לתוכה, ומניבה פירותיה ותבואתה בעין יפה, כדברי הנביא יחזקאל: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא" (יחזקאל לו, ח).

גם התורה הולכת ושבה לתחיה בארץ ישראל. קולה נשמע בבתי מדרשות ובישיבות רבות, ומתנופת התחיותם של אלו, גם תלמודי תורה ובתי ספר תורניים שבים וקמים ברחבי ארצנו, וקול התורה בפיהם של תינוקות של בית רבן הולך ומתרבה, הולך ומתחזק, "ותורה חוזרת ללומדיה" (סנהדרין צז ע"א).

והנה כשם שהתקופה מיוחדת בתחייתה, וכשם שהבנת מעשי ה' הגדולים בתקופתנו צריכה התבוננות מעמיקה, כן נדרשים לומדי התורה להעמיק ולברר את תלמודם בדור זה.

וכך כתב מרן הראי"ה קוק: "על תלמידי חכמים שבארץ ישראל, החובה עכשיו כימי עולם להראות גלוי לכל בני עמנו מה האויר המחכים של ארץ חמדתנו עושה, וכמה הוא פועל עלינו להשפיע שפע חיים ואורה על כל דרכנו... כשתהיה האורה גדולה בכמותה ובאיכותה על ידי הרמת כח המחשבה התורית" (אדר היקר עמ' יח, מעט צרי).

הבסיס לצמיחת תלמידי חכמים מלאי חיים ואורה הוא החינוך של ילדי ישראל בגיל הרך, ומכאן האחריות הגדולה המוטלת על המחנכים בכלל ובארץ ישראל בפרט. וכך כתב מרן הראי"ה קוק: "יסוד האומה ביהם העתיד שלה תלוי ביסוד החינוך... על כן באהבת עמנו וארצנו אנו חייבים להתחזק ביותר ליסוד החינוך שבישוב החדש החביב על היסוד הישראלי הטבעי, על יסוד זה שנהיה בטוחים שהילד היהודי יהיה על-ידו כשיגדל איש יהודי שלם, טוב לעצמו, גם טוב לעמו".

(דרשת הרב קוק בעת חנוכת בית תלמוד תורה ברחובות, מאמרי הראי"ה עמ' 229)

עלינו לברר אם כן, בירור מעמיק מהו האופי הראוי לחינוך הילד הישראלי. לשאלה זו נדרש מרן הראי"ה קוק באגרת המכונה "אגרת החינוך" (אגרת קע, אגרות הראי"ה ח"א עמ' ריח), וזו לשונו:

"מטרת החינוך היא להכשיר את האדם לצורתו המתוקנת, שהנקודה המרכזית שבה היא לעשותו טוב וישר".

עשיית הילד טוב וישר נעשית על ידי לימוד התורה, כפי שממשיך הרב שם באגרת: "על בן לקח מקום בראש החינוך הישראלי - תלמוד תורה...".

התורה בונה את האדם - כל פסוק ופסוק מתורת ה' משפיע על האדם: אמונה, יראה ואהבת ה', קדושה, צדק ויושר, אהבת הבריות ועוד מידות רבות.

פתח דבר

כאשר נבוא ללמוד עם הילדים, נפגיש אותם עם ערכי הטוב והיושר העולים מן הפסוקים ונעסוק בהם בהרחבה, כך שהילד יתרשם מהם ויתחזק בו הרצון ללכת לאורם.

בחוברות שלפניכם נעסוק בפרשות ספר ויקרא בהתאם לדרך חינוכית זו, כפי שהתבררה והתלבנה במשך שלושים השנים האחרונות בתלמוד תורה מורשה בירושלים, הצועד לאור תורתם של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל ובנו רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, מתוך שאיפה להאיר את הדברים בליבות הילדים הטהורים, כדי לעורר בהם מידות אלו.

נחתום בתפילה: "והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו ובפי עמך בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה".

לנוחיות המורה שבנו והבאנו את עקרונות הלימוד, כפי שהודפסו בהקדמה לחומש בראשית, לקמן בעמוד 113.

הקדמה למורה

מוגשת לפניך חוברת עזר להוראת חומש ויקרא, המיועדת לתלמידים בכיתות ג-ד, אשר מטרתה להאיר ולבאר פשטי פסוקים לאור דברי חכמינו ז"ל, ראשונים ואחרונים. מתוך ביאור זה עולים מסרים וערכים חשובים, אותם אנו מעוניינים להנחיל לתלמידינו. כמורים לתורה, הקושי העומד לפנינו לרוב הוא: כיצד נצליח לעורר את רצונם של תלמידינו להזדהות עם אותם מסרים וערכים העולים מן הפסוקים?

בחוברת זו אנו מבקשים לתת מענה לשאלה זו, בשני שלבים: א. מתוך לימוד הפסוקים ומתוך עיון בדברי חכמינו ז"ל, ראשונים ואחרונים, אנו מזהים את המסרים והערכים העולים מן הפסוקים. ב. מוצגת כאן דרך כיצד ללמד מסרים וערכים אלו, באופן שליבם של הילדים יפתח לקראתם. ישנם מספר עקרונות המנחים את הלימוד על-מנת שיתאים לילדים ויפעל את פעולתו המבורכת, והם מפורטים בפרק העוסק בעקרונות הלימוד.

* * *

כמובן שדרך הוראה זאת מבוססת על הקומה הראשונה וההכרחית, הכוללת **מפגש עם האותיות, המילים והפסוקים של התורה** עצמה, כפי שניתנה לעם ישראל בהר-סיני, שהיא היא המורשה המונחלת לנו מאז. **קריאת הפסוקים, למידתם בעזרת רש"י ושינונם, הם היסוד והבסיס עליו בנוי כל הלימוד שלנו**, ובלעדיהם העיקר חסר מן הספר. רק על גבי קומה זו יש מקום לקומה השניה - לתכנים, למסרים, למידות הטובות ולערכים העולים מן הפסוקים, לפי דברי חכמינו ז"ל. לפיכך אין

הקדמה למורה

בחוברת רצף של כל פסוק ופסוק אלא הארת פסוקים בהם, לדעתנו, יש מקום לביאור ולהרחבה מיוחדת.

אנו תפילה ששתי הקומות יחדיו יפעלו את פעולתן המבורכת על הילדים, והם יגדלו לתפארת עם ישראל.

”ויהי נעם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו
ומעשה ידינו כוננהו”.

הקדמה

דבר ה' המופיע אלינו בתורה מתגלה בהדרגה מחומש לחומש:
חומש בראשית: בחומש בראשית אנו נפגשים עם אבות האומה ומידותיהם הטובות שהם יסודו וראשיתו של הגוי הגדול שממנו יתברכו כל משפחות האדמה.

חומש שמות: בחומש שמות אנו נפגשים עם העם הנבחר, עם ישראל המופיע בשלוש קומות: יציאת מצרים, מתן תורה והשראת השכינה בקרב בני ישראל בתוך המשכן.

חומש ויקרא: חומש ויקרא הוא המשכו של חומש שמות, המפרט את סדר השראת השכינה במשכן על ידי עבודת הקרבנות, סדרי המקדש והדרכה אלוקית להופעת דבר ה' בחיים על ידי ריבוי מצוות ופרטיהן.

פתיחה לנושא הקרבנות

פרשות ויקרא וצו הפותחות את החומש, מתמקדות בעבודת הקרבנות באופן מפורט. בבואנו ללמד פרשות אלו, עלינו לברר לעצמנו, ומתוך כך לילדים, את הגישה הנכונה בדבר עניינה ומטרתה של עבודת הקרבנות ובכך נעסוק בפסקאות הבאות.

מטרת הקרבן – לרומם את האדם

ה' אלוקי ישראל גילה את אהבתו לעמו בכך שבא לדור בתוכם במשכן ועשה עמהם חסד גדול שיוכלו בעבודת הקרבנות להתעלות ולעשות תשובה, כפי שמתבאר מדברי הנביאים.

כמובן שה' לא צריך שיקריבו לפניו בהמות, כי כל העולם ומלואו הוא שלו, כפי שנאמר **בתהילים** (נ, ט-י): "לא אקח מביתך פר ממכלאותיך עתודים, כי לי כל חיתו יער...". ברם, בהמשך פרק זה (בפסוק יב) נאמר:

פתיחה לנושא הקרבנות

"זבח לאלקים תודה", ופירש שם רש"י: "התוודה על מעשיך ושוב אלי, זהו זבח שאני חפץ בו".

כלומר עיקר מטרת הקרבן הוא להביא את האדם לחרטה ולתשובה ממעשיו הרעים, וכך משמע גם בפרק הבא (נא, יט): "זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדבה אלקים לא תבוה", כלומר המכוון בזבחים ובקרבנות הוא הכנעת לב האדם לפני ה'.

כעין זאת מצינו בדברי הנביא הושע, שם נאמר (ו, ו): "כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלקים מעלות". וביאר שם המלבי"ם שעיקר מטרת קרבן זבח השלמים הוא להביא את האדם להיטיב את מעשיו ולעשות חסד, ועיקר מטרת קרבן העולה היא להתעלות בדעת אלוקים שהיא הבנת התורה וחיזוק רצונו של האדם לקיים את מצוותיה.

כך גם ניתן להבין את קרבן שלמים ותודה, שמטרתם להודות לה' על כל טובותיו, כמו שנאמר **בתהילים** (קז, כ-כא): "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברינה".

קרבנות הנדבה, העולה והשלמים פעולתם אף גדולה יותר. הקרבנות באה לרומם את המשפחה יחדו לשמוח ולהודות לה', כפי שנאמר **בחומש דברים** (יב, יא-יב): "והיה המקום אשר יבחר ה'... שמה תביאו... עולתיכם וזבחיכם... ושמחתם לפני ה' אלקיכם אתם ו בניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי אשר בשעריכם".

שיא התרוממות האדם בעבודת ה' באמצעות הקרבנות מופיע בקרבנות הציבור הבאים ברגלים, המרוממים את כל העם כולו על ידי קרבנות המוספים.

לאור דברים אלו במקביל ללימוד הפסוקים, הבנתם והלכותיהם, נדבר על מטרות אלו ונדגיש במהלך הלימוד את פעולת הקרבן על האדם, המעוררת את רצונו להיות עובד ה', בעשיית תשובה, בהטבת דרכיו, בהודיה לה' על כל טובותיו ובהתחזקות בלימוד התורה, ונוכל להזכיר את דברי שמואל הנביא (שמואל א טו, כב): "החפץ לה' בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל ה'".

השפעת המשכן על האדם המקריב

עצם המפגש של האדם המביא קרבן, עם המשכן והעובדים בו מסוגל לפעול על האדם פעולה מרוממת.

המשכן הוא המקום שבו בחר ה' להתגלות אלינו ולהשכיח את שכינתו בתוכנו. במקום זה נעשו ניסים גלויים, עמוד הענן ביום ועמוד האש בלילה חופפים עליו, מתוכו ה' מדבר עם משה ומוסר לו את מצוותיו וזהו המקום שהקדושה, הכבוד וההדר מלאים בו.

מכח כל אלו המפגש של אדם מישראל עם המשכן והעובדים בו היו מביאים את האדם להתפעלות ורוממות רוח, והיו מעוררים את רצונו להתקרב אל ה', לעבוד את ה', להתחזק בתורתו, ולשוב בתשובה בלב שלם ובנפש חפצה, כדברי בעל **ספר החינוך** (מצוה קפו):

"לפי שהשם קבע מקום לישראל להביא שם קרבנותם ולהכין שם לכבם אליו ומתוך קביעות המקום והגדלתו ויראתו אל לב בני אדם, נפשם מתפעלת שם לטוב. והלכבות מתרככים ונכנעים לקבל שם מלכות שמים שלמה..."

המפגש המרומם עם הכהנים

במשכן נפגש האדם מישראל עם הכהנים ומפגש זה היה מיוחד ומופלא. הכהנים בעבודתם נראים כמלאכי ה', כדברי הנביא **מלאכי** (ב, ז): "כי שפתי בהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא", והמפגש עימם היה מרומם את האדם, כדברי **מרח' הראי"ה קוק** (אורות התחיה ה עמוד נח): "והנה לפנינו מופיעים כהנים אנשי קודש... לכם מלא אהבה וחסד, רוח הקודש שפוך על פניהם, וזוכרים לנו את כל רוממות רגשי הקודש אשר מלאנו בעת ראינו את פניהם בעלותנו לרגל... כמה נהדרים ונעימים הם לנו..."

מפגש מרומם זה פעל על לבו של האדם לעבוד את ה' ולשוב בתשובה. יחד עם זאת, הכהן שהיה תלמיד חכם וירא ה', היה מלמד את בעל הקרבן את ענינו המיוחד של כל קרבן, ומוכיח אותו, מתוך אהבה

פתיחה לנושא הקורבנות

וחיבה, בדברים המחזקים את הלב ומעוררים לתשובה שלמה, כדברי **האלשיך** (צו ו, כ):

"... ורבים השיב מעון, כאשר היה עושה אהרן... שבעת הסמיכה [על הקרבן] ידבר לו הכהן דברי תשובה... כי האיש [הכהן] אשר יחזיר את החוטא בתשובה, עד הזות [החוטא] מדם דמעות עיניו".

מלבד המפגש המרומם בין הבעלים לכהנים ופעילותם על מנת לכפר על בעל הקרבן, נוסף ענין נוסף על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל **בספרא** (ויקרא י, יז): "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים", ולאור דברי הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (בבאור מידת הקדושה):

"ואמרו ז"ל: 'כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים'... [הכהן] הקדוש הדבק תמיד לאלוקיו... כי זה נחשב לו כאילו מתהלך לפני ד' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה. והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן, במקדש וכמזבח... ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא בקרבן שעולה על גבי האש... מפני שהשכינה שורה עליהם... כמו שהיה ראוי לכהן שיתכוון בעודו שוחט הזבח או מקבל דמו או זורקו, עד שימשוך בזה הברכה ממנו יתברך החיים והשלום".

מדבריו אנו למדים על מעלתם של הכהנים שבאכילתם מתכפרים הבעלים. מגודל מעלת הכהן, בהיותו אדם קדוש המכוון בכל ליבו בזמן העבודות השונות, ואף בזמן אכילת הקרבן, להיטיב ולכפר על הבעלים, פועל הכהן פעולה פנימית לכפרה וסליחה לבעלים.

הבאת בעלי חיים לקרבן

בהבאת בעלי חיים לקרבן מבטא האדם את נכונותו לעשות תשובה אמיתית, בכך שמתאמץ וטורח להביאם למשכן, ומעשה זה עושה רושם גדול בלבו כך שיגרום לו להמנע מעשיית חטא בעתיד, וכך כתב בעל **ספר החינוך** (מצוה צה):

"...ועל כן כי יחטא איש לא יטהר יפה בדבר שפתיים לבה, שיאמר בינו ולכותלו: "חטאתי לא אוסיף עוד", אבל [אלא] בעשותו מעשה

גדול על דבר חטאו, לקחת ממכלאותיו עתודים [כבשים] ולמרוח ולהביאם אל הבית... מתוך כל המעשה הגדול ההוא יקבע בנפשו רוע החטא וימנע ממנו פעם אחרת".

נוסיף שבהבאת בעל חיים מביע האדם את נכונותו להקריב ולתת את כל אשר לו למען מטרת הקרבן, שהיא התעלות האדם, ולשם כך הוא אף נכון לתת את ממונו החביב עליו, ואף למסור את חייו, כדברי רש"י בשם חכמינו ז"ל על הפסוק (ויקרא ב, א): "ונפש כי תקריב מנחה - אמר הקדוש ברוך הוא: 'מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו'". בהמשך לדברים אלו כתב העקידת יצחק (שער שבעה וחמישים, עמוד ו):

"ראיתי וישמח לבי... לבקש מעם נכון לאלו הקרבנות... וירים עצמו תרומה לה' בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו וכל עצמותיו ראשי איבריו חושיו וכל כחותיו, קרבו וברעיו כולם יהללו י-ה... כי עיקר זה הקרבן הוא הקרבת עצמו ובשרו אל האלוקים... ולכן ראוי שיתאחד האדם עם בוראו ולעבדו שכס אחד ואפילו נומלים את נפשו... וכל שכן בכל ממונו... וזהו מעם כל הקרבנות אשר באו בתורה בזולת כפרת עוון אשר חטא כאלה מזבח שלמים ונדרים... כי כולם הם לכוונת שיכוון המקריב להקריב את עצמו לפני ה'..."

בענין הבאת הקורבנות הביא בעל ספר החינוך (שם) את דברי הרמב"ן: "שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלוקים בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפוך דמו וישרוף גופו, לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכופר - הקרבן..."

נשאיר את דברי הרמב"ן האלו לגיל יותר בוגר, כי דברים אלו, שאדם שחטא צריך למות, יהיו חריפים לילד ובודאי שהילד יתקשה להבין מדוע להקריב את קרבנות העולה והשלמים שרובם אינם באים על חטא.

נושא נוסף אליו נתייחס הוא שחיטת בעלי חיים לשם קרבן. רוב בני האדם אוכלים בשר ושוחטים צאן ובקר, והדבר לא מעלה אצלם

פתיחה לנושא הקורבנות

שאלה של אכזריות, ונשאלת השאלה מדוע כאשר שוחטים קרבן לתשובה ולכפרה ולא להנאת הגוף מתעוררת פתאום שאלה זו? על כך כתב מרן הראי"ה קוק בחזון הצמחונות:

"אותו הזמן הגדול והארוך שהאדם עודנו נוקק ונדרש לאכילת בשר... כמה מגונה יהיה וכמה שפלות ערך והריסת מצב של התרוממות הנפש... אם כל זמן שלצרכיו החמריים יזבח בכל אות נפשו בעלי חיים לאכול את בשרם, ולהורות ההכרה בחסדי ה' טובו ורוממות כבודו, אשר כפי הנטייה הטבעית החזקה מתבלטת היא בתקרבת קרבנות... כאן יעשה האדם רחמני, ולא יוכל להתאכזר להעלותם קרבן... נמיה כזאת איננה מורה רושם של התעלות רגש האדם לטובה, כי אם על נפילתו המדעית והמוסרית בכללה".

כלומר, ישנה "שפלות ערך" בכך שהאדם לצורך אכילתו שוחט בעלי חיים ואוכל בשר, וכאשר הוא נדרש להקריב קרבן כציווי התורה הוא נעשה "רחמני, ולא יוכל להתאכזר להעלותם קרבן". אין זו התעלות המצביעה על מוסריות, אלא ההיפך - נפילה מוסרית.

לסיכום, הנכונות הרגילה והאמיתית של האדם להתעלות ולהתחזק בעבודת ה' ובתורתו ולשוב אל ה' בעבודת הקרבנות, יחד עם התעלותו הגדולה במקדש, תפגיש את הילדים עם רוממותו של מעשה ההקרבה ותסייע להם עם הקושי שבהקרבת בעלי חיים.

החוק שבקרבנות

על אף ההסברים השונים שמצינו בענין הקורבנות וטעמם, עלינו לזכור שבעבודת הקורבנות יש חכמה נעלמה וגבוהה מבינתנו, חוק נעלם שהוא סוד וגזירת ה' ולעולם שכלו של אדם לא ישיג ולא יבין את שלמות אמיתתו. כך כותב הרמב"ם בסוף הלכות מעילה (פרק ח הלכה ח):

"והחוקים הן מצוות שאין מעמן ידוע... וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העבו"ם שהיו משיבין על החוקים... וכל הקרבנות כולן מכלל חוקים הן. אמרו חכמים שבשכיל עבודת הקרבנות העולם עומד..."

והרמב"ן (א, ט) כתב:

"ועל דרך האמת יש בקרבנות סוד נעלם... שלא נאמר בהם לא א-ל ולא א-לוקיך... אלא י-ה... לא אמרתי לכם זבחו אלא כדי שיאמר ושיעשה רצוני".

לאור דבריהם נאמר לילדים שעם כל ההסברים על הקרבנות, אין אנו מבינים הכל ובקרבנות יש חכמה נעלמה מאיתנו. בכך נלמד את הילדים את הענווה כלפי חכמת ה' הגדולה בתורתו. נסביר על פי יסוד זה הלכות שונות המצויות בעבודת הקרבנות שאין אנו יכולים להסביר טעמן, כמו סוג הקרבן המשתנה בקרבנות (זכר, נקבה, צאן, בקר, עוף) ועוד.

טובו של ה' וקבלתו את תשובת החוטא

חסד עשה ה' עם בריותיו שבזכות עבודת הקרבנות זוכה האדם להיטהר מעוונותיו ולשוב אל ה', וה' מקבל באהבה וברצון את קרבנו ומכפר לו על עוונותיו, כפי שנאמר "ונרצה לו לכפר עליו" (ויקרא א, ד), ונאמר: "אשה ריח ניחוח לה" (שם, ט), וכתב רש"י: "ניחוח - נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". וכך כתב האלשיך בפרשת צו (ו, יז):

מה שאין בן החטאת, כי באה על אשר פעל ועשה רעה, ועל בן כי לא לרצון לפניו יתברך יהיה אשר עשה רעה בפועל, על בן אמר: דע לך כי במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה', כי אחרי שובו - כאב את בן ירצה אותו ה'..."

לאור דברים אלו נדגיש באזני הילדים במהלך הלימוד את טובו של ה' וחסדו, הפותח שער לדופקים בתשובה, מטהרם מחטאיהם בהקרבת הקורבן ורוצה את תשובתם כאב המחכה לבנו.

פרק א

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. ציווי ה' למשה ולישראל על עבודת הקרבנות
2. קרבן עולה מן הבקר
3. קרבן עולה מן הצאן
4. קרבן עולה מן העוף - לְדָל

פתיחה לסוגי הקרבנות

את הקרבנות מביאים מן החי: **בהמה** (בקר וצאן), **מן העוף** (תור ובן יונה), ו**מן הצומח**: חיטים ושעורים.

בנוסף, מביאים עם הקרבנות: מן הצומח - שמן, לבונה ויין. מן הדומם - מלח ומים.

בין הקרבנות אנו מבחינים בסוגי קרבן שונים:

א. **קרבן יחיד וקרבן ציבור**.

קרבן ציבור: קרבנות הבאים מכספו של הציבור, כגון: קרבן התמיד, מוספי שבת וחגים ועוד.

קרבן יחיד: קרבנות הבאים מכספו של היחיד, כגון: אשם גזילות, מנחת סולת ועוד.

ב. **קרבן נדבה וקרבן חובה**.

קרבן נדבה: קרבן שאדם נודר (מתחייב) או מתנדב להביאו לבית המקדש, על אף שאינו חייב בכך, כגון קרבן עולת יחיד או מנחת נדבה.

קרבן חובה: קרבנות יחיד או ציבור שחובה להביאם לבית המקדש, כגון: חטאת יחיד, שלמי עצרת ועוד.

ג. קודשים קלים - קודשי קודשים

קודשים קלים: קרבנות שדיניהם קלים משל קודשי קודשים (כפי שיפורט בפרשה) והם: שלמים, בכור, פסח ומעשר בהמה.
קודשי קודשים: קרבנות שדיניהם חמורים משל קודשים קלים, והם: עולה, חטאת, אשם ומנחה.

בהקרבת הקרבנות ישנם שלבים שונים המשתנים מקרבן לקרבן, כפי שיפורט בהמשך, אולם בכל סוגי הקרבנות ישנן מספר עבודות עיקריות המתירות את הקרבן להקטרה או לאכילה, עבודות שאם לא נעשו כתיקונן הקרבן נפסל.

בקרבן מן הבהמה, העבודות הן: **שחיטה, קבלת הדם** במזרק, **הולכת הדם** למזבח ו**זריקת הדם** על קיר המזבח.

בקרבן מן העוף: **מליקה:** "שחיטת" העוף (מן העורף), **מיצוי הדם:** לחיצה על גוף העוף כנגד דופן המזבח (**הזאת הדם** בחטאת העוף).

בקרבן מן הצומח: **קמיצה:** לקיחה ביד של קומץ מן המנחה, **נתינה** של הקומץ בכלי, **הולכה** של הקומץ למזבח, **הקטרה** של הקומץ.

פרשתנו מביאה את חמשת סוגי הקרבנות העיקריים:

פרק א - **קרבן עולה;** פרק ב - **קרבן מנחה;** פרק ג - **קרבן שלמים;** פרק ד-ה (עד פסוק יג) - **קרבן חטאת;** פרק ה (מפסוק יד ועד סוף הפרק) - **קרבן אשם.**

עתה נתחיל לבאר את הפסוקים כאשר בלימודם נבאר את פשטי המקראות, ובמקביל נעמיק בתכנים והמסרים העולים מהם.

ציורי ה' למשה ולישראל על עבודת הקרבנות

(פסוקים א-ב)

נאמר בפסוק א: "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד..."

פסוק זה מוסב על הפסוקים האחרונים בחומש שמות (מ, לה), שם נאמר: "ולא יבל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן", ועל כן בפסוקנו - ה' קרא למשה מאוהל מועד, שכן משה עמד בחוץ, וכדברי הרשב"ם:

"לפי שכתב למעלה בסוף הספר: 'ולא יבל משה לבוא אל אהל מועד...', לכן קראהו הקדוש ברוך הוא מתוך אוהל מועד, וכן פירוש המקרא: ויקרא אל משה מאוהל מועד וידבר אליו לאמר."

רש"י פותח את פירושו לחומש בשאלה: מדוע לא נאמר כאן "וידבר ה' אל משה" כפי שנאמר בדרך כלל אלא "ויקרא אל משה", וכך כתב: "ויקרא אל משה - לבל דברות ולכל אמירות ולכל ציווים קדמה קריאה בלשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו שנאמר: 'וקרא זה אל זה'..."

כלומר, התורה משתמשת בפסוק זה במילה "ויקרא" כדי ללמד את חיבת ה' אל משה. נדבר עם הילדים על כך שרש"י בחר לפתוח את פירושו לחומש ויקרא בידיעה החשובה שכל פעם שה' דיבר עם משה הוא קרא לו קודם בלשון חיבה: "משה, משה" וּשְׁפָתַי חֲכָמִים כֵּאֵן: "למה לי למיתנני: 'ויקרא, וידבר'... אלא קראו תחילה: 'משה משה' ואמר: 'הנני' ואחר כך היה מדבר עמו", ומכך אנו למדים על חיבתו ואהבתו של ה' למשה. נסביר לילדים שעצם הקריאה למשה בשמו הפרטי והחזרה פעמיים, היא לשון חיבה (כפי שמסביר רש"י בבראשית (כב, יא): "לשון חיבה הוא שכופל את שמו").

"...לאמר"

דברי ה' אל משה נאמרו כדי שיאמר לישראל.

כאן נדבר בשבחם של ישראל שכל דיבור ה' עם משה ועם הנביאים הוא בשביל ישראל, וכפי שכתב רש"י (בשם תורת כהנים): "צא ואמור להם דברי כבושים - כשכילכם הוא נדבר עמי".

נאמר בפסוק ב: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם..."

פסוקים אלו (א-ב) נאמרו בא' בניסן בשנה השניה לצאת בני ישראל ממצרים, לאחר שבעת ימי המילואים שהיו מכ"ג באדר עד כ"ט באדר, ביום הקמת המשכן.

נתאר לילדים את ציפייתם הרבה של בני ישראל לשמוע את דברי ה' הקשורים לעבודת ה' במשכן, כפי שכתב האברבנאל: "לפי שישאל טרחו בעבודת המשכן ומעשהו והיו מצפים שמשם תצא להם תורה ודבר ה' לעבוד עבודתו וישמחו בו", וכעת זכו ישראל לראות את אהבת ה' אליהם ולשמוע את הציווי לו ציפו על עבודת המשכן.

ובהמשך דבריו כתב האברבנאל:

"ולכן רצה ה' לכבדם הכבוד הזה בדיבור הראשון שנאמר באוהל מועד, רצינו לומר לצוותם על דברי הקרבנות... ומפני כבודם לא ציוה בהם ראשונה לאהרן ולבניו... אבל [אלא] ציוה בעצם וראשונה כל זה אל בני ישראל".

כלומר, למרות שבפועל עבודת הקרבנות נעשית על ידי אהרון ובניו ולפי זה היה מקום לכתוב בתורה "דבר אל אהרון ואל בניו לאמר", בכל זאת נאמר בפסוק "דבר אל בני ישראל ואמרת אלם", לבטא את האהבה הגדולה של ה' לישראל, המתבטאת בכך שהדיבור הראשון שנאמר באהל מועד מופנה לכל בני ישראל ואינו מופנה ראשונה לאהרן ולבניו.

"אדם כי יקריב מקם..."

נציין שפסוק זה מדבר על קרבן נדבה, שהרי נאמר: "כי יקריב" שמשמע: כאשר ירצה, וכפי שכתב רש"י: "כשיקריב, בקרבנות נדבה דיבר הענין".

"קָרְבָּן לַה'..."

נאמר לילדים שמפסוק זה אנו למדים שכל קרבן צריך להקדיש אותו לשם קרבן, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל **בתורת כהנים** (יג): "קרבן לה' - שיקדים הקדשו להקרבתו", כגון שיאמר על בהמה שרוצה להביאה לקרבן עולה: "הרי זו עולה לה'". בהקדשתו זו מגלה האדם את רצונו הפנימי והעמוק הבא לידי ביטוי באופן אחראי ורציני בהבאת הקרבן.

"מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן..."

בעלי החיים הקרבים על המזבח הם:

א. מן הבהמות הטהורות שמצויות ברשותו של האדם (צאן ובקר) ולא מן הטהורות שאינן מצויות ברשותו (כגון צבי ויחמור וכו'), וכדברי החזקוני: "כאן למדנו ענותנותו של הקדוש ברוך הוא, שלא הטריח בנוי אלא בדבר המצוי בידם".

ב. מן העופות: תור ובן יונה, המצויים גם הם ברשותו ובסביבתו הקרובה של האדם.

קרבן עולה מן הבקר (פסוקים ג-ט)

לפני שנעסוק בפסוקים של קרבן עולה נביא בקצרה מספר יסודות עיקריים בעניין קרבן העולה.

השם עולה: קרבן עולה נקרא כך מפני שכולו מוקטר על המזבח ועולה כליל לה', ואף חלק ממנו אינו נאכל.

סוגי העולה: אנחנו מבחינים בארבע סוגי עולה שונים: עולת יחיד, עולת ציבור, עולת נדבה ועולת חובה.

בפרשתנו מדובר רק על עולת נדבה של יחיד.

העולה היא קודשי קודשים: ככל קודשי קודשים אף עולה שחיתתה בצפון המזבח (שאר דיני קודשי קודשים הקשורים לאכילה לא שייכים

בעולה כיון שאין בה אכילה).

העולה הנזכרת בפרשתנו: העולה בפרשתנו היא עולת נדבה של יחיד ומביאים אותה כי ברצונו של האדם להתקרב לה'.
עולה זו גם מכפרת על:

1. בטול מצוות עשה, כגון: שלא הניח תפילין (במזיד).
2. עבר על: לאו הניתק לעשה כגון: שגזל את חברו (עבר על לאו של: "לא תגזול" ויכול לתקן אותו על ידי מצוות עשה: "והשיב את הגזילה אשר גזל").

ממה מביאים קרבן עולה: עולה הוא קרבן הבא מן הבהמה: בקר או צאן, רק זכרים, או מן העוף: תור או בן יונה - זכר או נקבה.

ועתה נחל לבאר את הפסוקים:

נאמר בפסוק ג: "אם עלה קרבנו מן הבקר..."

מבין כל הקרבנות פתחה התורה את הציווי על עבודת הקרבנות דוקא בקרבן עולה, מפני היותו נדבה הבאה מרצונו של האדם, וכדברי האברבנאל:

"להניד שהמצוה הראשונה הזאת שזכר מהקרבנות היא מהעולה הבאה בנדבך לא בחיוב, ולפי שהיתה בחירתית מהם כרצונם, לכן אמר: 'כי יקריב מכם קרבן', שיהיה ברצון וחפץ מוחלט".

נביא לילדים את דברי הנצי"ב שכתב בספר שמות (כט, א), בפתחה לציווי על קורבנות שבעת ימי המילואים: "הקרבנות מסייעים להתקדש, היינו העולה שתכליתו להשיג דעת אלקים, וזהו דביקות אלקים וקדושה יתירה".

ובספר שמות (יח, יב) כתב הנצי"ב:

"מבואר בתכלית עולה להשיג דעת אלוקים לפי חפצו דעיקר רצונו יתברך אינו בקרבן אלא התכלית של הקרבן... ומבקשין מהקדוש ברוך הוא בשעת ההקרבה את מבוקשו, כמו שאנו עושין בשעת שמונה עשרה, ותפילה קבועה דקאי [שעומד] במקום הקורבן".

לאור דבריו נוכל לאמר לילדים שאדם מביא קרבן עולה מתוך רצון להבין את תורת ה' ולהתקרב אליו ולהתחזק בעבודת ה'. כמו כן נוסיף שבזמן הקרבת הקרבן המקריב עומד ומתפלל אל ה', ומבקש מה' שיתן בליבו חכמה להבין את תורתו וישיב אותו לעבודתו, ובמקרה שהעולה גם מכפרת על המקרים שהבאנו לעיל (ביטול מצוות עשה או לאו הניתק לעשה), היה המקריב מתוודה ומפרט את חטאו.

"זָכַר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ..."

כתב רש"י: "תמים - בלא מום".

נסביר שהמביא קרבן לפני ה' צריך להביא קרבן תמים מפני שהוא מכובד יותר, וכך כתב הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח (פרק ז הלכה יא):

"שהרוצה לזכות עצמו יבנה יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה, המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו, הרי נאמר בתורה: 'זהביל הביא גם הוא מכבודות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו', והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפילה - יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כיסה ערום - יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר - יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר: 'כל חלב לה'..."

נוסיף ונאמר שכאשר אדם הביא קרבן שלם ומובחר הוא מראה בכך את רצונו האמיתי לעבוד את ה' בשלמות, וכפי שעולה מדברי בעל ספר החינוך (מצוה רפו): "שהם [הקרבנות] לעורר ולכוון מחשבת בני איש אל ה' ברוך הוא... כי הלכנות יתעוררו בחשוב ובשלם במינו יותר [במיוחד]".

"אֵל פֶּתַח אֱהָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ..."

בעל הקרבן מקרב (מביא) את קרבנו אל פתח אהל מועד, שם הכהן בודק שהקורבן תמים בלא מום והבעלים מקדישו לקרבן.

כאן נדגיש באזני הילדים את השפעת המפגש של אדם מישראל עם המשכן, כפי שהבאנו בהקדמה, וכפי שכתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק ז הלכה א): "מצות עשה ליראה מן המקדש. שנאמר ואת מקדשי תראו. ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו...". ובהמשך (הלכה ה) הוסיף הרמב"ם: "ויראה עצמו [הנכנס לעזרתה] שהוא עומד לפני ה', כמו שנאמר: 'זהו עיני וליבי שם כל הימים', ומהלך באימה וביראה ורעדה, שנאמר: 'כבית אלוקים נהלך ברגש'".

"לְרַצְנוּ לְפָנֵי ה'"

נסביר שהקרבן בא מרצון האדם, וכמו שכתב האבן עזרא: "לרצונו לפני ה' - שיקריבנו ברצונו ולא באונס", שהרי מדובר בעולת יחיד שהיא נדבה.

נאמר בפסוק ד: "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו"

בעל הקורבן סומך את שתי ידיו בכל כוחו על ראש קרבנו ואומר עליו וידוי דברים.

כפי שהבאנו בהקדמה, העולה המופיעה בפרשתנו הינה עולת נדבה של יחיד, המביאה כחלק מרצונו להתקרב לה'.

עולה זו גם מכפרת על עבירות מסוימות, ונבקש מהילדים להוכיח זאת מפסוק זה. נגיע עמם למילים "לכפר עליו", מהן משתמע שהעולה גם מכפרת.

נביא את דברי רש"י המסביר על מה קרבן זה מכפר: "ונרצה לו - על מה הוא מרצה לו? ... אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שניתק לעשה".

כלומר, קרבן עולה גם מכפר על שני סוגי עבירות: א. ביטול מצות עשה במזיד - כגון אדם שלא הניח תפילין או לא שמע תקיעת שופר בראש השנה. ב. עבירה במזיד על מצות לא תעשה שאפשר לתקן אותה, כמו איסור גזילה שאפשר לתקן על ידי השבת הגזילה.

(בשאר מצוות לא תעשה שעבר עליהם אדם במזיד, אין קרבן, מפני שלוקין עליהן והמלקות מכפרות).

לאור הדברים שאמרנו בהקדמה על מטרת הקרבן, השפעת בית המקדש על המקריב והפגישה עם הכהן, נפגיש את הילדים עם תהליך התשובה של מביא הקרבן על הפסד מצות עשה. הדגשת הבעת החרטה תבוא לאורך כל תהליך הבאת הקרבן, החל מהרגע שאדם נותן אל לבו לשוב, דרך הטירחה בהבאת הקרבן לבית המקדש, הפגישה עם בית המקדש המביאה את האדם להכרת גדולת ה' ויראתו, דברי החיזוק של הכהן בערכה של המצוה וברצון לקיימה, הוידוי על הקרבן בעת הסמיכה על ראש העולה, עד כדי נכונות לעשות כל מה שנדרש ממנו אפילו למסור את נפשו לה', דבר המתבטא בהבאת בעל החיים והקרבתו (עקדת יצחק).

במדרש ויקרא רבה (ז, ג) מצינו טעם נוסף לכפרה שבקרבן זה: "תני רבי שמעון בן יוחאי: אין העולה באה אלא על הרהור הלב. אמר ר' לוי מקרא מלא הוא: 'והעולה על רוחכם היו לא תהיה' - ... אין העולה באה לעולם אלא על הרהור הלב...".

אולם הרמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות, פרק ג הלכה יד) לא הביא טעם זה ואף רש"י אצלנו לא הביאו.

נשאר את דברי חכמינו ז"ל אלו לגיל בוגר יותר שכן יש בהם דרישה קשה להיזהר ממחשבות אסורות, דרישה השייכת לבוגרים.

נאמר בפסוק ה: 'וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקָר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ"

שחיתת הבהמה נעשית בצפון העזרה, ובעל הקרבן רשאי לשחוט בעצמו את קרבנו שכן שחיטה כשרה גם בזר.

נסב את תשומת לב הילדים לשלושת הפעלים הכתובים בפסוק - 'וְשָׁחַט', 'וְהִקְרִיבוּ' ו'זָרְקוּ', ונלמדם את העבודות המרכזיות שבכל קרבן: **שחיטה, הולכה של הדם במזרק אל המזבח וזריקת הדם.**

אחר נוסיף פעולה נוספת והיא קבלת הדם אחר השחיטה בכלי שרת, וכדברי רש"י: "והקריבו - זו קבלה שהיא הראשונה [הפעולה הראשונה אחר השחיטה], ומשמעה לשון הולכה, למדנו שתיהן [קבלה והולכת הדם] בבני אהרן".

כלומר על אף שפשט המילה "והקריבו" הוא לקרב (להוליך) את הדם אל המזבח, אי אפשר להוליך את הדם אם לא קבלוהו בכלי, ואם כן המילה "והקריבו" כוללת גם קבלת הדם.

לסיכום, בפסוקנו למדנו על ארבע עבודות הקרבן העיקריות המכשירות את הקרבן לאכילה ולהקטרה. נשנן עם הילדים עבודות אלו. אחר נלמד את הילדים שעבודות אלו, חוץ מן השחיטה, נעשות אך ורק על ידי הכהנים, ונבקשם להוכיח זאת, ונגיע לכך, שרק בשחיטה לא נזכרו הכהנים, שנאמר: "וְשַׁחַט", וכדברי רש"י: "ושחט והקריבו הכהנים - מקבלה ואילך מצות כהונה, לימד על השחיטה שכשרה בזר [בישראל]".

נוסיף ונדייק ש"שחט" מוסב על בעל הקרבן, ומכאן למדו שכשרה גם בזר, ומ"הקריבו" ו"זרקו", שנאמר שם "בני אהרון הכהנים" מתחילה מצוות הכהנים.

כפי שהבאנו בהקדמה נתאר לילדים שכאשר הקריבו בני אהרן את קרבן העולה ושאר הקרבנות הם התפללו לה' במשך כל עבודתם שיחזק את בעל הקרבן בעבודת ה' ויראתו. נוסיף ונאמר שכך נדרש מכל הכהנים בני אהרן וצאצאיהם להתנהג במשך כל הדורות.

"וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב..."

הכהן זורק מן הדם שבמזרק על קירות המזבח סביב. מהמילה "סָבִיב" אנו למדים שזריקת הדם בקרבן העולה צריכה להגיע לארבע קירות המזבח. עבודה זו נעשתה על ידי זריקת דם בקרן צפון מזרח וממנה הדם

מתפשט לדופן הצפונית ולדופן המזרחית, וזריקת דם בקרן דרום מערב וממנה הדם מתפשט לדופן הדרומית ולדופן המערבית. נוסף ונאמר לילדים שישנה עבודה נוספת הנעשית בדם ואינה מופיעה בפרק שלנו והיא **שפיכה**, כלומר שהכהן שופך את שיירי הדם שנשארו במזרק על גבי היסוד הדרומי של המזבח.

נאמר **בפסוק ו: "וְהִפְשִׁיט אֶת הָעֹלָה..."**

מפשיטים את עור הבהמה, ועור זה אינו מוקרב על גבי המזבח אלא ניתן לכהנים.

נסב את תשומת לב הילדים לכך שנאמר **"וְהִפְשִׁיט"** בלשון יחיד, ומכך למדים שהפשטה זו כשרה בזר, כפי שכתב הרמב"ן: **"ואמר 'והפשיט' כי בבעל הקרבן ידבר, כאשר אמר 'וסמך' 'ושחט', כי ההפשטה והניתוח אינן עבודות [המיוחדות לכהנים] וכשרות בזר"**.

"וְנִתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ"

אחרי הפשטת הבהמה חותכים את הבהמה לאחד עשר חלקים שכולם מוקטרים על גבי המזבח.

נדגיש שלא רק שמותר לבעלים להפשיט ולנתח, אלא זו אף מצוה, שיטרחו וישתתפו בעבודת הקרבן שהביאו, וכדברי הנצי"ב: **"והפשיט - בבעלים, מצוה להטריח עצמו כל שכשר בזר"**.

בסיכום לימודנו על סדר הקרבת קרבן עולה מן הבקר נדגיש את המעמד המרומם של מביא הקרבן בו הוא נפגש בבית המקדש עם הכהנים וכיצד תהליך זה של תשובה ורצון להתקרב אל השם פועל עליו לטובה. נקפיד בסוגיא זו, שלא לעסוק בתמונות והדגמות מוחשיות של פעולות ההקרבה השונות, הפוגמות במסר החינוכי העיקרי אותו אנו מבקשים להנחיל לתלמידים, ופעמים אף יוצרות יחס טכני להבאת הקרבנות וסלידה מהמתואר בהמחשות שונות.

הדלקת האש ועריכת העצים על המזבח

נאמר בפסוק ז: "וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ"

פסוק זה אינו המשך של דיני קרבן העולה והוא עוסק בשני נושאים אחרים:

- א. הדלקת אש בבוקר על גבי המזבח: "וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ".
- ב. עריכת עצים על גבי המערכה: "וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ".

מהי מצוות הדלקת האש על גבי המזבח?

אחר עלות השחר, קודם הקרבת הקרבנות, אחד הכהנים היה מעלה כמות קטנה של עצים למזבח העולה, מניחם ליד אש המערכה ומדליק אותם.

חכמינו ז"ל לימדונו שמיום הקמת המשכן, כשירדה אש מן השמים ואכלה את הקרבנות על גבי המזבח, אותה אש לא פסקה ונשארה שם בנס. לפי זה נמצא שהדלקת האש בכל בוקר לכאורה מיותרת, אולם מצוה על הכהנים להדליק אש, וכדברי רש"י כאן: "אף על פי שהאש יורדת מן השמיים, מצוה להביא מן ההריוט".

מהי מצוות עריכת העצים על גבי המערכה?

קודם הקרבת קרבן התמיד, בבוקר ובין הערביים, היה כהן עולה על גבי המזבח ומניח שני גזרי עצים על גבי המערכה של האש. עבודה זו היא המשך והשלמה למצוות הדלקת האש בבוקר (ראה ספר חינוך, מצוה קלב). בבוקר עריכת שני גזרי עצים נעשתה על ידי כהן אחד, ובין הערביים על ידי שני כהנים. פסוקנו מדבר על עריכת העצים בין הערביים (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ב הלכה ב) ונוכל למצוא עם הילדים רמז על כך בלשון הפסוק, שנאמר "וערכו עליה עצים על האש", בלשון רבים, ואילו בפרשת צו (ו, ה), שם נאמר "ובער עליה הבהן

עצים בבוקר בבוקר", מדובר על עריכת העצים קודם קרבן התמיד של שחר, עריכה הנעשית על ידי כהן אחד.

מדוע כתבה התורה באמצע שלבי קרבן עולה את מצוות הדלקת האש ועריכת העצים?

לשאלה זו התייחס רש"י במסכת יומא (דף כז עמוד ב), והסביר שמשום שעדיין לא נאמרה פרשיית סידור המערכות הכתובה בפרשת צו, ובפרקנו התחילה התורה לדבר בצרכי עולה והוצרך לאמר היאך תינתן, לכן הזכירה התורה כעת את דין סידור העצים והדלקתם, שכן פסוקים אלו עוסקים בהקטרת קרבן העולה (הפסוק הבא מדבר על שריפת חלקי העולה על גבי מערכת האש), וצריך להקדים ולבאר כיצד הביאו והכינו את האש על גבי המזבח.

נאמר בפסוק ח: "וְעָרְכוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפָּדֶר עַל הָעֵצִים..."

כאן חוזרת התורה ללמד על שלבי הקרבת העולה ומלמדת שהכהנים מסדרים את חלקי הקרבן על גבי אש המערכה. התורה מציינת את הראש ואת הפדר (חלב) כי הם היו הראשונים בסדר על גבי העצים. התורה מציינת שאת הנתחים "עורכים", כלומר מניחים בצורה מסודרת על גבי מערכת האש אחד ליד השני. הדגשה זו חשובה כי היופי, הסדר והניקיון הם חלק מכבוד המשכן.

בהזדמנות זו נרחיב מעט על הסדרים שנהגו הכהנים בהקרבת הקרבנות, שכן לפעמים מתוך לימוד של ריבוי פרטים עלולים לשכוח את האווירה הכללית של היופי, הפאר, הסדר והניקיון שהיו במשכן, שגם הם מבטאים את היחס הנכון של מורא מקדש, וכפי שהבאנו בדברי הרמב"ם (הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה ה): "... ויראה עצמו שהוא עומד לפני האדון ה'... ומהלך באימה ויראה ופחד ורעדה, שנאמר: "בבית אלוקים נהלך ברנש". סדר אסתטי זה בא לידי ביטוי גם בבגדי הכהונה, שנעשו "לכבוד ולתפארת" (שמות כח, מ) וכפי שהרחבנו בחוברת עזר למורה בחומש שמות.

נוכל לתאר באוזני הילדים את הסדר המופתי של העלאת חלקי הקרבן על גבי המזבח, כאשר כל כהן מניח על זרוע ימינו חלק מן הקרבן (הצד היפה כלפי חוץ), והכהנים מוליכים אותו אחד אחרי השני ומעלים אותו על גבי המזבח, לצד פעולות והתנהגויות רבות שכולם מכוונות להגדיל את הכבוד והמורא של המשכן. נוכל לומר לילדים שדבר זה דומה במקצת למסדר צבאי, בו כל החיילים עומדים בסדר מופתי כשבגדיהם מגוהצים והם הולכים על פי סדר קבוע מראש וכו', ועל אחת כמה וכמה נכון הדבר בביתו של מלך מלכי המלכים, המקום בו הוא משרה שכינתו בתוכו.

נכון מידי פעם לזכור ולהזכיר לילדים את היחס הנכון "לארמונו של מלך" שמשכן שכינתו בתוכו. היופי, הפאר, הסדר והניקיון מבטאים את המורא שלנו מבית המקדש.

נאמר בפסוק ט: "וְקָרְבוּ וְכַרְעוּ יָרַחַץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ..."

נסביר שהקרב הם המעיים שבהם שוהה האוכל, והכרעיים הם הרגליים. רחיצתם במים לפני ההקטרה נעשית לכבוד, כדי להעלותם נקיים על מזבח ה'.

"עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'"

העולה הנשרפת על האש ("אִשָּׁה") רצויה ומביאה נחת רוח לה', בכך שאנו עושים רצונו.

חכמינו ז"ל למדו מכאן שהכהן המקריב צריך לכוון בזמן השחיטה: "עֲלֵה": לשם עולה, "אִשָּׁה": לשם שישרף באש, "רֵיחַ": לשם שיהיה ריחַ בהקטרה, "נִיחֹחַ": לשם שיהיה נחת רוח, "לַה": לשם ה' (וכוונה נוספת שנדרשת, ואינה מופיעה כאן היא לשם הבעלים, ראה במשנה בזבחים פרק ד משנה ו).

נסביר שקרבן עולה נקרא בשם זה מלשון "עלייה", שכל הבהמה עולה על המזבח ואין שום חלק ממנה שנאכל.

כתב רש"י: "ניחוח - נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". לאור דבריו נאמר לילדים שיש לה' נחת רוח ושמחה שעשו את רצונו והביעו נכונות לעובדו בלבב שלם.

לסיכום, נוכל להביא את שלבי הקרבת עולת בהמה (ורובם מופיעים בפרשתנו), כפי שהם מובאים בעמוד 105.

קרבן עולה מן הצאן (פסוקים י-יג)

כל השלבים שבקרבן עולה מן הצאן שווים לקרבן עולה מן הבקר ובפסוקים של עולה מן הצאן נתוספה רק הלכה אחת: ששחיטתו נעשית בצפון המזבח (פסוק יא).

נאמר בפסוק י: "וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַבְּשָׂמִים אוֹ מִן הָעוֹזִים לְעֹלָה זָכַר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ"

נאמר שאדם המביא קרבן מן הצאן, שהוא פחות יקר ומובחר מן הבקר, ועושה זאת מתוך רצון טוב וכוונה לעשות תשובה, קורבנו מתקבל ברצון לפני ה' כמו המביא מן הבקר, כי עיקר הקרבן הוא התשובה ועשיית רצון ה', וכפי שנאמר בפסוק יג: "אשה ריח ניחוח לה".

נאמר בפסוק יא: "וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנֵי ה'..." כאן נתפרשה הלכה שלא הופיעה בקרבן עולת בקר, שהשחיטה של העולה מקומה בצפון המזבח.

נאמר לילדים שקרבנות עולה, חטאת ואשם נקראים קודשי קודשים, והשחיטה שלהם בצד צפון של המזבח.

על פי דברי הרמב"ם שהבאנו בהקדמה ש"הקרבת עולה מכלל החוקים הן" נציין שההלכה שקרבן עולה נשחט בצפון המזבח ולא בצד אחר היא

חוק, וכן ההלכה שקרבן העולה בא דוקא מן הזכר ולא מן הנקבה גם היא חוק.

בעזרת הלכה זו נלמד עם הילדים על מידת הענווה שלנו כלפי חכמתו הגדולה של ה' בתורתו, ונסביר שבמקומות שאין הטעם עולה מן הפסוק ולא מדברי חכמינו ז"ל וממפרשי הפשט הרי זה מן החוקים.

קרבן עולה מן העוף לדל (פסוקים יד-יז)

קרבן עולה מן העוף מובא מאותם הטעמים שהבאנו בעולת בהמה, אלא שה' חס על העני ומאפשר לו להביא קרבן מן העוף, שנקנה בפחות דמים.

בדברים אלו ישנו מסר חשוב על אהבתו של הקדוש ברוך הוא לעם קרובו המאפשר לכל אחד מבני ישראל לעובדו ולהתקרב אליו כפי יכולתו.

נאמר בפסוק יד: "וְאִם מִן הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוּ לֵה' וְהִקְרִיב מִן הַתְּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיְוֹנָה..."

קרבן זה מביא אדם עני שאין ידו משגת לקנות בן בקר או צאן, אולם לפני ה' רצוי קרבן זה לא פחות מקרבנו של העשיר שכן הוצאת ממון זה לעני הינה מאמץ רב, לא פחות מאשר לעשיר הקונה בהמה.

נאמר בפסוק טו: "וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ..."

הכהן מקרב את העוף למזבח ועולה עמו על גבי המזבח, בעודו חי.

"וּמִלֶּקֶת אֶת רֵאשׁוֹ..."

"השחיטה" בעוף שונה משחיטת הבהמה, נשחטת בעזרת סכין. פעולת "השחיטה" של העוף נקראת "מליקה", ובה הכהן חותך את ראש העוף מן העורף, בעזרת ציפורן אגודלו.

”וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ...”

הכהן מקטיר רק את הראש על המזבח.

”וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ”

לפני ההקטרה הכהן לוחץ על הגוף והראש של העוף כנגד המזבח, ודמם נוזל על דופן המזבח. פעולה זו נקראת **מיצוי הדם**.

נאמר **בפסוק טז**: ”וְהִסִּיר אֶת מְרֵאָתוֹ בְּנִצְתָה...”

”מְרֵאָתוֹ” הוא הזפק (כיס המחובר לושט, בו מתעכל מאכל העוף), הממוקם בצוואר העוף, במקום כניסת האוכל. התורה מצווה על הכהן להסיר את המוראה יחד עם המעים והנוצה המחוברים עמה, ולא להקריבם על המזבח עם כל העוף. שתי סיבות לדין זה: ראשית הזפק מלא לכלוך ואין זה מן הכבוד להקריב לכלוך על מזבח ה'.

טעם נוסף כתב רש"י בשם חכמינו ז"ל: ”בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באכילת בעליה נאמר: 'והקרב והברעים ירחץ במים והקטיר', ובעוף שניזון מן הגזל נאמר 'והשליך', את המעים שאכלו מן הגזל". לאור דבריו נסביר שהעוף שונה מן הבהמה, שכן האוכל הבא לפיו של העוף מגיע גם משדות פרטיים של בני אדם, וה' רוצה ללמדנו להתרחק מן הגזל ולא להקריב דבר שגרם הפסד לבני אדם, למרות שאין זה באחריותו של האדם.

בלימוד זה נפגיש את הילדים עם ישרותה של התורה, שהרחיקה אותנו מאד אף מן אבק גזל.

”וְהִשְׁלִיךְ אֶתָּה אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן”

הכהן, שנמצא על גג המזבח, משליך את המוראה אל רצפת העזרה ליד הכבש (”אצל המזבח”), מזרחית אליו (”קדמה”), למקום שנקרא ”מקום

הַדָּשָׁן. המקום נקרא כך על שם שזהו המקום שהיו מניחים את האפר של תרומת הדשן, דשן המזבח הפנימי ודשן המנורה (עיין מסכת יומא פרק א משנה ג)

אפר הדשן של כל העבודות היה נבלע בנס באדמות העזרה:

נאמר בפסוק יז: "וְשָׂע אֶתְּוּ בְּכַנְפֵי לֹא יִבְדִּיל..."

הכהן מחלק את העוף לשניים באופן חלקי, אבל לא מפריד לגמרי.

"וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמְּזַבֵּחַ עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ..."

כלומר הכהן זורק את גוף העוף על גבי המערכה של האש שעל המזבח.

על המילים "וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן" כתב רש"י בשם ילקוט שמעוני: "והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפיים נשרפים ואין נפשו קצה עליו [מואסת בריח זה], ולמה אמר הכתוב 'והקטיר' [מפני מה צוותה התורה להקטיר את הכנפיים]? כדי שיהא המזבח שבע ומחודר [מתכבד] בקרבנו של העני".

ובפירוש הילקוט שם כתב: "כי התור וכן היונה הוא דבר קטן, ואם ימרוט הנוצה שעליו ישאר קטן מאד, והוא ננאי לעני [שמביא דבר כה קטן], לפיכך אמר הכתוב שיקטיר הכל".

לאור דברי רש"י נשמיע לילדים את הזהירות הגדולה שמלמדתנו התורה בכבוד העני ובחובה להזהר מלביישו, שהרי הקדוש ברוך הוא כביכול מוחל על כבודו ומאפשר להקטיר את הנוצות עם העוף, על אף ריחם הרע - בניגוד למצות הקטורת שענינה לפאר את בית ה' בריח טוב, כדברי ספר החינוך בפרשת תצוה - כדי לא לבייש את העני.

"עֲלֶה הוּא אֵשׁ רִיחַ נִיחַח לָהּ"

בפסוק זה נדגיש שה' מקבל את קרבן העוף ברצון, כמו שמקבל קרבן עולה מן הבהמה, למרות שהעוף פחות מן הבהמה, מפני שעיקר הקרבן הוא הכוונה לעשות את רצון ה' ולהתקרב אליו בעבודת ה', כמו שנאמר במשנה בסיום מסכת מנחות (פרק יג משנה יא), והביאה רש"י כאן:

"נאמר בעוף 'ריח ניחח' ונאמר בבהמה 'ריח ניחח', לומר לך: אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון את ליבו לשמים".

לאור זאת נוכל לתאר את קבלתו בסבר פנים יפות של איש עני זה, המביא את קרבנו למשכן, על ידי הכהן, בדיוק כפי שמקבל הכהן את העשירים המביאים בקר או צאן.

לסיכום, נוכל להביא את שלבי הקרבת עולה מן העוף, כפי שהם מובאים בעמוד 106.

המסרים העולים מפרק א

פתיחה לנושא הקרבנות

1. מטרת הקרבן - להעלות את האדם ולרוממו באמצעות:
 - א. חרטה ותשובה על חטא.
 - ב. הטבת המעשים ועשיית חסד.
 - ג. חיזוק הרצון להחכים בתורה.
 - ד. חיזוק הרצון לקיים את התורה ומצוותיה.
 - ה. הודיה לה' על טובותיו.
2. טהרת האדם מן החטא על ידי כפרתו - ה' מכפר על חטאו של המביא קרבן מתוך כוונה טהורה.
3. ההשפעה הגדולה של המשכן על המקריב - כבודו של בית ה' משפיע על המקריב יראת ה' והכנעה.
4. ההשפעה של הכהן על המקריב - הכהן מוכיח את המקריב על חטאו ומחזקו ביראת ה'.
5. תוכחה מתוך אהבה - הכהן מוכיח את המקריב בנחת ובאהבה, כאב המוכיח את בנו.
6. נכונות לתשובה באה לידי ביטוי בטורח ובמאמץ של המקריב - המקריב טורח בהבאת בעל החיים אל המשכן ומשקיע מכספו בכך.
7. הבאת והקרבת בעל חיים מבטאת את רצונו העמוק של האדם להקריב את עצמו.
8. עבודת הקרבנות היא חוק וגזירת המלך ה'.
9. טובו של ה' - מקבל את הקרבן ברצון ומכפר למקריב על חטאו.

ציווי ה' למשה ולישראל על עבודת הקרבנות

1. חיבת ה' למשה - א. ציווהו להתקרב ולהכנס אל המשכן.
ב. קרא לו בלשון חיבה וכפל את שמו ("משה משה").
2. חיבת ה' לישראל - דיבר עם משה בשביל ישראל.
3. הכבוד לישראל - ה' ציווה בראשונה את ישראל על דבר הקרבנות, עוד לפני הציווי לאהרן ובניו הכהנים.
4. האחריות והרצינות בהבאת הקרבן - מצוה להקדיש בפה את הקרבן בטרם מקריבים אותו.
5. אהבתו של הקדוש ברוך הוא לבניו - מצווה את בני ישראל להביא קרבנות רק מן המצוי בידם, שלא יטרחו.

קרבן עולה מן הבקר או מן הצאן

1. עבודת ה' הרצויה היא מתוך רצון טוב של האדם - קרבן עולה הוא נדבה ואינו חובה.
2. הקרבה מכובדת לפני ה' - מצוה להקריב את הבהמה שלמה, בלי מום, וכן להעלות את החלקים המובחרים על המזבח.
3. בסמיכת הידיים על הקרבן מתפלל המקריב לה' ומתוודה על החטא.
4. מעלת הכהנים - א. עושים את רוב עבודות הקרבן.
ב. עושים את העבודות בחרדת קודש מתוך כוונה לכפר על ישראל.
5. חביבות הקרבן - מצוה על המקריב להתעסק בעבודות שמותר לו לעשותן.
6. זהירות בכבוד ה' - חובה לרחוץ את הקרב והכרעיים שאינם נקיים, לפני העלתם למזבח.
7. נחת לה' כשעושים רצונו - עשיית הקרבן עושה נחת לה' שנעשה רצונו.
8. הקרבנות הם חוקים ואיננו מבינים את טעמי ההלכות:
א. עולה באה רק מהזכרים.
ב. עולה נשחטת דוקא בצפון המזבח.
ג. עולה באה מן הבקר, הצאן והעוף.

קרבן עולה מן העוף לדל

1. אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לשמים - קרבן העוף מתקבל ברצון לפני ה' כמו קרבן בקר וצאן.
2. ההרחקה מן הגזל - אסור להעלות את זפק העוף על המזבח מפני שהעוף לעיתים אוכל מן הגזל.
3. דאגתו של ה' לעני ולכבודו - שורפים את העוף על המזבח, על אף הריח הרע שבכך, כדי לא לבייש את העני.

פרק ב

בפרקנו שלושה נושאים עיקריים:

1. חמשת סוגי קרבן מנחה
2. איסור הקרבת חמץ ודבש ומצוות מליחת הקרבן
3. מנחת בכורים - קרבן העומר

פתיחה לקרבן מנחה

המנחה היא קרבן מן הצומח הבאה מחיטים או שעורים. בכך התורה מאפשרת גם לעני מרוד, שאין באפשרותו לקנות תור או בן יונה והוא חפץ לעבוד את ה' ולהתקרב אליו או לכפר על חטאו, להביא קרבן.

השם מנחה: הוא מלשון מתנה, דורון.

סוגי המנחה: אנחנו מבחינים בארבע סוגי מנחות שונות:

קרבן מנחת יחיד וקרבן מנחת ציבור.

קרבן מנחת חובה וקרבן מנחת נדבה.

מאלו חומרים מביאים את המנחה:

רוב המנחות מובאות מסולת חיטים, שמן ולבונה.

ברוב רובן של המנחות הכמויות הן:

א. עשרון סולת (כ-1.6 ק"ג). ב. לוג שמן (כ-0.345 ליטר). ג. קומץ לבונה

(הכמות המונחת בכף ידו של הכהן, כששלוש אצבעותיו האמצעיות מקופלות).

הכנת המנחה יכולה להעשות על ידי הבעלים, והשלבים מההגשה ועד ההקטרה נעשים על ידי הכהנים.

דינים עקריים במנחות:

כל המנחות נאפות מצה ולא חמץ, למעט קרבן מנחת שתי הלחם המובא בעצרת.

עיקר המנחה הוא הקומץ, חלק המנחה אותו מוציא הכהן באצבעותיו מתוך המנחה ומקטירו על גבי המזבח, ולכן ארבע העבודות החשובות במנחה, שמתירות את הקרבן להקטרה ולאכילה, הן עבודות הקשורות בקומץ:

א. **קמיצה** - הכהן קומץ מן המנחה בשלושת אצבעותיו.

ב. **נתינה** - נתינת הקומץ והלבונה בכלי שרת.

ג. **הולכה** - הולכת הקומץ אל המזבח.

ד. **מליחה והקטרה** - מליחת הקומץ שעל גבי המזבח והקטרתו.

כל המנחות הן קודשי קודשים, כלומר:

א. נאכלות על ידי זכרי כהונה בלבד.

ב. נאכלות בעזרה בלבד.

ג. נאכלות ליום ולילה בלבד.

חמשת סוגי קרבן מנחה (פסוקים א-י)

הפרק פותח במנחת נדבה: כשאדם מתנדב להביא קרבן מנחה. פרקנו הוא המשך לפרק הקודם, בו למדנו על קרבן עולה אותו מתנדב אדם להביא. פרק א' התחיל בקרבן היקר ביותר, עולת בקר, המשיך בעולת צאן, ועבר לעולת עוף. כעת ממשיך פרקנו בקרבן הזול ביותר: קרבן מנחה, אותו יכול להביא גם אדם עני ביותר.

ישנם חמישה סוגים של קרבן מנחת נדבה וכולם מובאים בפרקנו:

מנחת **סולת**, מנחת **מאפה תנור**: **חלות או ריקיין**, מנחת **מחבת** ומנחת **מרחשת**.

נאמר בפסוק א: "וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַה'..."

מנחה הינה קרבן נדבה, שאדם מביא כדי להתחזק בעבודת ה', לרומם עצמו ומעשיו ולהשיג חכמת ה', כפי שהרחבנו בהקדמה. את קרבן המנחה מביא אדם שאין ביכולתו לקנות בעלי חיים, וכפי שעולה מדברי המשנה **במנחות** (פרק יג משנה יא) שהבאנו לעיל: "נאמר בעולת הבהמה 'אשה ריח ניחה', ובעולת העוף 'אשה ריח ניחה' ובמנחה 'אשה ריח ניחה', ללמד: שאחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון אדם את דעתו לשמיים".

כלומר אם אין האדם יכול להביא בהמה וגם אין לו יכולת להביא עוף, יכול הוא להביא מנחה, שתחשב כמו קרבן עולה מן הבקר, הצאן או העוף, והעיקר שיכוון את מחשבתו לשם מצוה - לעבודת ה' ולתשובה, וכפי שכתב בעל **תפארת ישראל** (שם): "עשיר שמרבה בקרבנות נדבה כפי עשרו, עני הממעט בקרבנותיו מחמת עניו, שניהן שווין [לפני ה']. שמתקבלין קרבנותיהם לרצון, אם רק יהיה כונתן כראוי לאביהם שבשמים".

כתב רש"י:

"וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב מִנְחָה" - לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה? עני. אמר הקדוש ברוך הוא: מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו".

לאור דבריו נאמר שקרבן מנחה דורש מסירות יותר מקרבן העוף, שכן עני שיש בידו לקנות עוף מצבו אינו כה חמור כמצבו של אדם שאפילו עוף אין בידו לקנות, וממילא בקושי יש לו כסף לקנות אוכל, ועל אף עוניו הוא מפריש כסף לקנות מנחה ממעט המעות שיש לו למחייתו. הקדוש ברוך הוא מחשיב לעני המביא קרבן זה כאילו הקריב את נפשו, משום שויתר על חלק ממחייתו כדי להביא קרבן מנחה.

כתב בעל הטורים:

"בעוף ובמנחה לא נאמר 'לפני ה'' כמו [שנאמר] בנן בקר, לפי שעניים מביאים אותם [את המנחה] ומתביישים להביא אותם לפני

הכל [לפני אנשים אחרים, שיראו את עונייך], ולכן אמר [בפסוק] 'לאהרן ולבניו' שאינן [ניתנים] בפרהסיא, לומר - שאף הכהן הגדול לא יבזה מנחת הדל".

לאור דבריו נסב את תשומת לב הילדים לשינוי המיוחד הנאמר בקרבן מנחה: "וְהִבִּיֵּאתָ אֶל בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים", שינוי המלמדנו שהמקריב מביא קרבנו אל הכהנים, דבר שלא נאמר בקרבנות אחרים, כי העני מביאה בצינעה, רק לכהנים, בלא שיראו בני אדם, מפני שמתבייש ממתנתו הדלה.

נתאר באזני הילדים את יחסם של הכהנים אל העני, למרות שהביא "רק" מנחה: יחסם אינו פחות, ואולי אף יותר, ממביא קרבן חשוב, כמו פר, מפני שטרח וחסך מכספו, כפי שהזכרנו.

מנחת סולת

נאמר בסוף פסוק א: "סֹלֶת יִהְיֶה קִרְבָּנוּ וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבִנְהָ"

התורה פותחת את קרבנות המנחה במנחת סולת המתייחדת בכך שלא אופים אותה אלא רק בוללים את הסולת והשמן, וכך מגישים אותה לקרן המזבח ומקטירים את הקומץ.

על פי דברי הרמב"ם שהבאנו בהקדמה נאמר לילדים שהאדם צריך להתאמץ ולהוציא מכספו כדי להביא את הדבר היפה ביותר לכבוד ה', ועל כן מביאים את המנחה מחומרים משובחים - מקמח סולת מנופה, משמן ומלבונה, שהם דברים משובחים.

נאמר בפסוק ב: "וְהִבִּיֵּאתָ אֶל בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמְצָה מִשֶּׁם מֵלֶא קִמְצוּ מִסֹּלֶתָהּ וּמִשְׁמֶנָּה..."

לאחר ההגשה באה מצוות הקמיצה. הכהן מכניס את ידו לתוך

הסולת והשמן, סוגר שלוש אצבעות: אצבע, אמה וקמיצה, ומניח את הקומץ לתוך כלי שרת.

מלשון פסוק זה למד רש"י שעבודת הקמיצה נעשית רק על ידי הכהנים, בעוד יציקת השמן ובלילתו כשרים אף בזר, וכך כתב: "הכהנים וקמין - מקמיצה ואילך מצות בהונה".

נבקש מהילדים להוכיח מן הפסוק שעבודת הקמיצה נעשית רק על ידי הכהנים, ונגיע לכך שהקמיצה כתובה רק לאחר שמביא את המנחה אל הכהנים ומכאן, שהכהנים בלבד עושים את הקמיצה ואת הפעולות שלאחריה.

נוסיף את דברי רש"י בפסוק א', המלמדנו שמנחה זו, מנחת סולת, שונה משאר ארבע סוגי המנחות בכך שקומצים ממנה לפני האפיה.

"על כל לבנתה..."

כתב רש"י: "על כל לבנתה - לבד כל הלבונה יהא הקומין מלא". כלומר המילה "על" בפסוק זה משמעותה: לבד. הקמיצה נעשית רק מהסולת והשמן ולא מן הלבונה, ורק אחר הקמיצה של הסולת והשמן והנחת הקומץ בכלי שרת, הכהן לוקח את כל הלבונה ומניחה על גבי הקומץ, בכלי השרת.

"והקטיר הכהן את אִזְכָּרְתָּהּ הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה'"

כתב רש"י: "הקומין העולה לגבוה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח".

כלומר הקומץ שמקטיר הכהן על המזבח מזכיר את בעליו לטובה לפני ה' ועל כן הוא נקרא "אִזְכָּרְתָּהּ".

לאור דבריו נאמר שה' מקבל ברצון את המנחה כי בעליה עשה את המצוה ברצון ובמסירות בכך שחסך ממעט כספו בשבילה.

כפי שאמרנו בקרבן העולה, נוכל לומר גם כאן שבני אהרן הכהנים מתכוונים בעבודת המנחה - בקמיצה ובהקטרה - שמעשה הקרבן יעלה לרצון לפני ה', ואף היו מתפללים על כך.

נאמר בפסוק ג: "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו..."

מכך שהתורה חילקה בין אהרן לבניו והקדימה את אהרן, אנו למדים שמקדימים את הכהן הגדול לפני שאר הכהנים בחלוקת הנותרת מן המנחה.

מתוך כך נדבר על הכבוד שמצווים הכהנים לנהוג בכהן הגדול, דבר המתבטא בין היתר בכך שנותנים לו חלק מהמנחה בהתחלה ואיננו משתתף בחלוקה עם שאר הכהנים, כפי שכתב רש"י: "לאהרן ולבניו - כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלוקת [בחלוקה], וההדיוט [כהן רגיל] במחלוקת".

נדבר עם הילדים על שני יסודות העולים מפסוק זה:
א. השמחה והכבוד של בעל הקרבן שיכול להנות את הכהנים מקרבנו.
ב. עבודת הכהנים באכילת הקרבנות, כדברי הגמרא **במסכת פסחים** (דף נט עמוד ב): "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים", המלמדים שגם בזמן האכילה היו הכהנים מכוונים את מחשבתם לכפרת הבעלים.

"קדש קדשים מאשי ה"

כלומר המנחה היא קודש קודשים.
משמעות הדבר היא שהמנחה נאכלת על ידי זכרי כהונה בלבד, נאכלת בעזרה בלבד ונאכלת ליום ולילה בלבד.

לסיכום, נוכל להביא את שלבי הקרבת קרבן מנחה (ושלבים אלו כוונים לרובן של המנחות), **כפי שהם מובאים בעמוד 107.**

מנחת מאפה תנור: חלות ורקיין

נאמר בפסוק ד: "וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות מצת בלולה בשמן ורקיין מצות משחים בשמן"

כפי שהזכרנו לעיל, ישנם חמשה סוגי מנחת נדבה של יחיד. אחרי מנחת סולת התורה עוברת ללמד על מנחת מאפה תנור, הכוללת שני סוגים: חלות ורקיין. ההבדל בין סוגי המנחות הוא בשלב ההכנה, שאר השלבים זהים.

מנחת מאפה תנור – חלות:

- א. **הבאה:** הבעלים מביא עשרון סולת, לוג שמן קומץ לבונה.
- ב. **הקדשה:** ההקדשה נעשית על ידי נתינה של הסולת השמן והלבונה בכלי שרת.
- ג. **הכנה:** נתינת הסולת וכל השמן, בלילת השמן בסולת (זאת הכוונה בפסוק: "בלולת בשמן"), לישא במים פושרין, אפיה של עשר חלות.
- ד. **פתיחה:** חלוקה של החלות לחתיכות קטנות, כל אחת בגודל כזית.
- ה. **לבונה:** הנחת הלבונה על הפתיתים, הגשה של הכלי עם המנחה למזבח ונגיעה בקרן דרומית מערבית.
- ו. **קמיצה:** נוטל קומץ מהפתיתים.
- ז. **נתינה:** נותנים את הקומץ והלבונה בכלי שרת.
- ח. **הולכה:** הכהן מוליך את קומץ המנחה על כבש המזבח.
- ט. **מליחה:** מליחת הקומץ על גבי המזבח.
- י. **הקטרה:** הכהן משליך את הקומץ על גבי אש המערכה.
- יא. **אכילת הכהנים:** הפתיתים שנותרו נותנים לכהנים לאכילה.

מנחת מאפה תנור – ריקין:

במנחת מאפה תנור ריקין, השלבים זהים חוץ משלב הכנת המנחה. **הכנה:** נתינת כל הסולת, לישא במים בפושרין, אפיה של עשר מצות דקות - ריקין ומשיחה בשמן של כל ריקין (זאת הכוונה בפסוק: "משוחים בשמן"), שאר השלבים מפתיתה והלאה זהים.

מנחת מחבת ומרחשת

הסוג הרביעי והחמישי של מנחה הן מנחת מחבת ומנחת מרחשת. נאמר **בפסוקים ה-ז:** "וְאִם מִנְחָה עַל הַמִּחְבֵּת קִרְבָּנָךְ סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן מִצֶּה תַהֲיֶיהָ... וְאִם מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קִרְבָּנָךְ סֹלֶת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה" מנחות מחבת ומרחשת זהות בשלביהן לשאר מנחות נדבה, חוץ משלב ההכנה.

הכנת מנחות מחבת ומרחשת:

מתן שמן: שפיכת כזית שמן.

סולת: נתינת כל הסולת.

מתן שמן: שפיכת את שאר השמן (למעט מעט שמן, הנשמר לצורך יציקת השמן אחרי הפתיתה).

בלילה: בלילת הסולת עם השמן.

לישה במים פושרים.

טיגון / אפיה: במנחת **מחבת** הטיגון / אפיה של עשר חתיכות נעשה במחבת שטוחה.

טיגון / אפיה: במנחת **מרחשת** הטיגון / אפיה נעשה במחבת עמוקה (על כן נקרא מרחשת, שרוחשת ונעה בזמן האפיה).

פתיתה: חלוקה של עשר החתיכות לחתיכות קטנות בגודל כזית ("פתות אתה פתים").

יציקה: יוצק את מעט השמן הנותר על גבי הפתיתים.

מכאן ואילך שאר השלבים כבכל מנחה:

לבונה, קמיצה, נתינה, הולכה, מליחה, הקטרה, אכילת כהנים.

נאמר **בפסוק ו: "פתות אתה פתים..."**

אמנם פסוק זה מוסב על מנחת מחבת, אולם חכמינו ז"ל למדו מפסוק זה לכל סוגי המנחות שפותתים (חותכים) אותם לחתיכות: חותכים לשנים, ושוב חותכים לשנים וכן הלאה, עד שמגיעים לחתיכות בגודל כזית וכדברי רש"י: "לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיתה".

איסור הקרבת חמץ ודבש (פסוקים יא-יב)

נאמר בפסוק יא: "כֹּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה'"

מפסוק זה עולה שאסור שהמנחה תעשה חמץ וכן אסור להוסיף למנחה פירות מתוקים כדבש, שכן אז יקטירו את הקומץ ממנה (הכולל חמץ ודבש) על גבי המזבח.

נאמר לילדים שאיסור הקרבת חמץ ודבש הוא חוק שקבע ריבונו של עולם, וכפי שכתב ספר החינוך בפתיחה למצות לא תעשה זו (מצוה קיז): "שרשי מצוה זו נעלמים מאד למצוא אפילו רמז קטן מהם".

בכך נחנך את הילדים לכך שמעשה הקרבנות הוא חוק, גזירת מלך.

נאמר בפסוק יב: "קִרְבַּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לַה' וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵעָלוּ לְרִיחַ גִּיחָח"

נאמר לילדים שעל אף איסור הקטרת שאור ודבש במזבח שלמדנו בפסוק הקודם, ישנם שני קרבנות, אחד 'שאור' ואחד 'דבש', שנקראים 'ראשית', ואותם צריך להביא למשכן ולהניחם, אבל אינם מוקטרים על גבי המזבח.

שני קרבנות אלו הם:

שאור: שני הלחמים מחמץ המובאים בעצרת, בחג שבועות, והם ניתנים לאכילת הכהנים.

דבש: הביכורים שיש בהם דבש, כגון דבש התמרים ודבש התאנים, שגם אותם מביאים למשכן והם ניתנים לאכילת הכהנים.

לא נרחיב כאן עם הילדים על קרבנות אלו, כיון שהם מובאים כאן להשלמת הפסוק הקודם.

מצות מליחת הקרבן (פסוק יג)

נאמר בפסוק יג: "וְכֹל קֶרְבַּן מִנְחָתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבֵּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ ... עַל כָּל קֶרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח" מצות המליחה נזכרת בפסוקנו פעמיים, אחת למצוות מליחת קרבן המנחה ואחת למצוות מליחת איברי העולה והאימורים שמקטירים מכל הקרבנות הבאים מן בעלי החיים. בטעם מליחת הקרבנות נסביר שאין זה מכוויד להקריב על המזבח אוכל תפל, כפי שהבאנו בהקדמה בשם הרמב"ם שהקרבן צריך להיות מהדבר המובחר ביותר, וכפי שכתב הרמב"ן כאן: "ויתכן מפני שאינו דרך כבוד להיות לחם השם [הקרבן] תפל מבלי מלח". בפירוש המילים "מִלַּח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ" כתבו המפרשים מספר הסברים. מכיון שחלק מהפירושים עמוקים לילדים, נעדיף לומר כפשוטו, כפי שכתב האברבנאל: "כי הבשר מלוח לא יסריח, אך [אלא] יתקיים, ולזה נקרא 'ברית מלח עולם'". כלומר הבשר המלוח אינו מתקלקל ומסריח אלא מתקיים הרבה זמן, ועל כן נקרא "ברית עולם", כמו ברית המתקיימת לעולם.

מנחת הבכורים - קרבן העומר (פסוקים יד-טז)

נאמר בפסוק יד: "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחָת בְּכוּרִים לַה' אָבִיב קִלּוֹי בָּאֵשׁ גָּרֶשׁ בְּרִמָּל...". בפסוקים אלו מדברת התורה על מצוות הקרבת העומר, הקרב ממחרת יום טוב ראשון של פסח, כפי שכתב רש"י: "מנחת בכורים - במנחת העומר הכתוב מדבר". המילה "אָבִיב" בפסוק זה משמעותה היא תבואה של שעורים צעירים, המבשילים ראשונה (רס"ג ואבן עזרא). שעורים אלו קולים באש ("קִלּוֹי בָּאֵשׁ") וטוחנים אותם ("גָּרֶשׁ" מלשון לשבור ולטחון) בעודם לחים

ו"פְּרָמֶל" מלשון רך).

מנחת הבכורים (ובשמה הנוסף קרבן העומר) הינה מנחת ציבור הקרבה ביום השני של חג הפסח, בט"ז בניסן, ובאה להתיר באכילה את התבואה החדשה של השנה.

נסביר על פי רש"י שהמילה "ואם" שבראש פסוק זה, אין פירושה רשות, שאם תרצה להקריב את מנחת הבכורים עשה אותה כך וכך, אלא משמעותה בפסוק זה היא "וכאשר", וכך כתב: "ואם תקריב - הרי אם [בפסוק זה] משמש בלשון 'כי' [כאשר], שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר, שהיא חובה. וכן 'ואם יהיה היובל'".

כאן ההזדמנות להפגיש את הילדים עם קרבן שהוא קרבן ציבור, סוג קרבן הנזכר בחומש ויקרא כאן לראשונה, קרבן הבא עבור כל העם.

בטעם מצות הקרבת העומר כתב ספר החינוך בפרשת אמור:

"משרשי המצוה כדי שנתבונן מתוך המעשה [של הקרבת העומר, את] החסד הגדול שעושה השם ברוך הוא עם בריותיו, לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה. לכן ראוי לנו שנקריב לו ברוך הוא ממנה, למען נזכור חסדו וטובו מרם נהנה ממנה".

לאור דבריו נאמר לילדים שכאשר יכנסו ישראל לארצם ויבנו את בית המקדש, עליהם להקריב אחת לשנה, למחרת הפסח - בט"ז ניסן, את מנחת העומר, כדי לזכור את החסד שעושה ה' לישראל עמו בכל שנה, ולהודות לו על התבואה ועל הארץ הטובה.

כמו כן כדאי להביא את דברי הגמרא **במסכת ראש השנה** (דף טז עמוד א): "אמר הקדוש ברוך הוא הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות", מהם עולה שיסוד מצות העומר הוא אהבת ה' לעמו ישראל, שבזכות הקרבן ה' דואג להם ומברך את תבואתם.

נוכל לתאר מצוה מיוחדת, ציבורית זו, לילדים, באמצעות סיפור על הקרבת המנחה כאשר בית המקדש קיים וישראל יושבים בארצם, וכיצד מצוה זו נעשתה במעמד גדול, בשם כל עם ישראל, המודים לה' על הארץ הטובה, על פירותיה ועל הטוב אשר גמל לעמו.

המסרים העולים מפרק ב

חמשת סוגי קרבן מנחה

1. מסירות נפשו של העני - בהבאת המנחה מגלה העני את נכונותו לחסוך מלחמו כדי להביא קרבן לה'.
2. אהבת ה' לדל - מחשיב את מנחתו כאילו הקריב את נפשו.
3. הזהירות בכבודו של הדל - הכהנים צריכים לקבל מנחתו ברצון ולא לבזותה חלילה.
4. הבאת קרבן מכובד לה' - המנחה נעשית מקמח סולת מנופה, עם שמן ולבונה.
5. מידת טובו של ה' - זוכר לטובה את מקריב המנחה.
6. הכבוד לכהן הגדול - מקבל חלק מן המנחה בראש לפני כל הכהנים.

איסור הקרבת חמץ ודבש

במצוות ה' יש חוק וגזירה - איסור הקרבת חמץ ודבש הוא דבר נעלם מבינתנו.

מצות מליחת הקרבן

מצוה למלוח את המנחות והקרבנות שיהיו עם טעם, לכבוד לה'.

מנחת בכורים – קרבן העומר

1. ההודיה לה' - במנחת הביכורים (העומר) מודים לה' על כל התבואה שה' מחדש מדי שנה.
2. רצון ה' לברך את עמו - ה' מבקש להביא את מנחת העומר על מנת שתתברך התבואה שבשדות.

פרק ג

הנושא המרכזי בפרקנו: **קרבן שלמים**

קרבן שלמים (פסוקים א-יז)

לפני שנעסוק בפסוקים של קרבן שלמים נביא בקצרה מספר יסודות עקריים על קרבן השלמים:

השם שלמים:

לשם שלמים שני פירושים (על פי רש"י ג א):

א. "שמטילים שלום בעולם" - שבזכות הקרבת השלמים עושה ה' שלום בעולם.

ב. "שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים" - שהקרבן מתחלק: אימורים - למזבח, חזה ושוק - לכהנים, שאר הברש - לבעלים.

סוגי השלמים:

א. נדבה: אדם שרוצה להתקרב לה' ולהודות לו על החסדים שעשה עמו, מתנדב ומביא שלמים.

ב. חובה: כגון שלמי חגיגה ושלמי שמחה שמביאים בעליה לרגל.

ג. שלמי יחיד ושלמי ציבור: שלמים הוא קרבן יחיד, מלבד שני כבשי העצרת שהם שלמי ציבור אולם דיניהם שונים משל קרבן שלמים רגיל.

השלמים המופיעים בפרשתנו הם שלמי נדבה של יחיד.

ניתן להביא קרבן שלמים מכל סוגי הבהמות הטהורות, מהבקר והצאן, זכרים ונקבות. קרבן שלמים אינו בא מעופות או מנחות.

- קרבן שלמים מוגדר קודשים קלים ועל כן דיניו הם:
- א. שחיטתו בכל העזרה.
 - ב. אכילתו בכל מחנה ישראל.
 - ג. נאכל על ידי ישראל טהור.
 - ד. אכילתו שני ימים ולילה שביניהם.

בתחילת עיסוקנו בקרבן השלמים נבקש מהילדים לקרוא בזריזות את פרק ג', העוסק כולו בקרבן השלמים, ונסב את תשומת לבם לכך שלא נזכרו בפרק זה מילים הקשורות לחטא, כמו ריצוי, כפרה וסליחה, בשונה מהנזכר בשאר הקרבנות. מכאן נגיע עימם למסקנה, עוד לפני לימוד הפרק, שקרבן שלמים אינו בא על חטא של אדם, כפי שכתב הרלב"ג: "שהם אינם באים על חטא כלל", אלא בא כדי להודות לה' על חסדיו. על רעיון זה נרחיב ונחזור במהלך לימוד הפרק.

שלמים מן הבקר (פסוקים א-ה)

נאמר בפסוק א: "וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן הַבָּקָר הוּא מִקְרִיב אִם זֶבֶךְ אִם נִקְבָּה..."

קרבן שלמים שונה משאר הקרבנות בהיותו בא גם מן הזכר וגם מן הנקבה. על פי דברי הרמב"ם שהבאנו בהקדמה, נציין שדבר זה הוא חוק, גזירת מלך שה' קבע, ואיננו יודעים טעמו.

"תָּמִים יִקְרִיבוּ לִפְנֵי ה'"

כפי שהזכרנו בקרבן עולה בפרק א' (פסוק ג) תמים פירושו בלא מום. נסביר שהמקריב צריך להביא קרבן שהוא מכובד, בהיותו מוקרב לפני ה', וכפי שכתב הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח (פרק ז הלכה יא, הובאו דבריו בפרק א פסוק ג).

נאמר בפסוק ב: "וְסִמְךָ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ..."

נעלה את השאלה מפני מה נאמרה סמיכת ידיים בקרבן שלמים, הרי אין וידוי בקרבן זה, שכן אינו בא על חטא?

כתשובה נביא את דברי הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פרק ג, הלכה טו) המדגיש את מרכזיות הסמיכה על הקרבן, גם בשלמים: "היה הקרבן שלמים, סומך [הבעלים את ידיו על הקרבן] בכל מקום שירצה [בחצר המשכן, בכל צדדי המזבח]...", וממשיך שם הרמב"ם ומבאר את הסיבה לכך: "ויראה לי שאינו מתוודה על השלמים אבל [אלא] אומר דברי שבח".

כלומר סמיכת הידיים בקרבן שלמים היא כדי לשבח את ה' על טובותיו עם האדם.

לאור דברים אלו נביא את דברי מרן הראי"ה קוק שכתב (אפיקים בנגב, עמ' 78): "הקרבנות... באים לתעודה [למטרה] נעלה, להוציא אל הפועל [אצל המקריב] את רגש הכרת הטוב... לאדון עולם הטוב ומיטיב יתברך שמו... ההרגשה הכריאה להכרת טובה לשם ה' אלקי עולם, יוצאת אל הפועל... בזביחת זבחי קודש [השלמים מכוונים בתורה זבחים]".

לאור זאת נסביר לילדים את ייחודו של קרבן שלמים בכך שגם לבעלים יש חלק בו, באכילת בשר הקרבן, וממילא עושה בעל הקרבן עם משפחתו, מרעיו, עניים ואחרים סעודה גדולה, ואז מספר ומשבח את ה' על רוב טובו.

נשמיע לילדים את השמחה שיש לאדם המקריב קרבן שלמים, בהודיה לה' על כל טובותיו. נוכל לתת לילדים לבטא, בכתב או בעל פה, על אלו דברים הם היו מביאים קרבן שלמים אילו היה בית המקדש קיים היום.

מטרה נוספת לקרבן השלמים, כפי שמצינו בדברי חכמינו ז"ל, היא לעשות שלום בתוך עם ישראל, בעיקר בין איש לאשתו ומשפחתו וכן עם העניים המקבלים לעיתים מבשר השלמים. יסוד זה אנו רואים כבר בעצם המילה שלמים, שהיא מלשון שלום, וכדברי רש"י כאן: "שלמים - שמטילים שלום בעולם".

גם הנצי"ב שהזכרנו, בהקדמה, בפרושו העמק דבר (שמות יח, יב) מדגיש את יסוד החסד והשלום כדבר המרכזי שבקרבת השלמים:

"ושלמים בא לרצות על העדר מדת השלום בינו ובין הבריות, שבא על חמא [חסרון, פגימה] כמדת החסד, ועל זה מביאין שלמים להשיג מדת השלום. ואמר הנביא דעיקר רצונו אינו בקרבן אלא [ב]תכלית של הקרבן, וזהו אמרו 'כי חסד חפצתי ולא זבח', שהוא שלמים".

יסוד הדברים בפסוקים בחומש דברים (יב, יא-יב), שם מלמדנו התורה שאדם המקריב שלמים מצווה לשמח בזבח השלמים גם את בני ביתו, האישה, הבנים והבנות, וגם את העניים:

"והיה המקום אשר יבחר ה'... שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם... ושמחתם לפני ה' אלקיכם אתם ונניכם ובנתיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי אשר בשעריכם", וכדברי הנצי"ב שם: "ושמחתם... אתם ובנתיכם אשר ברכך ה' אלקיך - יהיה השלמים... מועיל לברכה [לאדם]... יהיה מועיל לשלום בית, לשמחה יחד הוא ואנשי ביתו שברכהו ה'".

גם הרמב"ם (הלכות חגיגה, פרק ב הלכה יד) כתב ביחס לקרבנות שלמי החג ושלמי שמחה הבאים בשלושת הרגלים כעין זאת:

"כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה [ברגלים], לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצווה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאומללים, שנאמר: 'הלוי והגר והיתום והאלמנה, ומאכל הכל, ומשקן כפי עושרו. ומי שאכל זבחיו ולא שימח אלו עמו, עליו נאמר: 'זבחהם כלחם אונים להם, כל אוכליו יטמאו, כי לחמם לנפשם'".

לאור דברים אלו נאמר לילדים שאדם מביא קרבן שלמים גם כדי לעשות חסד עם העניים, בכך שיתן להם לאכול מבשר הבהמה, והוא חסד הגדול אף מצדקה, שכן כך מזכה המקריב אותם משולחן גבוה באכילה שיש בה קדושה, ונעשית בצורה מכובדת.

לסיכום נאמר שמצינו מספר מטרות להבאת קרבן השלמים: להודות לה' על טובותיו, לשמח את אשתו ובני ביתו באכילת השלמים ולשמח את העניים באכילתם מבשר זבחי הקודש.

נאמר בפסוקים ג-ד: "וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַה' אֶת הַחֶלֶב הַמִּכְסָּה אֶת הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב. וְאֶת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל הַכֶּסֶלִים וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל הַכֶּבֶד..."

בפסוקים אלו כאן מפרטת התורה מהם החלקים הפנימיים בקרבן שלמים המוקטרים על גבי המזבח:

"הַחֶלֶב הַמִּכְסָּה אֶת הַקֶּרֶב" מין "שמיכה" משומן ('חלב') המכסה את איברי העיכול ('הקרב').

"כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב" - חתיכות חלב הנמצאות על הקרב.
 "שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן" - שתי הכליות עצמן עם החלב שעוטף אותם.

"הַחֶלֶב... אֲשֶׁר עַל הַכֶּסֶלִים" - החלב הנמצא על הכסלים (שם כולל לבשר העוטף את הבטן והמתניים של הבהמה).

"הַיִּתְרֹת עַל הַכֶּבֶד" - רצועת בשר המחוברת לכבד ולוקחים עמה חלק קטן מן הכבד ("על הכבד").

לסיכום נאמר לילדים שהאימורים המוקטרים על המזבח הם: א. כל החלב. ב. שתי הכליות. ג. יותרת על הכבד.

נציין שאימורים אלו מוקטרים על גבי המזבח לא רק בקרבן שלמים אלא גם בחטאת חיצונית ובאשם, כפי שנלמד בפרקים הבאים. נאמר לילדים שהתורה קראה לחלקים אלו בשם: חלבים, מפני שרובם הם מחלב. נוסיף שחכמים קראו לחלקים אלו גם בשם אימורים.

נסביר שמקריבים חלקים אלו מפני שהם החלקים המובחרים שבבהמה, וצריך להביא את החלק הטוב ביותר לפני ה', כפי שנאמר בחומש בראשית (ד, ד) בקרבנו של הבל: "והבל הביא גם הוא מנבורות צאנו ומחלביהן".

נאמר בפסוק ו: "וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבְּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים..."

כאן נשמיע לילדים שקרבן השלמים קרב רק מן הבקר והצאן, ולא מן העוף, וגם דבר זה הוא גזירת מלך.

נאמר בפסוקים ז-ט: "אִם בְּשֶׁבַח הוּא מִקְרִיב... וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה חֶלְבֹו הָאֵלֶּיהָ תְּמִימָה לְעֻמַּת הָעֶצֶה יִסְרְנָה..."

כאן התורה מלמדת שבכבש ישנו חלק נוסף הנקרא "הָאֵלֶּיהָ" וגם הוא חלק מהאימורים. אליה היא זנב הכבש בשלמותו, "הָאֵלֶּיהָ תְּמִימָה", שמתחיל מאזור הכליות ("הָעֶצֶה"). הכליות נקראות בשם זה מכיון שהן "יועצות" לאדם - רש"י.

נאמר בפסוק יב: "וְאִם עֶז קָרְבְּנוֹ..."

נסביר שהתורה חילקה בין כבש לעז מפני שיש שינוי בהקרבתם, שכן רק לכבש יש אליה ואותה מקריבים, וכדברי רש"י (בפסוק ז): "לפי שיש באימורי הכבש מה שאין באימורי העז, שהכבש אליתו קריבה, לכך נחלקו לשתי פרשיות".

איסור אכילת חלב ודם

נאמר בפסוק יז: "חֲקַת עוֹלָם לְדֹדְתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ"

עד עתה ראינו שהחלב והדם ניתנים לגבוה: החלב מוקטר עם האימורים והדם ניזרק על המזבח ושייריו נשפכים על יסוד המזבח. כאן התורה מלמדתנו שהחלב והדם אסורים באכילה בכל הדורות, "חֲקַת עוֹלָם לְדֹדְתֵיכֶם" - ולא רק בזמן שהמקדש קיים, ובכל המקומות: "בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם" - ולא רק בארץ ישראל, שהמקדש נמצא שם.

החלב האסור הוא חלב של צאן ובקר, אולם חלב חיה טהורה, כגון צבי, מותר באכילה. שאר האימורים: שתי הכליות והיותרת על הכבד אינם אסורים באכילה.

הדם האסור הוא כל דם של בהמה, חיה ועוף אסור באכילה, אולם
דם דגים מותר באכילה.
לגבי טעם איסור אכילת חלב ודם ראה מה שכתבנו בפרק ז' פסוקים
כה' וכו'.

**לסיכום, נביא את שלבי הקרבת קרבן שלמים, כפי שהם מובאים
בעמוד 108.**

המסרים העולים מפרק ג

קרבן השלמים

1. ההודיה לה' - קרבן השלמים בא כדי להודות לה' על טובותיו וחסדיו.
2. מעלת השלום בבתי ישראל - קרבן השלמים מחבר בין איש ואשתו ובני ביתו, באכילתם אותו כולם יחד בשמחה.
3. מעלת השלום בין המזבח, הכהנים והבעלים - כל אחד מהם מקבל חלק מן הקורבן.
4. החסד עם העניים - מצווה לדאוג לעניים ולתת להם מקרבן השלמים.
5. הקרבת קרבן מכובד לה' - מקטירים את החלבים על המזבח מפני שהם החלקים המובחרים ביותר בקרבן וראויים להנתן לה'.
6. החוק בקרבנות - קרבן השלמים קרב מן הבקר והצאן ולא מן העוף ומן הצומח.

פרק ד

בפרקנו חמשה נושאים עיקריים:

1. פתיחה לקרבן חטאת
2. חטאת הכהן המשיח
3. חטאת סנהדרין שהורו הלכה בטעות
4. חטאת מלך
5. חטאת יחיד

הקדמה לקרבן חטאת

קרבן חטאת הוא קרבן חובה בלבד ואי אפשר להביא קרבן חטאת בנדבה.

לפני שנעסוק בפסוקים של קרבן חטאת נביא בקצרה מספר יסודות קצרים על קרבן החטאת.

השם חטאת: מלמדנו שקרבן זה בא לכפר על חטא.

סוגי החטאת:

רוב רובן של החטאות הן חטאות יחיד, המובאות במקרה שאדם עבר בשוגג על לאו, שאם עשהו במזיד חייב כרת (כגון חילול שבת). ישנם סך הכל ארבעים וחמשה מקרים כאלו (רמב"ם הלכות שגגות פרק א). ישנה גם חטאת ציבור המובאת מכסף ציבור, כגון שעיר עזים במוסף ראש חודש ובקרבת המועדים.

החטאות המוקרבות מתחלקות לשניים: חטאת פנימית וחטאת חיצונית. רובם המכריע של החטאות הם חיצוניות.

חטאת פנימית נקראת כך משום שהזאת הדם שלה נעשית בקודש. ישנם חמשה מקרים בלבד בהם מקריבים חטאת פנימית, ובינם ובין חטאת חיצונית מספר הבדלים (כפי שנפרט בהמשך).

כל שאר החטאות הן חיצוניות ונקראות כך משום שהזאת דמם נעשית מחוץ להיכל, על גבי מזבח החיצון.

החטאות המופיעות בפרשתנו הם:

א. פר כהן משיח.

ב. פר העלם דבר של ציבור.

ג. חטאת נשיא.

ד. חטאת יחיד.

ה. חטאת עולה ויורדת (בפרק ה).

ממה מביאים חטאות: **מן הבקר** - רק פר, **מן הצאן** - כבש או עז (זכר או נקבה), **מן העוף** - תור או בן יונה (זכר או נקבה).

קרבן חטאת מוגדר קודש קודשים ועל כן דיניו הם:

א. שחיטתו בצפון המזבח.

ב. אכילתו יום ולילה.

ג. אכילתו מותרת רק לזכרי כהונה.

ד. אכילתו בעזרה.

עתה נבאר את הפסוקים כפי שהם מופיעים בפרשתנו.

פתיחה לקרבן חטאת (פסוקים א-ב)

נאמר בפסוקים א-ב: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא בְשִׁגְגָה מִכֹּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשָׂה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה"

נשאל את הילדים, על פי פסוק זה, על איזה חטא בא קרבן החטאת? מלשון הפסוק עולה שמביאים חטאת כאשר אדם עבר על מצוות לא תעשה ("מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה"), וכאשר החטא נעשה בשגגה ולא במזיד ("כִּי תִחַטָּא בְשִׁגְגָה"), אולם התורה לא ציינה במפורש על איזה חטא מביאים חטאת.

רש"י כתב: "פירשו רבותינו, אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וברת ושגגתו חטאת".

כלומר החטאת באה על עבירה שאם עבר עליה אדם במזיד הוא חייב כרת, ואם עשאה בשוגג הוא מביא חטאת ומתכפר. מקור דברי רש"י במשנה במסכת כריתות (פרק א משנה א) המביאה עבירות שהעובר עליהן במזיד חייב כרת והעובר עליהן בשגגה חייב להביא קרבן חטאת.

דרשה זו היא הזדמנות להפגיש את הילדים עם חשיבותה של מסורת תורה שבעל פה, שעברה מדור לדור, שבלעדיה לא היינו מבינים את הפסוק.

ישנן דוגמאות רבות במשנה לעבירות אלו, כגון: איסורים של עריות, עבודה זרה, המפטם את הקטורת ועוד, אולם אנו לא נעסוק בדברים הרחוקים מעולמם של ילדים, אלא נביא דוגמאות יותר מעשיות בחיי הילדים, כמו חילול שבת, עשיית מלאכה ביום כיפור, חמץ בפסח וכו'. מוצע להתמקד בכתה בעיקר בחילול השבת, ובהזדמנות זו להפגיש את הילדים עם מעלתה וקדושתה של השבת.

בטעם הבאת קרבן על מעשה הנעשה בשגגה כתב האלשיך:

"הנה בוונת התורה שאם יחטא האדם בשוגג, אל יאמר: 'מה עשיתי ובמה נחשב חטאתי? הלא לא נתכוונתי לחטוא ולמרוד בה' חלילה, על בן ידע האדם כי גם בלא דעת נפש [גם חטא בשוגג] לא טוב, רצונו לומר מה שחטא האדם בלא דעת, סימן כי הנפש לא טוב מאיזה עוון אשר חטא תחילה".

כלומר חטא בשוגג נחשב גם חטא, שכן הוא נגרם ממצב רוחני לא טוב של האדם. החטא בשגגה מעיד שלאדם שחטא יש חטא קודם. מרן הראי"ה קוק בפירושו עין איה על מסכת שבת (עמ' 177) כתב: "שגגה יוצאת לעולם מפני שהיסוד הטוב שעליו בנויה אותה

הזהירות המתייחסת לענין ההוא, איננו קנוי יפה בנפש קנין טבעי, אף על פי שהוא [האדם] חפץ להשמר ממנו מצד הסכמתו וחפצו לקבל עליו את עול המצוה או המדה ההיא, מכל מקום השגנה רובצת לפתחו. אבל מי שכבר קנה לו קנין טבעי את היסוד שעליו המצוה בנויה, מצד הרגש האנושי לכל הפחות, יש לו כבר שמירה פנימית בעומק נפשו ולא יבוא לידי מבשול".

כלומר עצם חטא האדם, על אף שהוא נעשה בשגגה, נובע מכך שהערך של המצוה בה נכשל האדם לא היה קנוי ומבוסס היטב בנפשו, שכן מי שערך זה קנוי בנפשו היטב נזהר ולא יכשל אף בשוגג וכאן נוכל גם להסביר לילדים שיש הבדל בין חטא בשגגה לבין אונס, ולכן מי שחטא באונס אינו חייב חטאת).

נדגיש לילדים שחטא בשגגה נחשב חטא, כי הוא נובע מכך שהחוטא לא נזהר בחטאים קודמים, וגם מכך שהמצוה שעבר עליה לא היתה חשובה מספיק בעיניו. מתוך כך נוסיף ונאמר שאדם החוזר בתשובה ומביא קרבן חטאת, חלק חשוב מתשובתו היא קבלה לעתיד, כלומר לימוד, זהירות וזריזות בקיום מצוות ה' וביחוד באותה מצוה שנכשל בה.

בטרם ניגש ללמוד את סוגי החטאות השונים נדגיש באזני הילדים את מרכזיות הוידוי בכפרה, שכן קרבן החטאת בא לעורר את האדם לתקן את מעשיו, לטהרו ולהשיבו בתשובה, ואחד מעיקרי התשובה הוא הוידוי, היוצא מפי החוטא בעת סמיכתו על הקרבן שמביא.

וכך כתב הרמב"ם בספר המצוות (מצוה עג):

"שציונו להתוודות על העוונות והחטאים שחטאנו לפני הא-ל, ולאמר אותם עם התשובה, וזהו הוידוי. וכוונתו, שיאמר [יוציא בפיו]: 'אנא ה' חטאתי עויתי ופשעתי ועשיתי כך וכך'. ויארץ המאמר [יארץ באמירת הוידוי] ויבקש המחילה בזה הענין לפי

צחות לשונו. ודע שאפילו החטאים שחייבין עליהן אלו המינים הקרבנות הנזכרים, שאמר שיקריבם ויתכפר לו, לא יספיק עם הקרבנות בלתי [בלא] הוידוי, והוא אמר: 'דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתוודו את חטאתם אשר עשו'."

הרמב"ם מדגיש שהחוטא המקריב קרבן חטאת או אשם אינו מתכפר עד שיעשה וידוי: "וכן בעלי חטאות ואשמות, בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן, אין מתכפר להם בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתוודו וידוי דברים, שנאמר: 'והתוודה אשר חטאו עליה'."

חטאת כהן משיח (פסוקים ג-יב)

נאמר בפסוק ג: "אם הכהן המשיח..."

הכהן המשיח הוא הכהן הגדול, ונקרא כך מפני שכאשר התמנה לתפקידו והלבישוהו את שמונת בגדי כהן גדול הוא נמשח והתקדש בשמן המשחה, כפי שנאמר בהמשך החומש (ויקרא כא, ז): "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים". ראשית נדבר עם הילדים על מעלתו של הכהן הגדול בתורה, בחכמה ובצדקות, כפי שכתבו המפרשים כאן, ונביא את דברי **האברבנאל**: "שהיה הכהן הגדול בתוך העם כמלאך ה' צבאות, ועיני כל ישראל עליו להורות להם את הדרך ילכו בה". ועוד כתב: "שהכהן המשיח שהוא בחכמה ובלמוד ובהוראה היחיד הגדול שבאומה".

"אם הכהן המשיח יחטא..."

על פי המשנה במסכת הוריות נציין שכהן גדול מביא קרבן רק אם הוא באמת גדול בתורה וטעה בפסק הלכה שפסק לעצמו, וכפי שכתב

הרמב"ם בהלכות שגגות (פרק טו הלכה א): "במה דברים אמורים שכהן משיח מביא קרבן על שגגתו? בשמיעה ועשה מעשה בשגגת הוראתו לבדה, והוא שיהיה חכם מופלא...".

לאור זאת נשאל: כיצד יתכן שהכהן הגדול בעם ישראל, המלא בתורה ובחכמה, יטעה בהלכה חמורה שזדונה כרת, וכדבריו של בעל **צרור המור**: "לפי שהכהן המשיח הוא, ראוי היותו דבק בשם, אחר שהוא משמש בהיכלו, ואם כן איך אפשר שיחטא?".

נענה שהכהן הגדול לא טעה בהלכה פשוטה שהכל מכירים, אלא בהלכה מסובכת, כמו שאלה בענין שמירת השבת שנחלקו עליה תנאים ולמשל שכהן גדול קטף בשבת מעציץ נקוב, מפני שסבר שהלכה כרבי שמעון שדבר זה מותר) ולאחר שעסק שוב בהלכה נתברר לו שהלכה כדעה אחרת (למשל כדעת חכמים שאין לקטוף בשבת גם מעציץ נקוב).

"לְאִשְׁמַת הָעַם..."

בכוונת התורה במילים **"לְאִשְׁמַת הָעַם"** נאמרו פירושים רבים של חכמינו ז"ל ומפרשי התורה. אנו נפרש את הפסוק כפירוש השני **ברש"י**, פירוש שיהיה מובן יותר לילדים: "כשהכהן הגדול חוטא, אשמת העם הוא זה, שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם, ונעשה מקולקל".

לאור דברי רש"י נסביר שכאשר כהן הגדול חוטא הדבר גורם לעם אשמה, כלומר פגיעה, שכן במצב כזה הכהן הגדול לא יוכל לכפר על חטאיהם ולהתפלל עליהם, שכן הוא "נעשה מקולקל".

"וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֶשֶׁר חָטָא פֶּרֶן בֶּן בְּקָר תָּמִים..."

נסביר שהתורה ציוותה את הכהן הגדול להקריב פר ולא צאן, כפי שמצווה יחיד שחטא, כדי שילמדו ממנו שאר חוטאים לשוב בתשובה, שכן מעשה הקרבת הפר הוא עסק גדול, ונשרף כולו מחוץ למחנה, ומתוך כך יוודע הדבר לכל העם, אנשים, נשים וטף, וניכר לעיני הכל. וכך כתב **האברבנאל**:

"לפי שרצה לתברך להיישיר את הדרך לחטאים כדי שישובו

בתשובה... רצה השם לפרסם שהכהן המשיח, שהוא בחכמה
ובלימוד ובהוראה היחיד הגדול שבאומה [חטא]... כדי שיקחו מהם
ראיה כל החוטאים... ומפני זה ציוה השם שיהיו חטאותיהם פרים
[שכהן משיח שחטא יביא דוקא פר], למה שיש בהגשת הפרים
מחוץ למחנה, כי בזה ירגישו הכל, אנשים ונשים וטף, שהכהן הגדול
או הקהל בכללו חטאו ושבו אל ה'..."

מדבריו עולה שהקרבת פר החטאת של הכהן הגדול גורמת התעוררות
לתשובה של כל חלקי העם, בראותם את הכהן הגדול, איש האלוקים,
שב בכל ליבו אל ה' ומביא פר לחטאתו.

נאמר בפסוק ד: "וְהִבִּיא אֶת הַפֶּר אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה'..."

בפסוק זה נדבר בשבח הכהן גדול, המודה בחטאו לפני הכל ומביא
את הפר למשכן, מקום שנמצאים שם בני אדם רבים, שכולם מכירים
אותו.

"וְסַמְדָּךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַפֶּר..."

הכהן הגדול מתוודה על חטאו כאשר הוא סומך את ידיו על הפר,
כפי שהבאנו בתחילת הפרק בשם הרמב"ם.

לאור דברי המפרשים, שהתורה מדברת בכהן גדול המלא בתורה
ובחסידות, נתאר את וידויו של הכהן גדול כעין וידוי כהן גדול ביום
הכיפורים על הפר, וידוי הנאמר באימה וברעדה, בכוונה ובתשובה
שלמה, מתוך קדושה וטהרה. וידוי כזה יפעל על כל העומדים סביב
לשוב בתשובה על חטאיהם, וכפי שהבאנו בשם האברבנאל: "כדי
שיקחו מהם ראיה כל החוטאים... כי בזה ירגישו הכל, אנשים ונשים וטף
שהכהן הגדול או הקהל בכללו חטאו ושבו אל השם והביאו כפרתם".

נאמר בפסוקים ה-ו: "וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדַּם הַפֶּר וְהִבִּיא אֹתוֹ אֶל אֹהֶל
מוֹעֵד. וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ בְּדָם וְהִזָּה מִן הַדָּם שְׂבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת
פְּנֵי פְרֻכַת הַקֹּדֶשׁ"

הכהן הגדול נכנס לתוך הקודש, נעמד מאחורי מזבח הזהב (לכיוון פתח המשכן) וממקום זה הוא טובל אצבעו בתוך המזרק שבו דם הפר ומזה שבע פעמים לכיוון הפרוכת (הדם אינו מגיע לפרוכת עצמה).

נאמר בפסוק ז: "וַנִּתֵּן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנֹת מִזְבֵּחַ קִטְרֵת הַסַּמִּים..."

כלומר אחר הזאת הדם הכהן שוב טובל את אצבעו בתוך המזרק ונותן על קרן מזבח הזהב (בפינת הקרן מן הצד, ולא עליה). הכהן מתחיל בקרן צפונית מזרחית ומסיים בקרן דרומית מזרחית (כנגד כיוון השעון).

"וְאֵת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹךְ אֶל יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד"

מעבר לנתינת הדם על המזבח הפנימי (הזהב), ישנו הבדל נוסף בין חטאת פנימית לשאר הקרבנות והוא שהכהן שופך את שיירי הדם בחטאת פנימית על גבי היסוד המערבי לעומת שאר הקרבנות בהם הכהן שופך את שיירי הדם על יסוד הדרומי (רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה הלכה יא). רמז לכך אפשר למצוא בפסוק, שהרי נאמר "אשר פתח אהל מועד", כלומר כנגד פתח אהל מועד שהוא צד מערב (לעומת חטאת יחיד ששם נאמר: "ואת דמו ישפוך אל יסוד מזבח העולה").

נסכם ונאמר שבפסוקים אלו אנו למדים שחטאת כהן משיח שונה מחטאת יחיד בשלושה דברים: א. מדם חטאת כהן משיח מזים שבע פעמים, לעבר הפרוכת, בדומה לפר כהן גדול ביום כיפור. ב. בחטאת כהן משיח נותנים מן הדם על קרנות מזבח הקטורת (הזהב) ולא על קרנות מזבח העולה (הנחושת), וכפי שהסברנו בהקדמה כיון שהעבודות בדם נעשות בתוך אוהל מועד על כן נקראת חטאת זו: "חטאת פנימית". ג. את שיירי דם החטאת הפנימית שופכים כנגד היסוד המערבי ולא כנגד היסוד הדרומי.

נאמר לילדים שהשינויים בהקרבת חטאת כהן גדול לעומת חטאת יחיד נובעים ממעלתו המיוחדת של הכהן הגדול, וכפי שכתב האבן

עזרא: "ובעבור גדול מעלת הכהן הגדול יזה מדם חטאתו על פרוכת הקודש ועל קרנות מזבח הקטורת".

נאמר בפסוקים ח-י: "וְאֵת כָּל חֵלֶב פֶּר הַחֲטָאת יָרִים מִמֶּנּוּ... בְּאִשׁ יוֹרֵם מִשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירֵם הִכִּהוּ עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה"

כלומר את האימורים של פר החטאת הפנימית מקטירים על גבי המזבח, כמו בקרבן שלמים.

נאמר בפסוקים יא-יב: "וְאֵת עוֹר הַפֶּר וְאֵת כָּל בְּשָׂרוֹ... וְהוֹצִיא אֵת כָּל הַפֶּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה..."

חטאת כהן גדול שונה מחטאת חיצונית גם לגבי הנעשה בשאר הבשר, אחר שהקטירו את החלבים. בחטאת חיצונית הכהנים אוכלים את הבשר ואילו בחטאת כהן גדול אין אכילה, אלא כולה נשרפת מחוץ למחנה.

"אֶל מְקוֹם טָהוֹר אֶל שַׁפַּךְ הַדָּשָׁן..."

מקום זה נקרא "שַׁפַּךְ הַדָּשָׁן" כי שם שופכים את הדשן שהצטבר על גבי המזבח (כפי שנסביר בפרשת צו, פרק י פסוק ד). מקום זה הוא טהור, לעומת מקומות טמאים מחוץ למחנה, כגון מקום קבורת המתים.

בלימוד זה נפגיש את הילדים עם גדולתו של הכהן הגדול, בהודאתו בחטא ובתשובתו הגמורה על חטאו.

חטאת סנהדרין שהורו הלכה בטעות (פסוקים יג-כא)

פסוקים אלו מדברים על סנהדרין גדולה שפסקה הלכה בטעות לכל ישראל, ולאחר שנודעת להם טעותם עליהם להביא פר לחטאת המכונה "פר העלם דבר של צבור".

נקדים ונאמר שמשפט התורה בישראל נעשה על ידי דיינים הבקיאים בתורה ובחוקיה, היושבים בבית דין ומורים את העם משפט. ישנם שלושה סוגי בתי דין בישראל: **בתי דין של שלושה** - שלושה דיינים שבסמכותם לדון רק דיני ממונות, **סנהדרין קטנה** - בתי דין של עשרים ושלושה שבסמכותם לדון גם דיני נפשות, **סנהדרין גדולה** - בית דין המונה שבעים ואחד דיינים שיושב בלשכת הגזית בירושלים, ולו סמכויות מיוחדות בדברים הנוגעים לכלל ישראל, כגון למנות מלך, למנות סנהדרין קטנה, להורות לצאת למלחמה ועוד. בסנהדרין הגדולה היו גדולי ישראל ואדירי התורה, וכפי שכתב **הרמב"ם** (הלכות סנהדרין פרק ב הלכה א):

"אין מעמידין בסנהדרין... אלא אנשים חכמים ונבונים, מופלגים בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה... וצריך להשתדל ולברוק ולחפש שיהיו בולין בעלי שיבה, בעלי קומה, בעלי מראה, נבוני לחש... חכמה וענוה ויראה ושנאת ממון ואהבת האמת ואהבת הבריות להן... וכובשין את יצרן... לב אמיץ להציל עשוק... יראי אלקים כמשמעו... שבעים הזקנים משה רבינו סמכם ושרתה עליהם שכינה..."

מתוך הכרת גודל מעלתם של חכמי הסנהדרין אנו יכולים להבין את גודל הצער והרצון להתעורר בתשובה כשנודע שגדולי העם ומנהיגיו חטאו והחטיאו את עם ישראל. לאור זאת נעמיק בפסוקי התורה שלהלן.

נאמר **בפסוק יג**: "וְאִם כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ..."

נעלה באזני הילדים את השאלה מי היא **"עדת ישראל"**, נשמע את תשובותיהם ואחר נביא את דברי **רש"י**: "עדת ישראל - אלו סנהדרין". וכתב **השפתי חכמים**: "מדכתיב 'עדת ישראל', שמע מינה [אתה לומד מכאן, שהכוונה היא] העדה המיוחדת שבִּישראל. ואיזו? זו סנהדרין גדולה היושבת בלשכת הגזית" (דבריו הם על פי חכמינו ז"ל בתורת כהנים).

"וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיָנִי הַקֹּהֵל..."

גם בחטאת זו, חטאת הקהל, כמו בחטאת כהן משיח, מדובר על חטא בשגגה שהורו הסנהדרין על לאו שזדונו כרת, וכפי שכתב רש"י: "וְנִעְלַם דְּבַר - מַעֲזוֹ לְהוֹרוֹת בְּאַהֲת מְכַל כְּרִיתוֹת שְׁבִתוֹרָה שֶׁהוּא מוֹתֵר".
נדבר במעלתם של הסנהדרין, הנקראים "עיני הקהל", שהם חכמי ישראל המדריכים את עם ישראל בדרך הישר של תורה ומצוות, והם כעיניו של האדם המדריכות אותו בדרך.

"וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ"

נדגיש באזני הילדים שאין מדובר שחכמי הסנהדרין חטאו בעצמם בחטא אלא שהורו לקהל כולו הלכה, והקהל עשו בשגגה על פיהם, וכפי שנאמר במשנה **במסכת הוריות** (פרק א, משנה ה): "הורו בית הדין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן, מביאין פר...".

ממשנה זו אנו למדים שאין הסנהדרין מביאים פר אלא אם עשו על פיהם כל העם או רובו, אבל אם עשו יחידים אין מביאים הסנהדרין חטאת. נאמר לילדים שפר זה נקרא בלשון חכמים: "**פר העלם דבר של ציבור**".

ננצל הלכה זו להפגיש את הילדים עם חיוניותה של תורה שבעל פה, שבלעדיה היינו טועים.

במשנה ד' שם נאמר: "אף עדה האמורה כאן [בסנהדרין, שהורו הלכה, הכוונה לעדה] עד שיהיו כולם ראויים להוראה".

על פי משנה זו פסק הרמב"ם בהלכות שגגות (פרק יב הלכה ב): "כמה דברים אמורים שבית דין חייבין... כשהיו המורים בית דין הגדול של שבועים ואחד, ויהיה ראש הישיבה עמהן בהוראה, ויהיו כולן ראויין להוראה, וימעו כולן או רובן".

נשוב ונשאל, כיצד יתכן שגדולי החכמים בעם ישראל טעו בהלכה כזו (כעין השאלה ששאלנו בכהן משוח)?

נענה שחכמי בית הדין טעו בהלכה מורכבת. נוכל להביא דוגמה מדברי הרמב"ם, שהסנהדרין התירו לזרוק חפץ מרשות לרשות בשבת: "אבל אם טעו והורו ואמרו המוציא מרשות לרשות הוא שחייב... אבל הזורק או המושיט מותר... הרי אלו חייבין".

נאמר בפסוק יד: "וְנִדְעָה הַחֲטָאתָ אֲשֶׁר חָטְאוּ עֲלֶיךָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּר בֶּן בְּקָר לְחֲטָאתָ..."

במסכת הוריות (פרק א משנה ה) נחלקו התנאים כמה פרים מביאים העדה. וכך נאמר שם: "הורו בית דין ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין פר... דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר: שנים עשר שנמים מביאים שנים עשר פרים".

אנו נלמד כרבי מאיר, על אף שההלכה נפסקה כר' יהודה (ועיין רמב"ם שם, פרק יב הלכה א) מפני שפשוטו של מקרא כרבי מאיר, כפי שנאמר בפסוק י"ד: "וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּר בֶּן בְּקָר...". וכן תרגמו האונקלוס ורבי יונתן בן עוזיאל, וכפי דרכנו בראשית הלימוד לילדים ללמד כפשוטו, וכהוראת חכמינו ז"ל שאין מקרא יוצא מדי פשוטו. בגיל בוגר יותר נביא גם את דעת רבי יהודה ונאמר שהלכה כמותו.

נאמר בפסוק טו: "וְסָמְכוּ זְקֵנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר..."

נאמר שאין כל זקני הסנהדרין צריכים לסמוך ידיהם על ראש הפר, אלא רק שלשה (ורמב"ם הלכות מעשה הקרבנות, פרק ג הלכה י). נתאר באזני הילדים את הווידוי שאומרים הזקנים כאשר הם סומכים ידיהם על ראש הפר ומתוודים על שגרמו בשגגה לקהל לחטוא. נדגיש שמדובר בשלשה מגדולי חכמי ישראל, ולכן ודאי שווידוי זה נאמר בכוונה גדולה ובלבב נשבר, כך שתשובתם תעורר את כל העם לעשות תשובה על חטאייהם, וכדברי האברבנאל שהזכרנו לעיל: "לפי שרצה יתברך להיטיב את הדרך לחטאים כדי שישונו בתשובה... חוטאים רבים יזכרו וישונו אל ה'".

נאמר בפסוק טז: "וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפָּר אֶל אָהֶל מוֹעֵד..."

נסביר שעבודה זו כשרה רק בכהן הגדול ולא בכהן רגיל, מפני חשיבותם של הקהל, שרק הכהן הגדול ראוי לכפר עליהם. גם כאן כמו בפר כהן משיח, העבודות בדם כוללים הזאה כנגד הפרוכת ונתינת הדם על קרנות מזבח הזהב, והן נעשות בקודש פנימה, ועל כן גם פר העלם דבר של ציבור הוא חטאת פנימית.

נאמר בפסוק יט: "וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ..."

כתב רש"י:

"ואף על פי שלא פירש כאן [את הנעשה עם] יותרת ושתי כליות, למדין הם מ'זעשה לפר כאשר עשה' וגו'. ומפני מה לא נתפרשו בו? תנא דבי ר' ישמעאל: משל למלך שזעם על אוהבו, ומיעט בסרחונו מפני חיבתו".

נסביר את דבריו, שבפר הקהל לא נתפרש אלו חלבים יקטירו ודבר זה נלמד מפסוק כ', שם השוותה התורה את פר הקהל לפר כהן משיח, דבר המלמד שאותם החלבים שמקטירים בפר כהן משיח מקטירים בפר הקהל.

נשאל מדוע לא פירשה התורה את אשר נעשה עם החלבים, כפי שפירשה בפר כהן משיח, ונסביר שכאשר ה' כועס על בני ישראל אהוביו הוא אינו רוצה להאריך ולעסוק בחטאיהם, מפני גודל חיבתו אליהם, ולכן קיצרה התורה ולא פירטה את הקרבת כל פרטי סוגי החלב.

עקרון דומה כתב החזקוני הדין המיוחד שפר חטאת פנימית נשרף מחוץ לשלוש מחנות, וכך כתב:

"כהן משיח וציבור דמקרבני וחשובי [שמקורבים וחשובים] קמי [לפני] קודשא בריך הוא, דם כפרתם קרב לפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב וסרחונו רחק לשרוף חטאתו, חוץ לשלוש מחנות, לפי גדלן ענשן..."

נשנן באזני הילדים את גודל חיבתו של ה' לבניו, שגם בשעה שחטאו לפניו הם אהובים, ואינו רוצה להאריך בקלקולם.

מפסוקים טז-כא אנו למדים שגם בפר הקהל עושים את כל השלבים שעושים בפר כהן גדול: מזים מדם הפר שבע פעמים לפני הפרוכת, נותנים מן הדם על קרנות מזבח הקטורת, מקטירים את החלבים ואת כל שאר בשר הפר שורפים באש, מחוץ למחנה.

לסיכום, נוכל להביא את שלבי הקרבת חטאת פנימית, כפי שמובאים בעמוד 109.

חטאת נשיא (פסוקים כב-כו)

נאמר בפסוק כב: "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא..."
נסביר שנשיא הוא מלך ישראל, וכדברי חכמינו ז"ל בתורת כהנים: "יכול נשיא שבט כנחשון?... אף נשיא האמור כאן שאין על גביו [מעליו שום סמכות] אלא ה' אלוקיו [כלומר מלך ישראל]".

"וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיו אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגְגָה..."

כתב הרשב"ם: "מצוות ה' אלוקיו - כלומר: אם ירא שמים הוא...".
לאור דבריו ודברי שאר המפרשים, נסביר שמדובר במלך ישראל ירא ה' והוגה בתורה, העוסק במצוות כדוד אביו (כלשון הרמב"ם בהלכות מלכים פרק יא, הלכה ד).

נסב את תשומת לבם של הילדים למילה "אשר" שנאמרה ביחס למלך, "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא", בניגוד לחטאת כהן גדול, חטאת הקהל וחטאת היחיד בהם נאמר "אם", ונגיע מכך לדברי רש"י שהתורה שינתה את הלשון, לרמוז במילה "אשר" לאשרי, וכך כתב: "אשר נשיא

יחמא - לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחומר על זדונותיו".

נסביר שבדרך כלל מלך שמנהיג את העם בשררה, לבו גבוה ואינו נוטה במהרה להכנע, ואף על פי כן מלך ישראל שחטא, אפילו בשוגג, נכנע לפני ה' ורוצה להתכפר, ומוכן לעשות זאת למרות שכך ידעו כולם שחטא.

"בְּשִׁגָּה וְאִשָּׁם"

גם כאן כמו בחטאות הקודמות, מדובר רק בחטא בשגגה, על דבר שזדונו כרת.

כתב הרמב"ן:

"ומעם ה' אלוקיו - כי אף על פי שהוא המלך האדון שאין עליו מורא בשר ודם, יש לו לירא מה' אלוקיו, כי הוא אדוני האדונים, וכן [כפי שנאמר בחומש דברים על המלך] 'למען ילמד ליראה את ה' אלוקיו', בלומר שישים אל לבו כי יש עליו עליון שהוא אלוקיו, אשר בידו נפשו וממלכתו".

נאמר בפסוק כג: "או הוֹדַע אֱלֹוֹי חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים"

חטאת המלך שונה מחטאת היחיד, שהמלך מביא לחטאתו עז זכר, ואילו יחיד שחטא מביא לחטאתו נקבה - שעירת עזים או כבשה. לאור דברי הרמב"ם שהזכרנו בהקדמה, שהקרבתו הם מכלל החוקים, נאמר לילדים שאף הלכה זו, שהמלך שונה מהיחיד המביא נקבה ומהכהן הגדול והעדה שמביאים פר, היא חוק מחמתו של מלך מלכי המלכים.

גם כאן, כפי שאמרנו לעיל בחטאת כהן גדול, נדבר בשבחו של המלך וענותנותו, שמודה על חטאו ואינו מתבייש להביא קרבן לבית המקדש, דבר שנעשה בפרהסיה, שהכל מכירים אותו, והוא בא עם פמליית

מלווי, שומריו ומשרתיו. נסיים ונאמר שודאי גם הכהן המקריב מקבלו בכבוד רב ומשבחו על דבר זה.

נאמר בפסוק כד: "וְסֹמֵךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר..."

לפי מה שהבאנו בתחילת הפרק בשם חכמינו ז"ל, שבסמיכת הידיים מתוודים על החטא, נתאר את מלך ישראל סומך את ידיו, מתוודה בכוונה ומביע חרטה על מעשהו.

לאור דברי האברבנאל שהבאנו לגבי חטאות כהן גדול ועדה, שתשובת גדולי העם מעוררת את העם לתשובה, נאמר גם כאן שתשובת המלך מעוררת את לב בני ישראל לעשות תשובה.

"וְשָׁחַט אֹתוֹ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֵלָה..."

כלומר שחטאת נשיא (וכן כל החטאות) שחיתתה בצפון העזרה כדין העולה, שכן חטאת היא קודש קודשים כמו עולה.

נאמר בפסוק כה: "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֵלָה..."

לעומת חטאת פנימית שהכהן הגדול מזה את דמה כנגד הפרוכת ולאחר מכן נותן את הדם על קרנות המזבח הפנימי, כאן הכהן עולה על המזבח החיצון ונותן את הדם על קרנות המזבח.

"וְאֵת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֵלָה"

לעומת חטאת הפנימית שהכהן שופך את שיירי הדם אל היסוד המערבי, בחטאת נשיא את שיירי הדם שופכים אל היסוד הדרומי, כמו בשאר הקרבנות.

נאמר בפסוק כו: "וְאֵת כָּל חֲלָבֹו יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ... וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ..."

הכהן עושה את כל עבודות קרבן זה בכוונה גדולה, מתוך אחריות גדולה לכפר על מלך ישראל שמנהיג את העם ולבו לב כל ישראל.

נוסיף ונאמר, שעל אף שהתורה לא ציינה זאת, בשונה מחטאת פנימית שאחר הקטרת האימורים את שאר הפר שורפים מחוץ למחנה, כאן, בחטאת חיצונית, הבשר ניתן לאכילת כהנים.

”וְנִסְלַח לוֹ”

כאן בפעם הראשונה התורה כותבת את הביטוי **”וְנִסְלַח לוֹ”**. ה' הוא רחום וחנון, וחפץ בתשובתם של החוטאים ומקבל עבודתם ברצון, ועל אחת כמה וכמה שיקבל באהבה וברצון את הכנעתו של מלך ישראל, המייצג באישיותו את כל עם ישראל (הקדוש ברוך הוא קיבל ברצון את הכנעתו של אחד ממלכי ישראל הרשעים ביותר - אחאב, ובגלל זאת לא הביא את הרעה בימיו (עיין מלכים א כא, כט)).

בלימוד זה נפגיש את הילדים עם הרעיון שכל חיי האומה והמדינה צריכים להיות מחוברים אל הקודש, וכפי שנאמר בחומש שמות (יט, ו): **”וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֵת כְּהִנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ”**, ועם רחמיו של הקדוש ברוך הוא על כל בריותיו שמקבל את תשובתם וסולח לעוונותיהם. גם מנהיגי וגדולי האומה עלולים לטעות, ושבחם הוא בכך שאינם מתביישים להודות על טעותם ולשוב בתשובה.

חטאת יחיד (פסוקים כז-לה)

לאחר שלמדנו כיצד דרך התשובה ותיקון של מנהיגי הדור וגדוליו, מלמדת התורה דרך תשובה גם לכל אדם מישראל.

נאמר בפסוק כז: ”וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ...”

נסביר ש**”נִפְשׁ אַחַת”** הכוונה לכל אדם מישראל, יחיד, ואפילו כהן ותלמיד חכם גדול, מלבד כהן גדול ומלך שדינם שונה, וכדברי **האבן עזרא**: **”מֵעַם הָאָרֶץ - וְהֵם כֹּל יִשְׂרָאֵל, וְהַכֹּהֲנִים, הַהַדְיוּמִים וְכֹל הַלְוִיִּים”**.

נשוב ונדגיש שגם חטא בשגגה נחשב לאשמה, כדברי האלשיך שהזכרנו שהחטא בשגגה נגרם מחטאים קודמים, וכדברי מרן הראי"ה קוק שהזכרנו שם, שחטא בשגגה מורה שהזהירות מן העבירה לא היתה מספיק מושרשת אצל החוטא.

נאמר בפסוק כת: "או הודע אליו חטאתו אשר חטא..."

נאמר לילדים שאדם החוטא צריך לשמוח על שהתגלה לו חטאו ולהודות לה' שזיכה אותו לעשות תשובה ולהיזהר לעתיד, כפי שכתב הכתב והקבלה (בפסוק כג):

"כי כשיודמן חטא לאדם בשגגה בלי ידיעה, טובה גדולה הוא אליו אם יתוודע לו שגנת חטאו, בכדי שיפקח על נפשו מכאן ואילך להתבונן היטב על כל תנועה ממעשיו שלא תארע עוד תקלה לידו, והוזהר כל אדם לפשפש תמיד במעשיו... ולראות אם הם כולם זכים ונקיים ואין בהם מכשול עוון אשר חטא... נוח לו לאדם להתוודע מיד משגגת מעשיו בעוד שלא התגברה עליו חולי נפשו, כי אז רפואתה קרובה וקלה עליו... לכן אמר בו לשון "או", כי חפצו ורצונו להתוודע".

מדברי הכתב והקבלה עולים שלושה ענינים מרכזיים:
א. כיון שחטא זה הוא בשגגה, יתכן ודבר זה לא יהיה נודע לאדם, ועל כן צריך האדם לשמוח ולהודות לה' על שעזר לו לגלות את חטאו, ובכך איפשר לו לתקן את מעשיו ולשוב בתשובה לפניו.
ב. טובה נוספת עשה ה' עם החוטא, שגילה לו חטאו קודם שהשתרש בליבו (ובמעשיו), וממילא קל לו יותר לחזור בתשובה ולתקן את הפגם שהביא לחטא (על פי דברי האברבנאל והראי"ה קוק שהבאנו לעיל) קרוב לבוא.

בלימוד זה נפגיש את הילדים עם השמחה וההודיה לה' על כך שה' מאפשר לנו לחזור בתשובה וברוב טובו מגלה לנו את חטאינו בשוגג, על מנת שנוכל לתקן את מעשינו ואת פגמי נפשנו.

ג. ענין נוסף שעולה מדברי הכתב והקבלה שכדאי להדגישו בנפרד משני הענינים הקודמים: מתוך השמחה וההודיה של האדם שנתגלה לו חטאו, ומתוך כך יכול לתקנו ולשוב בתשובה, האדם מוזהר להתבונן תמיד על מעשיו אם הם נקיים וזכים (אולי באה לידו שגגה וכו') ומתוך דאגה זו יפשפש במעשיו וידאג לתקנם.

אפשר לתאר לילדים כיצד אדם שנודע לו חטאו בשוגג והביא חטאת, מקבל על עצמו מכאן והלאה לעשות חשבון נפש ולהתבונן על מעשיו שיהיו נקיים מכל עוון, ובנוסף לכך הוא מקבל על עצמו ללמוד היטב את כל פרטי המצווה עליה עבר על מנת לקיימה בצורה השלמה ביותר (על פי דברי הראי"ה קוק שהבאנו לעיל).

"וְהִבִּיא קֶרְבָּנוּ שְׁעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה..."

נאמר שהלכה זו שחטאת יחיד מובאת נקבה, היא חוק, וכפי שראינו בהקדמה בדברי הרמב"ם שהקרבות אף הם מכלל החוקים וגזירת מלך.

אחר נביא את דברי **האברבנאל** שהתורה צייתה לאדם להוציא מכספו כדי לקנות קרבן, ודבר זה יעשה רושם באדם שיבין את חומרת החטא, וכך כתב:

"הקדוש ברוך הוא רצה להזהיר את ישראל שלא יחטאו לפניו ולא יעברו על מצוותיו, ולפי שפעמים ישנו בני אדם ויעשו מה שלא היתה בוונתם לעשות, רצה יתברך להענישם בדבר ממונם כדי שיתפעל רוחם ונפשם בו וישארו נזהרים בו ולא ישנו עוד. ולזה חייב לחוטא בשגגה שיביא קרבן חטאת, שהוא עונש ממון, כדי שיבין דרכיו ויזהר בכל בוחו שלא יפול בשגגה עוד".

בלימוד זה נפגיש את הילד עם טוב ה' וחסדו המעורר את האדם לחזור בתשובה בדרך הטובה והמתאימה ביותר.

נאמר בפסוק כט: "וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת...".

לאור דברינו בתחילת הפרק על איסורי הכרת שעל שגגתם מביאים חטאת, נדבר עם הילדים על חטא חילול שבת או חטא אכילת חמץ בפסח, ונתאר את הוידוי בשעת הסמיכה על ראש כבשה או שעירה, המביע צער וחרטה על חילול שבת או אכילת חמץ בפסח, וקבלת החוטא להיזהר עוד יותר בעתיד באיסורי שבת או באכילת חמץ בפסח. נוכל גם לומר שהכהן מדבר עם המקריב על מעלתה של השבת או ערכו של חג הפסח, ומתוך כך על הזהירות בשמירת השבת או באי אכילת חמץ, דברים שיעוררו את לב החוטא בתשובה שלמה ויסייעו בידו להזהר להבא. בתוך דברי הכהן נוכל להביא פסוקים העוסקים במעלת השבת ושמירת הפסח, וכן מדרשי חכמינו ז"ל. אפשר לתת לילדים לומר או לכתוב את דברי הכהן למקריב וכיצד הוא מעוררו לתשובה.

"וְשָׁחַט אֶת הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם הָעֶלְיָה"

נדבר על הזהירות של ה' בכבודו של החוטא שלא רצה לביישו בכך שכל הנוכחים בעזרה ידעו שעבר על חטא שזדונו כרת, ועל כן הורה לשחוט את החטאת במקום שחיטת העולה, כך שהרואים יסברו שמביא קרבן נדבה ולא ידעו שהוא מביא קרבן על חטא, וכדברי החזקוני: "שלא לבייש מי שחטא, ויהיו הרואים סבורים שהיא עולה". ההבדל בין חטאם של המנהיגים, שם תהליך תשובה נעשה בפרהסיא, לעומת ההתחשבות ביחיד שחטא שמצניעים את חטאו, נובע מכך שחלק מן האחריות של המנהיגים, הגדולים, שכל מעשיהם הם מפורסמים ומהם אמורים ללמוד כל הצבור.

נאמר בפסוק לא: "וְאֵת כָּל חֶלְבֵהּ יְסִיר... וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמְזַבְּחָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה וְכִפֹּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ"

נזכיר שוב את רחמיו של ה' על ישראל, שהוא חנון וסולח לשבים כי הוא חפץ בשוב הרשע. נאמר שה' מקבל קרבן זה ברצון כי האדם נתן

על לבו לשוב אפילו על חטא בשגגה ולא העלימו, ואף הוציא בעבור
כפרתו ממון רב, ולא בוש להודות לפני הכהן על חטאו.

נאמר **בפסוק לב:** "וְאִם כִּבֹּשׁ יָבִיא קִרְבָּנוּ לְחַטָּאת..."

נסביר שהתורה כתבה פרשה בפני עצמה על חטאת הכבשה, על אף
שכל דיניה כחטאת השעירה, מפני שיש בה הלכה שונה והיא
שבהקטרת החלבים מקטירים גם את האליה (בליטת הזנב של הכבשה).

נאמר **בפסוק לה:** "וְאֵת כָּל חֶלְבֵהּ יִסִּיר כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב הַכֹּשֶׁב מִזֶּבַח
הַשְּׁלָמִים..."

נוכל לומר שהתורה לא פירטה את חלקי החלבים כפי שפירטה
בקרבת השלמים, מפני חיבתו של האדם מישראל, שלא רצה ה' להרחיב
ולעסוק בקלקלתו, כדברי רש"י בפסוק י"ט בשם חכמינו ז"ל.

**לסיכום, נוכל להביא את שלבי הקרבת החטאת החיצונית, כפי
שמובאים בעמוד 110.**

נדגיש שבחטאת חיצונית, בשונה משאר קרבנות הבהמה, נתינת הדם
על גבי המזבח נעשית כאשר הכהן לוקח דם באצבעו ונותנו על קרן
המזבח, ולא זורק את הדם שתים שהן ארבע וראה בעולה ושלמים לעיל).

חטאת פנימית לעומת חטאת חיצונית

חטאת פנימית	חטאת חיצונית
הבאה	הבאה
סמיכה	סמיכה
שחיטה	שחיטה
קבלה : דווקא על ידי כהן גדול	קבלה
הולכה : כהן גדול נכנס עם הדם אל הקודש	הולכה : אל מזבח החיצון (אל הסובב)
הזאה : כהן גדול מזה שבע הזאת כנגד הפרוכת	/
נתינה : כהן גדול נותן ארבע מתנות על ארבע קרנות מזבח הקטורת	נתינה : על ארבע קרנות מזבח החיצון
שפיכה : כהן גדול שופך את שיירי הדם שבמזרק אל היסוד המערבי	שפיכה : אל היסוד המערבי
הפשטה : מפשיטים את עור הבהמה	הפשטה : מפשיטים את עור הבהמה
ניתוח	ניתוח
הולכה	הולכה
מליחה	מליחה
הקטרה : מקטירים את האימורים	הקטרה : מקטירים את האימורים
שריפה : שריפת הפר מחוץ למחנה	אכילה : הכהנים אוכלים את שארית הבשר

המסרים העולים מפרק ד

פתיחה לקרבן החטאת

1. חשיבותה של מסורת תורה שבעל פה - העבירה עליה חייבים להביא קרבן חטאת נלמדת במסורת, שהרי בפסוק לא מבואר במפורש על אלו איסורים הוא בא.
2. מעשה בשגגה נחשב חטא כי עבירה גוררת עבירה - אדם בא לידי עבירה בשוגג על דבר שזדונו כרת בגלל עבירה קודמת שעשה.
3. אהבת המצוה שומרת על האדם מן החטא - אדם שאוהב את המצוה לא יבוא להיכשל בעבירה באותו ענין.
4. מטרת קרבן חטאת הוא הוידוי והתשובה - עיקר הקרבן הוא הסמיכה, אז מתוודה החוטא על החטא שעשה ושב בתשובה.

חטאת כהן המשיח

1. מעלתו של הכהן הגדול - א. הוא הגדול בתורה ובחכמה שבישראל, מורה התורה לעם, דומה למלאך ה', מכפר על חטאיהם ומתפלל עליהם.
- ב. מזה מדם החטאת מול הפרוכת ועל מזבח הזהב, בתוך הקודש.
2. הכהן הגדול משמש דוגמא לחוטאים - בהקרבת פר החטאת שלו מעורר הכהן הגדול את החוטאים לשוב אל ה'.
3. תשובה אמיתית וכנה - תשובתו של הכהן הגדול נעשית בכל כוחו.

חטאת סנהדרין שהורו הלכה בטעות

1. מעלתם של חכמי הסנהדרין - א. הם גדולי התורה שבכל ישראל.
ב. נקראים "עיני העדה" מפני שתפקידם להדריך את ישראל בדרך התורה.
ג. תשובתם אמיתית ונעשית בכוונה רבה.
2. אחריותם של הסנהדרין בהוראה - אם טעו בהוראה הם צריכים כפרה והם מביאים פר.
3. חיבת ה' לישראל - נזהר בכבודם ולא עוסק בקלקלתם, ולכן לא מפרט את כל החלבים של פר חטאת הקהל.

חטאת נשיא

1. הדרישה ממלך ישראל לירא את ה' - אף על פי שהוא מולך על העם חובה עליו לירא את ה'.
2. מעלת המלך בישראל - נכנע לפני ה' ומביא קרבן ומתוודה.
3. מצוות ה' הם חוק וגזירת מלך - חטאת המלך שונה מחטאת הסנהדרין שהיא באה מן העזים הזכרים בלבד.

חטאת יחיד

1. שמחת האדם בטהרתו - האדם צריך לשמוח כאשר מתגלה לו חטאו, כדי שיוכל לתקנו.
2. מצוות ה' הם חוק וגזירת מלך - חטאת היחיד שונה מכל הקרבנות, שהיא באה מן הנקבות בלבד.
3. טובו של ה' - א. מגלה לאדם את חטאו כדי שישוב.
ב. מגלה לאדם חטאו קודם שהשתרש בליבו, שיקל עליו לשוב ממנו.
ג. מעורר את האדם לעשיית חשבון נפש, להתבונן תמיד על מעשיו, לנקותם ולזככם.
4. מצווה להוציא ממון על חטאו כדי שיזהר בכל כוחו לא לחטוא עוד.

4. מטרת הקרבן היא התשובה - המביא קרבן חטאת סומך את ידיו על ראש הקרבן, מתוודה ומתחרט על מעשהו.
5. הזהירות בכבוד אדם מישראל, אפילו אם הוא חטא - שוחטים את החטאת בצד צפון במקום ששוחטים את העולה, שאינה באה על חטא, כדי שלא לבייש את החוטא.
6. מידת טובו של ה' - סולח לחוטא על מעשהו, מכפר עליו ומטהרו לגמרי מהעוון.
7. חיבת ה' לישראל - התורה לא מפרטת את חלקי החלבים בהקרבת החטאת כפי שפירטה בקרבן השלמים.

פרק ה

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. חטאת עולה ויורד
2. אשם מעילות
3. אשם תלוי
4. אשם גזילות

חטאת עולה ויורד (פסוקים א-ג)

קרבת החטאת עימם נפגשנו עד כה נקראים "חטאת קבועה", כיון שאין בהן התייחסות למצבו הכלכלי של החוטא, ועליו בכל מקרה להביא בהמה לקרבנו.

עתה, בפרקנו מובאים שלושה מקרים בהן התורה מתחשבת במצבו של החוטא ומאפשרת לו להביא קרבן מן העוף, ואף מן הסולת (ישנם שני מקרים נוספים בפרשות הבאות: יולדת ומצורע). קרבן זה נקרא "עולה ויורד" מפני שהעשיר מביא קרבן "עולה", יקר, כבשה, והדל מביא קרבן "יורד", פחות, שני תורים, והדל שבדלים מביא קרבן פחות ביותר - סולת.

שלושת המקרים המובאים בפרשתנו הם:

- א. שבועת העדות (פסוק א).
- ב. טומאת מקדש וקודשיו (פסוקים ב-ג).
- ג. ביטויי שפתיים (פסוק ד).

עתה נבאר את המקרים כפי שמופיעים בפסוקים.

שבועות העדות (פסוק א)

נאמר בפסוק א: "וּנְפֹשׁ בִּי תַחֲטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא יַעַד אוֹ רָאָה אוֹ יִדַע..."

אדם היודע עדות לחברו שעל ידה יוכל חברו לתבוע את ממונו (כגון הלוואה או פקדון), "ושמעה קול אלה" - קול שבועה, כלומר שחברו השביע אותו שיעיד לו על תביעת הממון והוא נשבע שיעיד לו על כך.

"אם לוא יגיד ונשא עונו"

אין כוונת הפסוק שהעד לא בא להעיד מה שראה, שאז לא מתחייב בקרבן, אלא שכאשר תבעו ממנו להגיד את העדות הוא טען שאינו יודע ממעשה תביעת הממון, לאחר שהודה ששיקר הוא מקריב קרבן חטאת עולה ויורד.

בשני דברים שונה חטאת זו מחטאת חיצונית רגילה:

א. העבירה שבגללה חייבים חטאת אין בה כרת.

ב. חייבים בה בין שנעשתה בשוגג ובין מזיד.

טומאת מקדש וקודשיו (פסוקים ב-ג)

נאמר בפסוק ב: "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא... ונעלם ממנו והוא טמא ואשם"

אדם שנטמא, ונודע לו שנטמא, ואחר כך נעלם ממנו שנטמא ואכל בשר קרבן (אחרי שנזרק דמו על המזבח), או נכנס למשכן ואחר כך נודע לו שהיה טמא, עליו להביא קרבן חטאת עולה ויורד.

ביטוי שפתים (פסוק ד)

נאמר בפסוק ד: "או נפש בִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהִיטִיב..."

כתב רש"י: "להרע - לעצמו, או להיטיב - לעצמו, כגון אוכל ולא אוכל, אישן ולא אישן".

נסביר שמדובר שאדם נשבע בשם ה' לעשות דבר בעתיד: "להיטיב" -

כגון: נשבע שמחר יאכל או ישן, או נשבע בשם ה' לא לעשות דבר בעתיד: "לְהִרְע" - כגון נשבע שמחר לא יאכל ולא ישן.

"וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאֲשֵׁם"

כתב רבינו סעדיה גאון: "ונעלמה השבועה ממנו ואחר כך ידע מה שעשה".

כלומר שגג ושכח שנשבע ועבר על שבועותו, ונהג שלא כשבועתו. אחר שנודע לו חייב להביא קרבן חטאת עולה ויורד.

נאמר באמצע הפסוק: "לְכֹל אֲשֶׁר יִבְטֵא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה" כתב על כך רש"י: "לרבות לשעבר", כלומר שנשבע בשם ה' "להיטיב" או "להרע" על לשעבר, כגון שנשבע שאֶכֶל או ישן בעבר. כאן אי אפשר להסביר "וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאֲשֵׁם" כרבינו סעדיה גאון (עיין בספר שעורים בספר ויקרא עמ' תקסב הטעם לכך) אלא נסביר שגג ושכח שחייבים על שבועת שקר חטאת עולה ויורד ונשבע לשקר, ואחר כך נזכר שחייבים חטאת עולה ויורד.

קרבן עולה ויורד לעשיר, שעירה או כבשה (פסוקים ה-ו)

נאמר בפסוקים ה-ו: "וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוֹדָה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ. וְהָבִיָּא אֶת אֲשָׁמוֹ לָהּ עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִמְקָה מִן הַצֹּאֵן..."

לא נאמר בפסוק שהמקריב סומך ידיו על הקרבן ומתוודה אלא רק מתוודה. וכתב על כך הרמב"ן: "אין הסדר בן, אבל [אלא] הוא מביא החטאת וסומך עליה... אבל לא אמר כאן 'וסמך ידו' בעבור שפירש בכל החטאות למעלה שהן מעונין ממיכה".

לאור דבריו נסביר שהאמור בפסוק ה' שצריך להתוודות על הקרבן הכוונה לאחר שמביא אותו אל המשכן, כאשר יסמוך ידיו על קרבנו על מנת להתוודות.

החטאת שמביא החוטא היא חטאת יחיד ועל כן מביא כבשה או שעירה, על פי אותם השלבים בדיוק כפי שהבאנו בפרק ד.

נזכיר שוב את דברי הרמב"ם (הלכות תשובה פרק א הלכה א) שהבאנו בהקדמה:

"ביצר מתוודים? אומר: אנא השם חטאתי, עויתי, פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, והרי נחמתי וכושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של ויודוי. וכל המרבה להתוודות ומאריך בענין זה הרי משובח. וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגנתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה, ויתוודו וידוי דברים, שנאמר: 'והתודה אשר חטא עליה'."

לאור דברי הרמב"ם נתאר את הוידוי והחרטה על חטאים אלו, הצער על שלא הגיד עדות לחבירו או שלא נזהר להכנס למשכן בטומאה, או על שנשבע ולא נזהר מלעבור על שבועתו, וכן גם על עצם השבועה, וכדברי הנצי"ב: "ושבועת ביטוי כבר חטא במה שנשבע, דאפילו נדרים אסור כל שכן שבועות, והקרבן שמביא על השגנה מכפר גם על המויד שקדם לו... ואם בן יש להתוודות גם את הזדון [על שנשבע]."

נתאר גם את הקבלה לעתיד, כדברי הרמב"ם: "ולעולם איני חוזר לדבר זה", שמקבל החוטא על עצמו להתחזק באהבת חברים ולעזור להם בכל כוחו, וכאשר ידע עדות ילך ויעיד כדי שלא יפסיד חבירו, וכן לענין טומאת מקדש וקודשיו שיזהר בכל כוחו לייקר את ערך המקדש והקודשים ומתוך כך לא ישכח את טומאתו. גם לענין שבועה נתבאר כיצד החוטא מקבל על עצמו שלא להשבע, ואם ישבע יעשה כל שביכולתו לזכור את השבועה ולקיימה.

"וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ"

לפי מה שכתבנו בהקדמה, שהכהן מוכיח את החוטא ועוזר לו לעשות תשובה, גם כאן נדבר על כהן תלמיד חכם וכמלאך ה', שלבו מלא אהבת ישראל ויראת ה', המורה את האדם להתחזק בדברים אלו, ובזמן עבודתו ואכילת בשר הקרבן יכוון בכל ליבו שיתכפרו הבעלים.

קרבן עולה ויורד לדל (פסוקים ז-יג)

קרבן עולה ויורד לדל – שני תורים או שני בני יונה

נאמר בפסוק ז: "וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׁהָ וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה לֵה' אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה"

כפי שאמרנו, עני שאין ביכולתו להביא בהמה לכפר על חטאתו יכול להביא עופות במקום בהמה, אחד לחטאת ואחד לעולה.

נאמר בפסוק ח: "וְהֵבִיא אֹתָם אֶל הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמֶלֶק אֶת רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל"

קרבן העוף הראשון הוא חטאת:

"ומלך את ראשו" – הכהן "שוחט" את העוף מן העורף בעזרת צפורנו. "ולא יבדיל" – הכהן אינו מפריד בין הראש לגוף.

נאמר בפסוק ט: "וְהִזָּה מִדָּם הַחַטָּאת עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ..."

הכהן אווז בידו את העוף ומזה את דמו על קרן המזבח הדרום מערבית.

"וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמְצָה אֶל יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא"

כלומר אחר ההזאה הכהן לוחץ על גוף העוף כנגד קיר המזבח (מיצוי), והדם נוזל ויורד על יסוד המזבח.

סיכום השלבים של חטאת העוף הם:

- א. הבאה: הבעלים מביא את העוף ומקדישו לקרבן.
- ב. מליקה: הכהן חותך את ראש העוף בציפורנו (מול העורף), אך אינו מפריד בין הגוף לראש.
- ג. הזאה: הכהן מזה מדם העוף על קרן המזבח (דרום מערב).
- ד. מיצוי: הכהן לוחץ על העוף כנגד קיר המזבח וממצה את שאר דמו.
- ה. אכילת כהנים: העוף ניתן כולו לאכילת כהנים (אין הקטרה).

אחר הקרבת החטאת מקריבים את העולה.

נאמר בפסוק י: "וְאֵת הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עֲלֶיהָ כַּמִּשְׁפֵּט..."

התורה אינה מפרטת את שלבי הקרבת עולת העוף כיון שהם מופיעים בתחילת הפרשה (פרק א פסוקים יד-יז).

נעלה את השאלה: אמנם העני מביא עוף במקום בהמה אך מדוע עליו להביא גם עוף לחטאת וגם עוף לעולה?
לשאלה זו עונה האבן עזרא: "... שהאחד כנגד האמורים והשני חטאת כמשפט".

כלומר כיון שהיה עליו להביא חטאת בהמה, שיש בה חלק למזבח (אימורים) וחלק לכהנים (שאר הבשר), ואילו חטאת העוף נאכלת כולה לכהנים ואין בה חלק למזבח, משום כך עליו להביא גם עוף לעולה, שכולו מוקטר על גבי המזבח, ובכך הוא דומה לאימורים.

קרבן עולה ויורד לדל שבדלים – מנחה

נאמר בפסוק יא: "וְאֵם לֹא תִשֶׂיג יָדוֹ... וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנוּ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירֵת הָאֶפֶה סֹלֶת לְחֻטָּאת..."

שלבי מנחת חטאת עולה ויורד הם אותם השלבים כמו מנחת סולת (פרק ב פסוקים א-ג), למעט שני הבדלים:

- א. במנחת חטאת עולה ויורד אין מביאים שמן ולבונה.
- ב. משיירי המנחה לא מכינים עשר חלות אלא מחלקים את הסולת הנשארת כפי שהיא לכהני בית אב העובדים באותו שבוע והם מכינים אותה לאכילה כפי רצונם.

"לֹא יִשֶׂים עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חֻטָּאת הוּא"

כאמור, מנחה זו שונה משאר המנחות שהוזכרו בפרק ב, בכך שאין נותנים עליה שמן ולבונה. זאת מכיון שמנחה זו באה על חטא אין ראוי לעשותה נאה ומהודרת בשמן ולבונה, וכפי שכתב רש"י: "כי חטאת היא - ואין בדין שיהא קרבנה מהודר".

נאמר בפסוק יב: "וְהִבִּיֹאָה אֶל הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ אֶת אֲזִקְרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ...".

נאמר שקומץ המנחה יזכיר את בעליה לטובה לפני ה', בכך שעשה תשובה והתחרט על חטאו, ואף היה נכון לחסוך מכספו המועט ולקנות סולת.

לסיום לימודנו על קרבן עולה ויורד נעלה את השאלה: מדוע התורה אפשרה בשלושת מקרים אלו להביא קרבן עולה ויורד?
על כך כתב הרמב"ן בפסוק ז:

"הקל הכתוב על החוטא באלו להביא קרבן עולה ויורד, ויתכן שהמעם בשבועות מפני שאינן חייבי כריתות, ובטומאת מקדש וקדשיו מפני שהוא טועה בדבר מצוה, כי הכהן האוכל קדשים והביא למקדש להשתחוות או להקריב קרבן עוסק הוא במצוה ודעתו לשמים, ולפיכך אף על פי שחטא בהעלמת הטומאה ריבה לו הכתוב כפרות".

כלומר חטאות שבועת העדות ושבועת ביטוי שפתיים קלות משאר חטאות כי אין בהן כרת במזיד, וחטאת טומאת מקדש וקדשיו אמנם יש בזדונה כרת אך היא קלה משאר החטאות מכיוון שהכהן שטעה התכוון לעשות מצוה.

"חטאת הוא"

כתב רש"י: "נקמצת ונקמרת לשמה כשרה, שלא לשמה פסולה".
נלמד את הילדים שמנחה זו שונה מכל שאר המנחות: בשאר מנחות אם קמצן והקטירן שלא לשם המנחה שהקדישו כשרה, ואילו במנחה זו חייב לקמוץ ולהקטיר אותה דוקא לשם מנחת חטאת.
מכך אנו למדים שחלה על הכהן חובה להתכוון לכפר על החטא המסוים שעשה המקריב, והטעם לכך הוא שמנחה זו היא מנחת חטאת, ודין זה שצריך לכוון על החטא המסוים שעשה המקריב הוא דין מיוחד הנוהג בחטאת בכלל (גם חטאת בהמה).

לסיכום נאמר לילדים שהקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו וחסדיו על עמו נתן לכל אדם מישראל אפשרות לחזור בתשובה ולכפר על טעויותיו, בלי קשר למעמדו הכלכלי, כך שלא יהיה אדם שיאמר: "איני חוזר בתשובה כי אין לי כסף לקרבן".

קרבן אשם (פסוקים יד-כו)

לפני שנעסוק בפסוקים של קרבן אשם נביא בקצרה יסודות עקריים של קרבן אשם.

השם אשם: אשם הוא מלשון אשמה (רבנו סעדיה גאון).

סוגי האשם: קרבן האשם הוא קרבן יחיד ולא ציבור והוא קרבן חובה ולא נדבה (ישנם רק ששה אשמות: שלוש המובאות בפרשתנו: אשם מעילות, אשם תלוי אשם גזילות, וכן אשם נזיר, אשם מצורע ואשם שפחה חרופה (שלא נזכרו בפרקנו)).

קרבן אשם מביאים מכבש או איל, וקרבן זה מוגדר קודש קודשים ועל כן דיניו הם:

א. שחיטתו בצפון המזבח.

ב. אכילתו יום ולילה.

ג. אכילתו מותרת רק לזכרי כהונה.

ד. אכילתו בעזרה.

עתה נבאר את הפסוקים העוסקים באשם.

אשם מעילות (פסוקים יד-טז)

נאמר בפסוק טו: "נֶפֶשׁ בִּי תִמְעַל מֵעַל וְחַטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי ה'..."

כתב רש"י: "וחטאה בשגגה מקדשי ה' - שנהנה מן הקדש".

כיצד נעשה איסור זה של ההנאה מן ההקדש?
כתב הרמב"ם בהלכות מעילה (פרק א הלכה ז): "כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים, אסורים בגיוה ועבודה, שנאמר: 'לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזו בכור צאנך', והוא הדין לשאר קדשים [לשאר דברים שהוקדשו לבית המקדש]".

כלומר איסור מעילה הוא כאשר אדם נהנה מדבר שהוקדש לבית המקדש כמו קרבנות, מעות, כלים וכו', כגון שחורש או רוכב על שור בכור שהוא קדוש, או גוזז את הצמר של קרבן שהוקדש למקדש או משתמש במעות שהוקדשו למקדש.

פרשתנו מדברת על אדם שנהנה מהקדש בשוגג, כלומר שמעל בשגגה. נוכל להביא דוגמא של הנאה גם מהקודשים שלמדנו בפרשתנו, כמו חרישה והעברת משא על פר של עולה, או שימוש בצמר של כבשה של שלמים או חטאת.

אדם שמעל ונהנה מן ההקדש, צריך לעשות שלושה דברים:
א. להביא איל בשווי שני סלעים ולהקריבו לקרבן. קרבן זה נקרא אשם מעילות.

ב. לשלם לקופת בית המקדש את שווי ההנאה שנהנה. תשלום זה נקרא קרן.

ג. להוסיף לתשלום עוד רבע משווי ההנאה. תשלום זה נקרא חומש (חמישית מהסכום הכולל).

"וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לְה' אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן..."

רש"י מלמדנו, על פי חכמינו ז"ל, שאיל זה צריך להיות בשנתו השניה (מעל שנה וחדש), ובשווי של לפחות שני שקלים (כשלושים גרם כסף טהור).

נדגיש שגם בקרבן אשם, המקריב סומך את ידיו על ראש האיל, על אף שלא נזכרה בפסוקים אלו הסמיכה, כדברי הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פרק ג הלכה ו): "כל קרבנות בהמה שיקריב היחיד, בין חובה בין נדבה, סומך עליהן כשהן חיים", וכמו כן גם בקרבן אשם המקריב מתוודה

על האיל כפי שמתוודים על שאר הקרבנות, וכפי שכתב הרמב"ם בתחלת הלכות תשובה (פרק א הלכה א): "וכן בעלי חמאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן, אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתוודו וידוי דברים".

אחר שלמדנו לאורך כל הפרשה על תפקידו הגדול של הקרבן, לעורר את האדם לתשובה ומתוך כך לכפר עליו, נוכל לבטא באזני הילדים כיצד נאמר הוידוי על קרבן זה מתוך צער גדול של החוטא על שנהנה מקרבן ה' שהוא קדוש.

בלימוד זה נפגיש את הילדים עם היחס המתאים שצריך להיות לאדם מישראל אל הדברים שהוקדשו לה', לבדק הבית, ועל כן אם מעל בהם עליו לשוב בתשובה ולכפר על חטאו.

"בְּעֶרְבֹךָ בָּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאִשָּׁם"

חכמינו ז"ל למדו מכאן שמחירו של האיל הוא לפחות שני שקלים כסף. שקל הוא מטבע שהיה בזמן המדבר והיה משמש לענייני הקדש, ולכן נקרא "שקל הקודש" (שוויי כחמש עשרה גרם כסף טהור). נאמר לילדים שכל מקום שמוזכר שקל בתורה הכוונה לשקל הקודש.

נאמר בפסוק טז: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֵת חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן..."

האדם שמעל צריך לשלם להקדש את מה שנהנה, ואף להוסיף על הסכום חמישית. לדוגמה אם אכל בשר של קודש בשווי ארבעה שקלים, ישלם להקדש חמשה שקלים (ארבעה שקל הם הקרן, והתוספת של שקל הוא חמישית מתוך הסכום הכולל של חמישה שקלים).

לגבי הטעם בתוספת החומש כתב ספר החינוך (מצוה קכב): "לשלם כל הנהנה מן ההקדש... כל מה שאכל ונהנה ממנו, בתוספת חומש, ויביא

קרבן על שגנתו... משרשי המצוה לתת אימה ויראה על כל אדם מהתקרב בענייני הקדש..."

מדבריו משמע שגם החומש הא קנס שנועד לעורר את האדם להתייחס באימה וביראה אל ענייני הקודש.

"וְהִכְהִין יִכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם..."

על אף שהתורה לא פירטה כאן את עבודות הקרבן כפי שפירטה בשאר הקרבנות בפרשה, בפרשת צו (ז, א-ה) מלמדת אותנו התורה שקרבן זה שווה לשאר הקרבנות בכל, כמו שהבאנו בפתיחה לקרבן אשם (ראה מה שפרטנו שם).

אשם תלוי (פסוקים יז-יט)

נאמר בפסוק יז: "וְאִם נִפְשׁ בִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּהּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאֲשָׁם..."

מבאר רש"י:

"העניין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו, ולא ידע אם עבר עליו או לאו. כגון חלב ושומן לפניו, וכסבור ששתיהן היתר, ואכל את האחת, אמרו לו: 'אחת של חלב היתה', ולא ידע אם זו של חלב אכל, הרי זה מביא אשם תלוי..."

כלומר מדובר במקרה בו לפני האדם היו מונחות שתי חתיכות בשר: אחת של היתר - חתיכת שומן, ואחת של איסור - חתיכת חלב, והוא חשב ששתיהן של היתר ואכל אחת מהחתיכות ואינו יודע איזו משתיהן אכל. אחר שהתברר לו שאחת משתי החתיכות היתה של חלב, נוצר ספק אם אכל את החלב שעל אכילתו במזיד מתחייב כרת, או את השומן שאינו חייב דבר. במצב זה האדם איננו יכול להביא קרבן חטאת, מפני שלא בטוח שאכל את החלב, ועל כן לימדה התורה שיביא קרבן אחר

לכפר על הספק, וקרבתו זה נקרא אשם תלוי, כלומר שאשם זה תלוי ועומד לכפר עליו, כל עוד שלא נתברר לו שאכל חלב. בהמשך מוסיף רש"י: "ומגן עליו כל זמן שלא נודע לו שוודאי חמא...", ופירושו שאשם תלוי מגן עליו מן העונש על שגתו ואינו מכפר לגמרי, שאם אכן יתברר לו לאחר מכן שאכל חלב עליו להביא קרבן חטאת, וכפי שמסיים רש"י: "ואם נודע לו לאחר זמן יביא חטאת".

"וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ".

בפירושו לפסוק זה מאריך רש"י באריכות רבה בהסבר כמה גדולה מידה טובה ממידה של פורענות, ובהדגשת גודל השכר שיקבל אדם שבאה לידו מצוה גם אם לא ידע. בתחילה מביא רש"י: "רבי יוסי הגלילי אומר: הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע, על אחת כמה וכמה שיעניש את מי שידע...". מדברי רש"י אלו אנו למדים כמה זהירות וזריזות צריך אדם להתמלא במעשיו, ומתוך כך להתרחק מן העבירות. בהמשך דבריו מביא רש"י את גודל שכרו של אדם, לו ולכל דורותיו, כשמתרחק מן העברה, אפילו בשב ואל תעשה, כגון שאינו אוכל פיגול ונותר או כגון הצם ביום הכיפורים. וכה דבריו:

"... אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים צא ולמד מאדם הראשון... היושב לו מן הפיגולין והנותרות [שאינו אוכל פיגול ונותר] והמתענה ביום הכיפורים על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות".

בהמשך מוסיף רש"י שגם המצטרף לעושי מצוה, אף אם הוא עצמו לא עשה מצוה, גם הוא יזכה לשכר טוב: "... על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב לנמפל לעושי מצוה כעושי מצוה...".

לבסוף מסיים רש"י:

"... רבי אלעזר בן עזריה אומר: 'כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה', הרי הוא אומר: 'למען יברכך' וגו', קבע הכתוב ברכה

למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע. אמור מעתה: היתה סלע צרורה בכנפיו [קשורה בשולי בגדיו], ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בה, הרי הקדוש ברוך הוא קובע לו ברכה [על אף שלא נתן לעני את הצדקה בכוונה]".

גם אנחנו נלך בדרכו של רש"י ונלמד עם הילדים כמה גדולה מידה טובה יותר ממידת פורענות, ומה גודל השכר לאדם ולדורותיו המקיים מצווה בשב ואל תעשה, או המצטרף למצוה, או אפילו המקיים מצוה בלא ידיעה. נדגיש שהתורה לא רק "מענישה" מי שחטא בלא ידיעה, אלא אף מברכת את מי שללא ידיעה עשה דבר טוב.

נאמר בפסוק יח: "וְהִבִּיא אֵיל תְּמִים מִן הַצֵּאן... וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגִגָתוֹ אֲשֶׁר שְׁגָג..."

נלמד עם הילדים על הזהירות הרבה הנצרכת להתרחקות מעבירה, ואפילו מספק עבירה, שהרי במקרה זה האדם צריך כפרה על אף שלא בטוח שאכל איסור, שכן היה עליו לשים לב מה הוא אוכל. נדגיש שמכך אנו למדים על חיוב תוספת זהירות בה מחוייב האדם מן העבירות שנאמרו בקרבן חטאת, שם האדם חטא בוודאות ואכל חלב, רק שלא ידע שהוא אסור.

כאן נעורר את הילדים לשאלה: מדוע כשאדם יודע בוודאות שעבר בשוגג על לאו שזדונו כרת, עליו להביא חטאת בעלות נמוכה, ואילו כשיש לו ספק על אותה עברה עליו להביא איל במחיר שני שקלים כסף? נביא על כך את ביאור תלמידי רבנו יונה בריש מסכת ברכות:

"... והטעם בזה... מפני שעל הוודאי משים האדם החמא אל ליבו ודואג ומתחרט עליו וחוזר בתשובה שלימה, אבל על הספק עושה סברות ואומר: אותה חתיכה שאכלתי אולי היתה מותרת, ולא ישית אל ליבו לשוב, ולזה החמירו בו יותר".

אשם גזילות (פסוקים כ-כו)

נאמר בפסוק כא: "נִפְּשׁ בִּי תַחֲטָא וּמַעְלָה מֵעַל בְּה' וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן..."

פסוקנו מדבר במקרה בו אדם הפקיד אצל חברו חפץ או כסף, בלא עדים, וכאשר בא חברו לבקש ממנו את הפיקדון, מכחיש השומר וטוען שלא קיבל פיקדון.

"או בתשומת יד..."

כתב רש"י: "ששם בידו ממוין להתעסק, או במלוה".

כלומר שאדם נתן כסף לחברו לעשות עבורו עסקים או מסחר, או הלווה לחברו כסף, ולאחר זמן הכחיש המקבל שקיבל כסף מחברו.

"או בגזל..."

שאדם גזל מחברו ומכחיש זאת.

"או עשק את עמיתו"

כלומר שעמיתו (חברו) עשה עבורו עבודה תמורת כסף, והמעביד איננו מוכן לשלם בטענה שלא עבד בשבילו או שכבר שילם לו.

נאמר בפסוק כב: "או מוצא אבדה וכחש בה..."

כלומר שבעל האבידה מבקש מהמוצא את האבידה שמצא, אולם הוא מכחיש שמצא אבידה זו.

"וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחַטָּא בְּהִנְהוּ"

כלומר שהגזלן נשבע לנגזל שבועת שקר (בבית דין או מחוצה לו) בכל אחד מהדברים שנזכרו (הכחשה בגזילה, בתשומת יד, בפיקדון, בעושק, ובאבידה) וטוען שלא היו דברים מעולם.

נעלה את השאלה: מדוע נאמר בפסוק כא "וּמַעְלָה מֵעַל בְּה'", והרי מדובר פה בגזלן שגזל את חברו ולא מעל מה?

נשמע את תשובות הילדים ואחר נביא את דברי האלשיך שכתב (פסוק כא): "אל ימעט בעיניך החוטא לחבירו, כי דע מאשר יחטא לחבירו יבוא למעול מעל בה".

כלומר התורה באה ללמדנו שאל יקל בעיני האדם חטא כלפי חבירו, כי חטא כזה מביא את החוטא לחטוא אחר כך גם כלפי ה', ועל כן נאמר "ומעלה מעל בה".

תשובה נוספת אנו מוצאים בליקוטי אנשי שם (בפסוק יז), שכך כתב:

"אשם הוא אשם אשם לה' - כפל הדברים יש לומר כי יש שני סוגי חטאים: אחד במצוות שבין אדם למקום, השני במצוות שבין אדם לחבירו, וידוע מחכמינו ז"ל: 'אמר ר' לוי קשה עונש גזל הדיוט יותר מגזל גבוה [ממון של הקדש]'. כי גזל גבוה הבחירה ביד האדם להודות ולחזור בתשובה, אבל בגזל הדיוט אין תשובה ואין יום הכיפורים מכפר עד ששייב את הגזילה לחבירו ויפייסו על הצער שהיה לו עד עתה, עד שימחול לו... הרי שה' מקפיד על גזל איש לרעהו יותר מעבור עצמו, ועונש עבירות שבין אדם לחבירו קשה יותר מעונש עבירות שבין אדם למקום... ונהפוך הוא כי החוטא לחבירו הוא חוטא בכפליים, אחד - לאדם, שני - למקום, שעבר על תורתו ומצוותו".

כלומר המכחש את חברו בעיני ממון חוטא גם כלפי חברו אך גם כלפי ה', שעובר על תורתו וחוטא באיסור גזילה, ועל כן מכנה זאת התורה "מעל בה".

מכאן נמשיך ונדבר על הצורך להיזהר מאד בענייני ממונות ובעניינים שבין אדם לחברו.

נאמר בפסוק כג: "וְהָיָה כִּי יִחַטָּא וְאָשָׁם..."

כתב רש"י: "כשיביר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי חטא ולהתוודות כי יחטא ואשם".

נסביר את דבריו על פי שפתי חכמים, שמדובר שהאדם מחליט

מעצמו להודות ולתקן את חטאו ולעשות תשובה [שהרי לא היו עדים על המעשה שעשה (הגזילה, ההלוואה ושאר הדברים), וכיצד יתוודע שהוא אשם].

לאור דברים אלו נוכל לתאר כיצד מתייסר האדם החוטא בינו לבין עצמו על העבירות החמורות שעשה - שציער את חברו, ואף נשבע לשקר, וכיצד הוא מקבל על עצמו לתקן את העוול שעשה ולמרות הבושה הוא מחליט להודות על חטאו.

"וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל..."

כתב האלשיך: "שחפץ הוא יתברך שבשל חבירו יתחיל האיש לתקן, ואחר כך: 'ואת אשמו יביא לה'".

כלומר ה' רצה שקודם האדם יתקן את החטא שחטא כלפי חברו, ועל כן קודם נאמר שישב את הגזילה, ורק לאחר מכן שיתקן חטאו כלפי ה', על ידי הבאת הקרבן - איל האשם.

ובליקוטי אנשי שם כתב:

"וקודם שמפיים לחבירו כיצד יתוודה [כיצד החוטא יכול להתוודות]? כי הלא עיקר הווידוי הוא החרטה ועזיבת החטא, והרי הגזילה עדיין בידו, והוא כמובל במקוה ושרץ בידו [שהגזל עדיין בידו], רק מקודם צריך להחזיר את הגזילה לבעליו ולפייסו עד שימחל לו, ואז לא נשאר רק [אלא] חטא שבינו למקום, ויועיל תשובה".

והספורנו כתב: "והשיב את הגזילה... ואת אשמו יביא - שאין הקרבן מכפר אלא אם בן פיים את הניזק קודם הבאת הקרבן".

לאור דבריהם נדגיש נושא זה משלוש זוויות:

א. ה' חפץ שהגזלן ישיב את הגזילה ורק אז יביא קרבן אשם.

ב. האדם לא יוכל לאמר וידוי ולשוב בתשובה ללא השבת הגזילה ובקשת המחילה.

ג. הקרבן לא יתקבל ברצון ולא יכפר ללא השבת הגזילה והפיוס.

נאמר בפסוק כד: "או מכל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לְשָׁקֵר וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתָיו יִסֵּף עָלָיו..."

כתב רש"י: "בראשו - הוא הקרן, ראש הממון".

כלומר הגזלן ישלם את הגזילה הנקראת קרן, כלומר הדבר עצמו שהוא ראש ועיקר הכסף, ועליו יביא גם תוספת לדבר עצמו, והיא החמישית.

"לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ..."

נדגיש שהגזלן צריך לתת את התשלום לנגזל בעצמו, ולא לבניו או קרוביו, ואפילו אם הוא צריך ללכת למרחקים, וכפי שאמרו בגמרא **בבא בקמא** (דף קג עמוד א): "גזל ממנו שווה פרוטה יוליכנה אחריו אפילו למדי [ארץ רחוקה]", ורק אם הנגזל נפטר יתן לבניו או לקרוביו.

בלימוד זה נדגיש שתשובה אמיתית צריכה לבוא לידי ביטוי בנכונות החוטא לעשות הכל, ואפילו לטרוח רבות, כדי להשיב את הגזילה.

"ביום אשמתו"

נסביר על פי הנצי"ב שעל הגזלן להשיב את הגזילה באותו היום שהכיר בחטאו, ולא לדחות את ההשבה, וכך כתב הנצי"ב:

"יתננו ביום אשמתו - לא כמו הקרבן שאינו מחויב להביא מיד ששב מחטאו, אלא בבוא הרגל ויעלה לירושלים או מחויב להביא כל חובותיו, מה שאין כן הקרן והחומש 'יתננו ביום אשמתו', ביום שמכיר כי אשם".

נאמר שהטעם לכך הוא פשוט, שהרי כל יום נוסף שהחוטא מחזיק בממון חברו הוא ממשיך לצער ולהזיק לחברו, ועל כן עליו להזדרז לתקן את הנזק שגרם.

נאמר בפסוק כה: "וְאֵת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לֵה' אֵיל תָּמִים מִן הַצֵּאֵן..."

בפסוק זה נמשיך ונביע את התשובה השלימה הנדרשת מהחוטא, דרך הנכונות לעשות את כל הנדרש לתקן את החטא, כפי שהזכרנו בשאר הקרבנות: נכונות להוציא ממון לקניית איל תמים - שלם ומובחר, נכונות לטרוח להביאו למשכן ונכונות לגלות לכהן את רוע מעשיו למרות הבושה שבדבר.

כפי שהזכרנו גם על קרבן האשם סומכים ידיים ומתוודים כמו בשאר הקרבנות, על אף שהסמיכה לא מוזכרת בפסוקים אלו. נוכל לבקש מן הילדים לתאר את הוידוי שאומר הגזלן בסמיכת הידיים, שעיקרו חרטה על הגזילה, על הצער שגרם לחבר ושעבר על מצות "ואהבת לרעך כמוך", על שעבר על איסור "לא תגזול" ו"לא תכחשו ולא תשקרו", וכן שעבר על שבועת שקר. מכאן נתאר את הקבלה לעתיד של החוטא להיזהר בכבוד החבר, לשמור על מצוות התורה, לירא את ה' ולהיזהר בהזכרת שמו.

נאמר בפסוק כו: "וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי ה'..."

מכל הקרבנות הבאים על חטא רק בקרבן זה, אשם גזילות, נאמר הביטוי: "וכפר.. לפני ה'", אולי מפני חומרתו היתירה, שיש בו חטא גם כלפי האדם וגם כלפי ה', שהרי נשבע בשם ה' לשווא, וכפי שהבאנו בשם ליקוטי אנשי שם.

לסיכום שלושת סוגי האשמות נוכל להביא את שלבי הקרבת איל האשם השווה בשלושתם, כפי שמובאים בעמוד 111.

המסרים העולים מפרק ה

קרבן עולה ויורד

1. אהבה לזולת והרצון לעזור - קרבן עולה ויורד בא לכפר על הפגם באהבת ריעים, כאשר אדם לא בא לעזור לחברו בנתינת עדות לטובתו.
2. זהירות בכבוד ה' - קרבן עולה ויורד בא לכפר על טמא שלא נזהר ונכנס למשכן או אכל קודשים בטומאה.
3. חומרת השבועה - מי שעובר על שבועתו מביא קרבן עולה ויורד, וכולל בקרבן גם את החטא של עצם השבועה.
4. העמידה ביראה ובהכנעה לפני ה' כשמביאים חטאת - משום כך במנחת חטאת אין שמן ולבונה.
5. מעלת העוסק במצוה - התורה הקלה על הטמא שנכנס למשכן או אכל קודשים בטומאה, שמביא קרבן עולה ויורד, מפני שהתכוון לעשות מצוה.
6. הכוונה של הכהן לכפר - קרבן חטאת צריך להעשות לשמו, ואף בשאר הקרבנות צריך לכתחילה לכוון לשם אותו קרבן.

קרבן אשם – אשם מעילות, אשם תלוי ואשם גזילות

1. מעלתם וקדושתם של הדברים שהוקדשו לבית המקדש - אסור להשתמש בהם שום שימוש של חולין, ומי שנהנה מהם צריך להביא קרבן אשם ולהתוודות על חטאו.
2. חשיבותה של מסורת תורה שבעל פה - כל דין אשם תלוי לא מפורש בפסוקים אלא נלמד ממסורת תורה שבעל פה.

3. הזהירות הגדולה מן עבירה - א. מי שמסתפק אם חטא חייב בקרבן אשם תלוי.
ב. מי שעשה עבירה ולא ידע ממנה, נענש.
4. השכר הגדול על המצוות - אף מי שעשה מצוה בשב ואל תעשה, או המצטרף למצוה, ואף המקיים מצוה בלא ידיעה, מתברך.
5. הזהירות והתשובה גם על ספק עברה - מביא איל במחיר שני שקלים כסף באשם תלוי.
6. חומרת עבירות שבין אדם לחברו - א. עבירה שבין אדם לחברו מביאה לעבירות שבין אדם למקום.
ב. חטא אדם לחברו הוא חטא כפול, גם כלפי מצות ה' וגם כלפי החבר.
ג. הגזלן מצווה להשיב את הגזילה קודם לחברו ורק אז לשוב כלפי ה'.
7. הזהירות בעיני גזל ממון - הגוזל מביא קרבן אשם.
8. חובת פיוס החבר - ללא הפיוס החטא לא נמחל והיודוי לפני ה' לא מתקבל.
9. הנכונות לעשות תשובה שלימה - א. הגזלן צריך להחזיר את הגזילה לנגזל עצמו, אפילו הוא גר בארץ מרחקים.
ב. הגזלן צריך להשיב את הגזילה מיד באותו יום שהכיר בחטאו.
10. חומרת השבועה לשקר - הגזלן מביא קרבן אשם רק אם נשבע לשקר שלא גזל, אבל אם לא נשבע לשקר מביא קרבן עולה ככל לאו הניתק לעשה (כפי שראינו בתחילת הפרשה).

סיכום שלבי הקרבת עולת בהמה

- א. **הבאה:** בעל הקרבן מביא את קרבנו לעזרה, שם מבקרים (בודקים) את הקרבן ורואים שאין בו מום ובעל הקרבן מקדישו לעולה.
- ב. **סמיכה:** בעל הקרבן סומך שתי ידיו בכל כוחו על ראש קרבנו, ואם הביאו לכפרה מתוודה על עונו ואומר: "חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך (מפרט את חטאו) וחזרתי בתשובה לפניך, וזו כפרתי".
- ג. **שחיטה:** שוחטים את הקרבן בצפון המזבח (השחיטה כשרה להיעשות ביד ישראל).
- ד. **קבלה:** הכהן מקבל את דם הבהמה במזרק.
- ה. **הולכה:** הכהן מוליך את הדם אל קרן (פינת) המזבח.
 - ו. **זריקה:** הכהן זורק את הדם שתיים שהן ארבע (זורק על שתי קרנות המזבח - צפון מזרח ודרום מערב - והדם מתפשט על ארבע הדפנות)
 - ז. **שפיכה:** הכהן שופך את כל שיירי הדם אל היסוד הדרומי.
 - ח. **הפשטה:** מפשיטים את עור הבהמה (ההפשטה כשרה בבעלים).
 - ט. **ניתוח:** חותכים את הבהמה ל 11 חלקים (הניתוח כשר בבעלים).
 - י. **רחיצה:** רוחצים היטב את קרבו (חלקים פנימיים שאינם נקיים) וכרעיו (רגליו של הקרבן).
- יא. **הולכה:** הכהנים מוליכים את חלקי הבהמה אל כבש המזבח (ומניחים אותם שם).
- יב. **מליחה:** הכהנים מולחים את חלקי הבהמה על גבי כבש המזבח.
- יג. **הקטרה:** הכהנים לוקחים את חלקי הבהמה מעל גבי כבש המזבח וזורקים אותם על גבי מערכת האש.

סיכום שלבי הקרבת עולה מן העוף

- א. **הבאה:** הבעלים מביא את העוף ומקדישו לקרבן.
 - ב. **מליקה:** הכהן חותך את ראשו בצפורנו מן העורף (מפריד בין הגוף לראש).
 - ג. **מיצוי:** הכהן לוחץ על העוף כנגד קיר המזבח וכדי שינתן הדם על המזבח.
 - ד. **מליחה והקטרת הראש:** הכהן מולח את ראשו של העוף על גבי המזבח, ומקטירו.
 - ה. **מוראה:** הכהן מסיר את המוראה (כיס המחובר לושט ששם מתעכל מאכל העוף) עם המעיים והנוצה המחוברים עמה, וזורקם לבית הדשן (מקום בקרקע העזרה קרוב למזבח בצד דרום).
 - ו. **שיסוע:** הכהן משסע את כנפי העוף אבל לא מפריד לשני חלקים.
 - ז. **הולכה:** הכהן מוליך את העוף על גבי כבש המזבח.
 - ח. **מליחה:** הכהן מולח את העוף על גבי המזבח.
 - ט. **הקטרה:** הכהן זורק את העוף על גבי המערכה.
- נדגיש שמשלב המליקה ועד ההקטרה כל השלבים מתבצעים על גבי המזבח ולא על רצפת העזרה.
- נציין גם שהמליקה והמיצוי הנן העבודות בדם העוף המתירות את העוף להקטרה, כמו עבודת הדם בבהמה (שחיטה, קבלה, הולכה, זריקה).

- את קרבנות העוף (עולה, חטאת) מביאים משני מינים בלבד:
- א. **תור:** מין של עוף טהור הדומה ליונה. התורים כשרים לקרבן רק לכשגדלו, והסימן לכך הוא שגופם עוטה נוצות אדומות - זהובות.
 - ב. **בן יונה:** הגוזל של היונה. בני היונה כשרים רק כשהם קטנים, כלומר מעת לידתם ועד שמתחיל לצמוח השער הצהוב סביב צווארם.

סיכום שלבי הקרבת קרבן מנחה

- א. **הבאה** - הבעלים מביא עשרון סולת חטים, לוג שמן וקומץ לבונה, ואומר: "הרי אלו למנחתי".
- ב. **הקדשה** - מעבירים את המנחה לכלי שרת ובכך היא מתקדשת.
- ג. **הכנה** - נותן מעט שמן, את כל הסולת, שוב מעט שמן, ובולל את הכל (הכנה זו משתנה לפי סוג המנחה).
- ד. **יציקה** - יוצק (שופך) את השמן הנותר על המנחה.
- ה. **לבונה** - נותן את קומץ הלבונה על המנחה.
- ו. **הגשה** - מוליך את המנחה ומגישה (נוגע) אל קרן המזבח (דרום מערב).
- ז. **קמיצה** - נוטל מהסולת, במקום בו יש שמן רב.
- ח. **נתינה** - נותנים את הקומץ והלבונה בכלי שרת.
- ט. **הולכה** - הכהן מוליך את קומץ המנחה על כבש המזבח.
- י. **מליחה** - הכהן מולח את הקומץ על גבי המזבח.
- יא. **הקטרה** - הכהן משליך את הקומץ על גבי המערכה.
- יב. **אכילת הכהנים** - משיירי הסולת עם השמן הכהנים מכינים עשר חלות, שנאכלות לכהנים.

סיכום שלבי הקרבת קרבן שלמים

- א. **הבאה:** בעל הקרבן מביא את קרבנו לעזרה, שם מבקרים (בודקים) אותו שאין בו מום ובעל הקרבן מקדישו לשלמים.
- ב. **סמיכה:** בעל הקרבן סומך שתי ידיו בכל כוחו על ראש קרבנו ואומר דברי שבח והודאה לה' על רוב חסדיו שעשה עמו.
- ג. **שחיטה:** שחיטת הקרבן בעזרה (כשרה להעשות על ידי ישראל).
- ד. **קבלה:** הכהן מקבל את דם הבהמה במזרק.
- ה. **הולכה:** הכהן מוליך את הדם אל קרן (פינת) המזבח.
- ו. **זריקה:** הכהן זורק את הדם שתיים שהן ארבע, (זורק משתי קרנות המזבח - צפון מזרח ודרום מערב - והדם מתפשט על ארבע דפנות).
- ז. **שפיכה:** הכהן שופך את כל שיירי הדם אל היסוד הדרומי.
- ח. **הפשטה:** מפשיטים את עור הבהמה (העור ניתן לבעלים).
- ט. **ניתוח:** מוציאים את האימורים (כל החלב, שתי הכליות ויותרת על הכבד כפי שבארנו), וחותכים את החזה והשוק.
- י. **תנופה:** מניחים את האימורים, החזה והשוק על כפי הבעלים, נותנים את ידי הכהנים תחתיהם ומניפים לארבע רוחות השמים, למעלה ולמטה.
- יא. **הולכה:** הכהן מוליך את האימורים ומניחם על גבי כבש המזבח.
- יב. **מליחה:** הכהן מולח את האימורים על גבי כבש המזבח.
- יג. **הקטרה:** הכהן מקטיר את האימורים על גבי מערכת האש.
- יד. **אכילה:** כהני בית האב העובדים באותו שבוע אוכלים את החזה והשוק והבעלים אוכלים את שאר הבשר (יכולים להאכילם לכל ישראל טהור בכל מחנה ישראל).

סיכום שלבי הקרבת חטאת פנימית

- א. **הבאה:** כהן המשיח (או הסנהדרין) מביא פר לפתח אוהל מועד, שם בודקים אותו ממום ומקדישים אותו לחטאת פנימית.
- ב. **סמיכה:** כהן המשיח (או שלושה זקנים מהסנהדרין) סומך את ידיו על ראש הפר ומתוודה על עוונותיו.
- ג. **שחיטה:** שוחטים את הפר בצפון העזרה.
- ד. **קבלה:** קבלת הדם על ידי כהן השיח (גם בפר הקהל).
- ה. **הולכה:** הכהן המשיח מוליך את הדם אל תוך אהל מועד ועומד מאחורי מזבח הזהב.
- ו. **הזאה:** הכהן המשיח מזה שבע הזאות כנגד הפרוכת.
- ז. **נתינה:** הכהן המשיח נותן ארבע מתנות דם על קרנות מזבח הקטורת.
- ח. **שפיכה:** את שיירי הדם שופך הכהן המשיח אל היסוד המערבי.
- ט. **ניתוח:** הכהן המשיח חותך את בטן הבהמה ומוציא את האימורים: כל החלב, שתי הכליות, ויותרת על הכבד.
- י. **הולכה:** מוליכים את האימורים אל הכבש.
- יא. **מליחה:** מולחים את האימורים על גבי הכבש.
- יב. **הקטרה:** שורפים את האימורים על גבי מערכת האש.
- יג. **שריפה:** שריפת הפר מחוץ למחנה, אל מקום שפך הדשן.

סיכום שלבי הקרבת חטאת חיזונית

- א. **הבאה:** בעל הקרבן מביא את קרבנו לעזרה, שם מבקרים (בודקים) אותו שאין בו מום ובעל הקרבן מקדישו לחטאת.
- ב. **סמיכה:** בעל הקרבן סומך שתי ידיו בכל כוחו על ראש קרבנו, מתוודה על עונו ואומר: "חטאתי עוויתי פשעתי ועשיתי כך וכך (מפרט את חטאו) וחזרתי בתשובה לפניך, וזו כפרתי".
- ג. **שחיטה:** שוחטים את החטאת בצפון המזבח.
- ד. **קבלה:** הכהן מקבל את דם הבהמה במזרק.
- ה. **הולכה:** הכהן מוליך את הדם על גבי כבש המזבח.
- ו. **נתינה:** הכהן עולה על המזבח ונותן באצבעו מן הדם על קרנות מזבח החיצון.
- ז. **שפיכה:** את כל שיירי הדם שופך הכהן אל היסוד הדרומי.
- ח. **הפשטה:** מפשיטים את עור הבהמה.
- ט. **ניתוח:** חותכים את בטן הבהמה ומוציאים מתוכה את האימורים.
- י. **הולכה:** הכהנים מוליכים את חלקי הבהמה אל כבש המזבח (ומניחים אותם שם).
- יא. **מליחה:** הכהנים מולחים את חלקי הבהמה על גבי כבש המזבח.
- יב. **הקטרה:** הכהנים לוקחים את חלקי הבהמה מעל גבי כבש המזבח וזורקים אותם על גבי מערכת האש.
- יג. **אכילת כהנים:** זכרי הכהונה אוכלים מהבשר בעזרה כקודשי קודשים.

סיכום שלבי הקרבת איל האשם

- א. **הבאה:** בעל הקרבן מביא את קרבנו לעזרה, שם מבקרים (בודקים) אותו שאין בו מום ובעל הקרבן מקדישו לאשם.
- ב. **סמיכה:** בעל הקורבן סומך שתי ידיו בכל כוחו על ראש קרבנו, מתוודה על עונו ואומר: "חטאתי עוויתי פשעתי ועשיתי כך וכך (מפרט את חטאו) וחזרתי בתשובה לפניך, וזו כפרתי".
- ג. **שחיטה:** שוחטים את האשם בצפון המזבח.
- ד. **קבלה:** הכהן מקבל את דם הבהמה במזרק.
- ה. **הולכה:** הכהן מוליך את הדם אל קרן (פינת) המזבח.
- ו. **זריקה:** הכהן זורק את הדם שתיים שהן ארבע (זורק משתי קרנות המזבח - צפון מזרח ודרום מערב - והדם מתפשט על ארבע דפנות)
- ז. **שפיכה:** הכהן שופך את כל שיירי הדם אל היסוד הדרומי.
- ח. **הפשטה:** מפשיטים את עור הבהמה.
- ט. **ניתוח:** פותחים את בטן הבהמה ומוציאים את האימורים (כל החלב, שתי הכליות, יותרת על הכבד).
- י. **הולכה:** הכהנים מוליכים את חלקי הבהמה אל כבש המזבח (ומניחים אותם שם).
- יא. **מליחה:** הכהנים מולחים את חלקי הבהמה על גבי כבש המזבח.
- יב. **הקטרה:** הכהנים מקטירים את האימורים על גבי המזבח.
- יג. **אכילה:** שאר הבשר נאכל על ידי זכרי הכהנים בעזרה, כקודשי הקודשים.

עקרונות הלימוד (מחומש בראשית)

בפתח הדברים נביא את העקרונות ששמשו לנו אבני יסוד בבואנו ללמד את ילדי ישראל:

1. בניית הטוב והישר

המטרה העיקרית של לימוד התורה, כפי שהקדמנו בדברי הפתיחה, היא לעשות את הילד טוב וישר, כפי שכתב מרן הראי"ה קוק ב"אגרת החינוך" (אגרות הראי"ה ח"א עמ' ריח). טוב וישר כוללים את כל המידות הטובות, הן מידות שבין אדם לחברו כמו אהבת הבריות, רצון להיטיב, כבוד לזולת, צדק, ענוה, צניעות וכו', הן מידות שבין אדם למקום, כמו אמונה, אהבת ה', יראת ה', הליכה בדרכיו, ועוד מידות רבות הנלמדות מן התורה.

כאשר נלמד את הפסוקים עם הבנת הפשט - המילים הקשות, המבנה והסדר - ניתן מקום מרכזי למסרים אלו, ובכך נבנה את הטוב והישר אצל הילד.

בנוסף לכך צריך לתת מקום נכבד לסברה ולהתמודדות עם שאלות של הבנה הדורשות חשיבה.

2. עיסוק בחטאי האבות

לימוד הילד לעשותו טוב וישר נעשה במידה רבה דרך לימוד מידותיהם ומעשיהם הגדולים של אבותינו ואימותינו, ושאר גדולי האומה הנזכרים בתורה.

התורה סיפרה על מידותיהם ומעשיהם של אבותינו, כדי שנלמד ללכת בדרכם: בטוב הלב, ברחמנות, באהבה, בכבוד לבני האדם, ביושר ובצדק, בענוה, בקדושה, בטהרה, ביראת ה' ועוד.

משום כך קראו חכמינו לאברהם אבינו "האדם הגדול בענקים", כדי שנסאף להדמות למעשיו. מצווים אנו להכיר בגדולתם ולהעריצם. לאור דברים אלו נמנע מללמד את הילדים בגיל הצעיר על חטאים של האבות שאינם מוזכרים בתורה, כמו דברי חכמינו ז"ל שאברהם חטא כאשר הסכים לתת למלך סדום את אנשי סדום שהחזיר מהשבי בהצלתו את לוט, או כמו שאמרו חכמינו ז"ל על יעקב שאמר לבניו: "למה הרעותם לי" ועוד. לאחר שנבסס בליבם של הילדים את ההערצה לאבות ולאימהות, נוכל בגיל בוגר יותר להביא את דברי חכמינו והמפרשים המזכירים את "החטא", ולהתמודד עם השאלה כיצד להבין חטא זה.

3. הדגשת ההשתדלות ולא הנסים

בלימוד הפסוקים המספרים על מעשיהם של גדולי האומה נעורר את הילד להתמודד ולהתאמץ למען עשיית הטוב והיושר, ובכך לחזק את רצונו. לימוד מרובה על נסים ומופתים עלול להחליש את רצונו של הילד להתאמץ בעשיית הטוב ולסמוך על הנס, ולכן נמעט בלימוד נסים ומופתים שאינם מפורשים בתורה. יחד עם זאת, במקום שמופיעים נסים בתורה, כמו בחומש שמות, נלמד ונעמיק בהם, כדי לעורר בילד את יראת ה' וגדולתו ואת אהבתו לעמו.

4. הדגשת החיוב ותמצות השלילה

בלימוד התוכן של המידות הטובות נבנה אצל הילד את היחס הנכון בין החיוב לשלילה, כך שהעיסוק בחיוב יתפוס את המקום המרכזי בלימוד, וכך יתפתח ויתחזק רצונו של הילד לטוב. העיסוק בשלילה ייעשה באופן תמציתי ללא ירידה לשפלות הרע. נמנע מלפרט על הרע, ומלספר עליו בצורה חווייתית, ובאופן זה ניצור אצל הילד סלידה מן הרע.

5. לימוד פשוטו של מקרא

בלימוד הפסוקים נתמקד בפשטי המקראות, כפי שהורונו חכמינו ז"ל "שאינן מקרא יוצא מדי פשוטו". לימוד דרשות חכמינו ז"ל שאינן כפשוטו של מקרא עלולות לבלבל את הילד בהבנת פשט הפסוקים, וכן עלולות לערער את בטחונו במילים הכתובות בתורה. כמובן שדברי חכמינו ז"ל הינם דברי אלקים חיים שעברו במסורת מדור לדור עד משה בסיני, אך העיסוק בהם מתאים לגיל מבוגר יותר.

6. דרשות חכמינו ז"ל

תורה שבכתב ותורה שבעל פה מהוות חטיבה אחת, כפי שהורונו חכמינו ז"ל בדרשתם על הפסוק: "אלה החקים והמשפטים והתורה אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה" (ויקרא כו, מו), "תורות" בלשון רבים, "אחת בכתב ואחת בעל פה - מגיד שכולם נתנו למשה מסיני" (רש"י). לכן נשתדל להפגיש את הילדים עם דרשות חכמינו ז"ל פעמים רבות, ובכך נחזק בקרבם יסוד זה של אחדות התורה. מלבד זה נדגיש באוזניהם את היחס הראוי לדברי חכמינו ז"ל - יחס של חרדת קודש לכל דבר מדברי רבותינו ז"ל.

אמנם איננו מביאים דרשות שאינן כפשוטו של מקרא כפי שהזכרנו, אבל דרשות העולות מן הפסוקים ומאירות אותם, כמו למשל דברי חכמינו ז"ל על המיילדות העבריות: "ותחיין את הילדים - שספקו להם מים ומזון", ודאי שנביא ואף ניתן להן מקום נכבד.

לעתים נביא גם דרשות חכמינו ז"ל שאינן כפשוטו של מקרא, אבל יש בהן רעיונות המעוררים בילד מידות טובות, יראת ה' וכדו'. כך למשל בחומש בראשית בפרשת לך לך, כאשר אברהם אבינו יוצא לארץ ישראל, נאמר שהוא לוקח עמו את אשתו, את לוט, את רכושם וגם "ואת הנפש אשר עשו בחרן". במקרה זה נפרש תחילה כפשוטו של מקרא: "אשר עשו" - שאברם ושרי קנו עבדים ושפחות, אך יחד עם זאת נביא גם את דרשת חכמינו ז"ל שאברם ושרי גיירו את עבדיהם ולימדו אותם יראת ה' והליכה בדרכיו, אולם לא נביא זאת בתור הסבר למילה "עשו".

7. התאמה לרמת הילד השכלית והנפשית

הלימוד צריך להיות תואם לבשלות הנפשית והשכלית של הילד ולכן לא נביא דברים שאינם מתאימים לרמתו. לדוגמא: לא נלמד את דברי המהר"ל (בספרו נצח ישראל, פרק יא) על תחילת פרשת לך-לך, האומר שאצל אברהם אבינו לא נאמרו בתורה מילות שבח (למשל שהיה צדיק תמים) כפי שנאמרו אצל נח ("נח איש צדיק תמים היה בדרתיו"), מפני שלא מעשיו הטובים של אברהם הביאו את ה' לבחור בו, אלא בחירת ה' באברהם פירושה יצירת נשמה מיוחדת בעלת עוצמה וטוב שאינם קשורים כלל למעשים. בתחילת פרשת לך-לך ניתן הקדמה על פעילותו הרבה של אברהם ועל מעשיו הטובים, עוד לפני שה' דיבר אתו, ולא נעסוק בסיבת בחירתו. בגיל מבוגר יותר יוכל הילד להפגש עם דבריו הנפלאים והיסודיים של המהר"ל.

8. מקור לדברים הנאמרים

עלינו להיות נאמנים לנאמר בפסוקי התורה ובדברי חכמינו ז"ל, לכן נזהר מלספר דברים שאינם כתובים בתורה שבכתב או בתורה שבעל פה, ושתי סיבות לדבר: האחת - שמא דברים אלו אינם נכונים, והשניה - כדי שהילדים לא יחשבו שסיפורים אלה כתובים בתורה ומהווים חלק ממנה. כמובן נשתמש גם בדברי מפרשי התורה, ראשונים ואחרונים, שגם דבריהם דברי קודש. ביישומו של עיקרון זה, יש מקום לחלק בין סיפור לכתיבה. בכתיבה צריך לדייק יותר ולכתוב דברים ברורים לפי המקורות, ואילו בסיפור בעל פה ניתן להוסיף נופך, אולם בתנאי שהדבר בנוי בבסיסו על המקורות.

9. לימוד פירושים שונים באותו הפסוק

בגיל הרך, לימוד של פירושים שונים באותו פסוק ובמיוחד פירושים סותרים זה לזה, עלול לבלבל את הילד משתי סיבות: האחת - הוא לא ידע מה פירוש הפסוק, והשניה - עקרונית יותר - מפני שלילדים בגיל הרך קשה להבין כיצד לפסוק אחד יכולות להיות שתי כוונות שונות. לכן מומלץ בגילאי הגן ובכיתה א' להסתפק בהסבר אחד לפסוק, המתאים לפשוטו של מקרא (כפי שהזכרנו קודם). מגילאי 7, 8 נוכל להביא שני פירושים, מפני שאז מתפתחת אצל הילדים הבנה בוגרת יותר, המסוגלת להכיל שתי שיטות שונות בהסבר הפסוק.

10. העברת תכני התורה אל עולמם של הילדים

כשאנו לומדים עם הילדים חומש, חובה עלינו לקבוע בליבם את היחס המתאים לפסוקי התורה.

עלינו לזכור תמיד שבלימוד התורה אנו נפגשים עם דבר ה' אשר הופיע בקולות וברקים על הר סיני, ושעם ישראל קבל אותו בחרדת קודש נוראה. ממילא, גם יחסנו אל התורה ואל גדולי האומה המופיעים בחומש חייב להיות מתוך חרדת קודש. יחד עם זאת רצוננו לעורר בילדים את אותן המידות המופיעות אצל גדולי האומה, על כן, כדי לעשות הפרדה בין קודש לחול, כשנלמד את הפסוקים נזהר מלעבור מיד ולהשליך מהם אל עולמם של הילדים, אלא נקפיד לערוך אתנחתא ראויה, ורק לאחר מכן נתייחס לאותם הערכים העולים מהפסוקים ולהשלכה שלהם על עולמם של הילדים.

לדוגמא: כשנלמד בחומש בראשית על המריבה בין רועי אברהם ובין רועי לוט, על צערו של אברהם והדרך הנעימה בה פתר את המריבה, לא נשליך זאת מיד על עולמם של הילדים ונאמר: "אתם רואים ילדים, כך ראוי להתמודד ולפתור מריבות. ואיך היום בבוקר כשיצאתם לחצר וכו'". ברם, בזמן אחר, או אפילו באותו שיעור **לאחר שנסגור את החומש**, אפשר לומר: "ילדים, כשלמדנו היום על המריבה בין הרועים,

עקרונות הלימוד (מחומש בראשית)

הלימוד עורר בליבי רצון עז להתנהג בזהירות ובעדינות כלפי הזולת. מה דעתכם...?"

לסיום, נתפלל שנצליח לחנך את ילדי ישראל על יסודות התורה והאמונה כך "שנהיה במוחים שהילד היהודי כשיגדל יהיה איש יהודי שלם, טוב לעצמו וגם טוב לעמו" (על פי דברי מרן הרב קוק שהובאו בפתיחה).

לעילוי נשמת

הורינו היקרים

הר"ר שלמה זלמן ומרת יוכבד

רחמני זצ"ל

הרב דוד יצחק ומרת רחל

אלטשולר זצ"ל

הוקדש על ידי ילדיהם

לזי יצחק ויהודית רחמני הי"ו

